

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Публічні закупівлі становлять систему замовлення товарів, послуг та робіт на підставі публічних коштів, де порядок дій регулюється законодавством, а контроль здійснюється органами публічної влади і громадськістю. Головна мета цієї системи полягає в захисті інтересів всіх учасників громадського суспільства [1].

Перевагами системи публічних закупівель є те що, вона має гнучкий інструментарій, прозорість та діджиталізоване відображення самої системи закупівель. Системні зміни та постійні удосконалення законодавства у сфері публічних закупівель, спричинене воєнним станом, та зміни в законодавстві оборонних закупівель, їхня імплементація на практиці викликає необхідність постійних технічних поліпшень та їх своєчасних впроваджень. Динамічність та оперативне реагування на нові виклики є ще однією перевагою існуючої вітчизняної системи державних закупівель [2].

Використання системи ProZorro дає можливість знизити вартість послуг та товарів, розширити ринки покупців, залучити нових постачальників, збільшити прозорість процедури і оптимізувати видатки з бюджету. Що дозволяє суб'єктам господарювання, з обмеженим фінансуванням заробляти, а це в свою чергу допомагає хоча б якось підтримувати Українську економіку в такий складний період, як війна. Система електронних державних закупівель ProZorro є необхідною для підвищення рівня довіри бізнесу державі, боротьбі з корупцією та прозорості самого процесу державних закупівель. Для України, яка перебуває в періоді воєнного стану це є дуже важливим та допомагає підтримувати економіку. Незважаючи на недоліки та всі ризики, ProZorro є дуже популярною серед суб'єктів господарювання так як дає поштовх до продовження підприємницької діяльності на новому місці, а суб'єктам з обмеженими фінансовими можливостями дає змогу заробляти. [4].

Ефективне державне регулювання тендерних закупівель як у період дії воєнного стану в Україні так і в мирний час повинно стати пріоритетним напрямком розвитку нашої держави. Хоча, законодавством передбачено чимало механізмів контролю, функціонує електронна система закупівель (сайт Prozorro), дозволено громадський контроль, однак, повідомлення про корупційні скандали та зловживання системою постійно з'являються у новинах [3].

В Україні є потреба значного удосконалення процесу проведення публічних закупівель та нагляду за ними для підвищення ефективності їх здійснення в період воєнного стану, що є особливо актуальним. Серед основних недоліків фінансового контролю у сфері публічних закупівель в Україні можна виділити наступні: відсутність чітко визначених правил контролю публічних закупівель; заміна правил, що повністю спростовує дію попередніх; відсутність процесу співпраці між правоохоронними та контролюючими органами у сфері проведення публічних закупівель [1].

Для усунення проблем варто посилити громадський контроль у сфері публічних закупівель; детально перевіряти та вдосконалювати нововведення; знизити корупційні ризики при проведенні закупівель; посилити фінансову відповідальність та контроль їх учасників. Це допоможе здійснити підвищення ефективності публічних закупівель в Україні під час широкомасштабного вторгнення та реалізація їх діяльності у повоєнний період. [1].

Список використаних джерел:

1. Петик, Л. О., Бацман, І. В. (2023). Публічні закупівлі в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (9). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-08-03>
2. Педченко, Н., Кудаський, О., & Педченко, М. (2023). ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ НА НЕДОЛІКИ. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*, (2 (108), 31-35. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-2-4>
3. Половинкіна, Р. Ю. (2024). Державне регулювання тендерних закупівель у період дії воєнного стану в Україні: практичний аспект. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, (11). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-01-15>
4. Ткачук, Н., Дейнека, К. (2023). ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ PROZORRO В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ. *Mechanism of an Economic Regulation*, (3 (101), 69-72. <https://doi.org/10.32782/mer.2023.101.10>

УДК 336.7

Бурцев Я., аспірант
кафедри фінансів та цифрової економіки
Науковий керівник: Петрук О.,
д.е.н., професор кафедри фінансів та цифрової економіки,
Державний університет «Житомирська політехніка»

АВТОМАТИЗАЦІЯ KYC/AML ПРОЦЕСІВ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВОМУ ШАХРАЙСТВУ

З інтенсивним розвитком фінансових технологій банки дедалі частіше зіштовхуються зі зростаючими загрозами фінансового шахрайства та відмивання грошей, саме тому у сучасному фінансовому середовищі автоматизація процесів KYC (Know Your Customer) та AML (Anti-Money Laundering) дедалі більше відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості банківських операцій та протидії фінансовим злочинам. Варто зазначити, що кіберзагрози постійно еволюціонують – зловмисники створюють більш витончене шкідливе програмне забезпечення, вдосконалюють методи атак на одноразові OTP-коди та використовують нові способи викрадення особистих даних користувачів. Традиційні методи верифікації клієнтів та моніторингу транзакцій стають недостатньо ефективними через великий обсяг даних та складність схем шахрайства. Використання штучного інтелекту (AI), машинного навчання (ML) та великих даних (Big Data) дозволяє підвищити ефективність виявлення шахрайства, мінімізувати ризики та забезпечити відповідність регуляторним вимогам. Автоматизація процесів KYC/AML стає необхідною складовою трансформації банківської діяльності.

Згідно з дослідженнями KPMG, ефективна автоматизація AML-процесів включає комплексний підхід, що охоплює декілька ключових аспектів. По-перше, це інтеграція різних джерел даних для створення цілісного профілю клієнта та його фінансової активності. По-друге, використання передових аналітичних інструментів, що дозволяють виявляти приховані зв'язки між транзакціями та виокремлювати патерни, які можуть свідчити про підозрілу діяльність.

Автоматизовані процеси KYC стають реальністю світового банківського сектору. Згідно з опитуванням Pricewaterhouse Coopers у 2023 році, 62% фінансових установ уже використовують штучний інтелект для боротьби з відмиванням коштів і очікується, що наприкінці 2025 році цей показник зросте до 90%. Сучасні рішення включають біометричну верифікацію, перевірку документів за допомогою штучного інтелекту та впровадження цифрового onboarding, що не лише суттєво прискорює процеси, але й підвищує їхню надійність.

У сфері протидії відмиванню коштів (AML) спостерігається світова тенденція до посилення вимог моніторингу та контролю транзакцій. Фінансові установи змушені впроваджувати більш жорсткі правила перевірки для мінімізації ризиків. Інноваційні рішення на базі штучного інтелекту допомагають ефективно виявляти підозрілі схеми та аномальну активність, однак ключовим завданням залишається точне налаштування таких систем для запобігання помилкових спрацювань, які можуть негативно впливати на досвід сумлінних клієнтів. Важливим елементом успішної автоматизації AML-систем є впровадження технологій машинного навчання (ML), які здатні адаптуватися до нових схем шахрайства. Зокрема, моделі з самонавчанням можуть постійно вдосконалювати свою ефективність на основі нових даних, що значно підвищує точність виявлення нелегальних операцій. Окрім цього, сучасні рішення використовують елементи обробки природної мови (NLP) для аналізу неструктурованих даних, що дозволяє виявляти потенційні ризики у текстових повідомленнях, документах та інших джерелах інформації.

Успішний досвід впровадження фінтех-рішень для KYC/AML демонструють провідні міжнародні банки, які досягли значного скорочення часу на обробку транзакцій та верифікацію клієнтів, одночасно підвищивши рівень виявлення підозрілих операцій. Автоматизація цих процесів також сприяє більш ефективному розподілу ресурсів, дозволяючи спрямувати зусилля фахівців на аналіз складних випадків, що вимагають експертної оцінки.

Зокрема, HSBC запровадив систему Smart KYC, яка автоматизує процеси перевірки клієнтів та збору необхідної інформації з різноманітних джерел, включаючи новини, соціальні мережі, корпоративні бази даних тощо. Це дозволило скоротити час обробки KYC-документації на 70% та значно підвищити точність верифікації. JPMorgan Chase використовує AI-алгоритми для аналізу клієнтських даних та виявлення потенційних ризиків, що дозволяє банку обробляти мільйони транзакцій щодня з мінімальним залученням людських ресурсів.

Особливу увагу заслуговує підхід CitiBank, який впровадив комплексне AI-рішення та ML для KYC, що автоматично оновлює профілі клієнтів на основі змін у глобальних регуляторних вимогах. Система забезпечує безперервний моніторинг клієнтів та їхньої діяльності, що дозволяє своєчасно виявляти потенційні ризики та відповідати актуальним нормативним стандартам. Такий підхід до автоматизації

дозволив CitiBank зменшити кількість помилкових спрацювань системи на 20% та скоротити операційні витрати на KYC-процеси.

Вражаючим є також досвід DeutscheBank, який впровадив AI-систему з використанням технологій Big Data для верифікації документів та автентифікації клієнтів у режимі реального часу. Завдяки технологіям комп'ютерного зору та розпізнавання образів система автоматично перевіряє достовірність ідентифікаційних документів, порівнює фотографії з документів із селфі клієнтів та виявляє потенційні спроби шахрайства. Це дозволило банку скоротити час onboarding`у клієнтів на 80% та значно підвищити рівень безпеки.

Вітчизняна банківська система досить активно рухається шляхом повної автоматизації KYC-процедур, проте, наразі більшість установ все ще використовують гібридний підхід, який поєднує автоматизовані системи з безпосереднім людським контролем. ПриватБанк, виступив піонером у впровадженні передових технологій віддаленої ідентифікації через мобільні застосунки з використанням біометричних даних. Регулятор, Національний Банк України (НБУ), також сприяє цифровізації даного напрямку, запровадивши певну нормативну базу для використання BankID та Дія.Підпису, що суттєво спростило процедури віддаленої верифікації клієнтів в цілому. Прогресу сприяє й активний розвиток системи "Дія", яка надає банкам можливість отримувати верифіковані дані клієнтів з державних реєстрів, зменшуючи ризики шахрайства та підвищуючи ефективність KYC-процесів.

Стосовно регуляторного ландшафту у сфері KYC/AML, слід відзначити, що він постійно еволюціонує. Це в свою чергу вимагає від фінансових установ гнучкості та здатності швидко адаптуватися до нових вимог. Автоматизовані системи дозволяють ефективно впроваджувати зміни та забезпечувати відповідність актуальним нормативним стандартам без суттєвого збільшення операційних витрат. Зокрема, застосування технології RPA (Robotic Process Automation) для автоматизації рутинних процесів верифікації та перевірки дозволяє значно скоротити час обробки даних та мінімізувати людський фактор.

Автоматизація процесів KYC/AML є не просто технологічним трендом, а фундаментальною зміною у фінансовій екосистемі. У майбутньому автоматизовані системи KYC/AML стануть ще більш інтелектуальними, гнучкими та адаптивними до змін у фінансовому середовищі. Банки, що сьогодні інвестують у ці технології, отримають значну конкурентну перевагу, зможуть швидше реагувати на регуляторні виклики та забезпечувати бездоганний клієнтський досвід. Зрештою, цифрова трансформація фінансового сектору відкриває нову еру, де безпека, інновації та ефективність стають основою стійкого розвитку банківської діяльності.

Список використаних джерел:

1. AI in KYC: Insights from Top Banks Implementing Smart Compliance Solutions, Mohammad Arif, Режим доступу URL: <https://www.linkedin.com/pulse/ai-kyc-insights-from-top-banks-implementing-smart-compliance-arif-mdb5c> (дата звернення 02.04.2025)
2. AML Certification Centre, Blog: TOP-5 AI Solutions for AML, Режим доступу URL: <https://amlcertification.com/top-5-ai-solutions-for-aml/> (дата звернення 03.04.2025)
3. KPMG. Source, Analytics & Solutions: Automating Anti-Money Laundering, Режим доступу URL: <https://kpmg.com/us/en/articles/2023/automating-anti-money-laundering.html> (дата звернення 03.04.2025)
4. SILENT EIGHT, Ben Rayner, 2025 Trends in AML and Financial Crime Compliance: Режим доступу URL: <https://www.silenteight.com/blog/2025-trends-in-aml-and-financial-crime-compliance-a-data-centric-perspective-and-deep-dive-into-transaction-monitoring> (дата звернення 06.04.2025)

УДК 658.15

Васильєва О.А., здобувачка 1 курсу, гр. ЗФБС-24-М, ФБСО
Науковий керівник: Дячек С.М., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
Державний університет «Житомирська політехніка»

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища набуває особливої актуальності. Ефективне управління фінансовою безпекою потребує чіткого розуміння складу механізму управління, його структури та елементів. У науковій літературі існують різні підходи до виділення складових механізму фінансової безпеки.

Управління фінансовою безпекою підприємства розглядається як процес розробки та реалізації заходів, спрямованих на забезпечення стабільності його фінансового стану в умовах впливу внутрішніх і зовнішніх загроз. Кім Ю. Г. [1, с. 13] трактує поняття «управління фінансовою безпекою підприємства» як свідомий, цілеспрямований вплив з боку суб'єктів управління підприємством і системою його безпеки на об'єкти безпеки (організація й управління фінансами, планування, контроль і аналіз фінансів, інформаційні ресурси, зовнішньоекономічна діяльність, персонал тощо), який здійснюється для спрямування їх дії на зниження рівня загроз і ризиків, а також попередження небажаних результатів діяльності.

Аналіз наукових підходів показує, що різні автори по-різному структурують елементи механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Так, Мельник С.І. [2, с. 86] виділяє такі складові механізму: суб'єкти, об'єкти, принципи, функції, інструменти, методи і важелі управління фінансовою безпекою підприємства. Орлик О.В. [3, с. 226] серед основних елементів механізму зазначає: об'єкти, суб'єкти, фінансові інтереси, функції, принципи, методи, організаційна структура, інформаційне забезпечення, нормативно правове забезпечення. Малик О.В. [4] у складі механізму управління виокремлює: об'єкти, суб'єкти, мету, завдання, принципи, функції, методи та інструменти фінансової безпеки підприємства. Бланк І.А. [5] у своїх роботах також звертає увагу на такі елементи, як об'єкт, суб'єкт, мета, завдання, функції, методи та інструменти, а особливу увагу приділяє принципу превентивності та необхідності використання адаптивних методів управління. Таким чином, незалежно від відмінностей у деталях, загальна структура механізму управління фінансовою безпекою включає базові компоненти, що забезпечують цілісність, стійкість і адаптивність фінансової системи підприємства.

Основною метою управління фінансовою безпекою підприємства є забезпечення фінансової стійкості підприємства та захист його фінансових інтересів від дії зовнішніх і внутрішніх загроз та фінансових ризиків для забезпечення ефективного розвитку в поточному та довгостроковому періодах [4].

В процесі реалізації головної мети управління фінансовою безпекою, підприємства націлені на вирішення таких основних завдань, які конкретизують мету, а саме: забезпечення ефективної фінансової діяльності підприємства; зростання прибутковості та ринкової вартості підприємства; забезпечення своєчасного виявлення й усунення загроз фінансовій безпеці підприємства; забезпечення ефективного управління фінансовими ризиками підприємства [4].

Об'єкт фінансової безпеки - фінансова діяльність підприємства. Однак, до конкретних об'єктів, залежно від поставлених завдань, може бути віднесено: прибуток, джерела фінансових ресурсів структура капіталу, активів, грошові потоки, реальні та фінансові інвестиції. Традиційно зазначені параметри належать до інструментів управління.

Суб'єктом є власники, керівники підприємства, керівники структурних підрозділів, фінансові менеджери. Головною рисою суб'єкта управління є наявність у нього певних повноважень або компетенцій, що дають змогу втілювати свою волю у формі управлінських рішень, обов'язкових до виконання. На думку М.І. Крупки, Л.С. Яструбецької, також можна виділити групу суб'єктів, які перебувають за межами підприємства і не підпорядковуються керівництву: державні органи та суб'єкти недержавних структур (Антирейдерський союз підприємців України, детективні агентства, охоронні служби), які створюють умови гарантування фінансової безпеки господарських структур.

Для ефективної реалізації механізму управління фінансовою безпекою підприємства необхідно окреслити принципи управління, що дозволить обґрунтовано приймати управлінські рішення. Виділяють такі принципи: системності, інтегрованості, об'єктивності, комплексності, безперервності, оперативності та динамічності управління, гнучкості управління, ефективності, збалансованості, економічності, відповідальності, інформаційності, синергічності, плановості.

Складовою механізму є функції управління фінансовою безпекою підприємства. Науковці виділяють: організаційну, діагностичну, превентивну, регулюючу, захисну та контрольну функції.

Механізм забезпечення управління фінансовою безпекою повинен формуватися через систему управління фінансовими відносинами з використанням певних методів, інструментів та важелів.

Важливим елементом структури механізму є методи, до яких відноситься фінансове планування і прогнозування, фінансовий моніторинг, фінансовий аналіз та фінансове регулювання. В економічній літературі зустрічається також поділ методів на економічні, правові, організаційно-технічні та соціально-психологічні. До інструментів управління відносять капітал, залучені і позикові ресурси, інвестиції, активи, ліквідність і платоспроможність, фінансові результати (прибуток, доходи), податки та ін.

Важелями є відсоткові ставки, дивіденди, фінансові плани, ставки податків, дисконт, інвестиційний дохід, лізингові та факторингові платежі, пайові внески, собівартість, фінансові санкції, форми розрахунків, ціна тощо. Наскільки виражено фінансові важелі та інструменти будуть використанні у процесі захисту фінансових інтересів підприємства, настільки механізм управління фінансовою безпекою буде ефективним [4]. Уточнений елементний склад механізму управління фінансовою безпекою підприємства в розрізі мети, завдань, суб'єктів, об'єкта, принципів, методів, функцій, інструментів та важелів відображено на рис. 1.

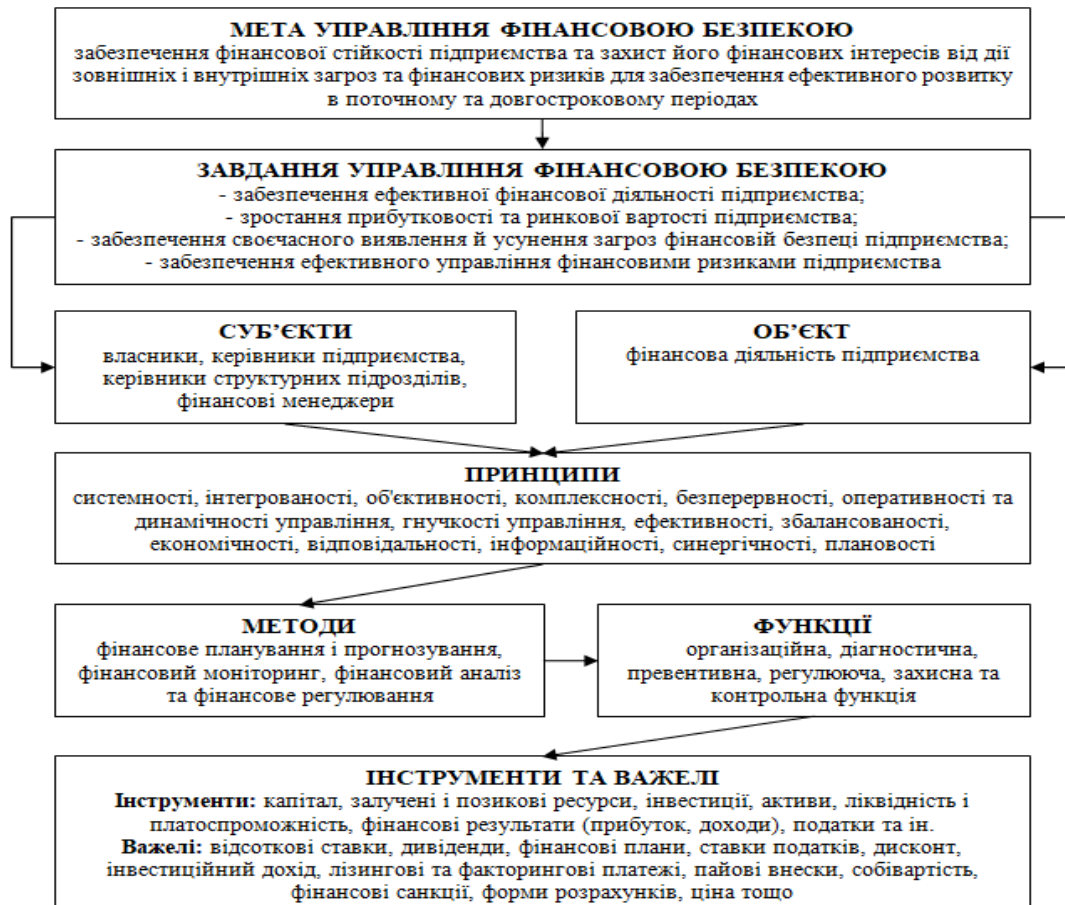

Рис. 1. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства

Отже, слід зазначити, що механізм управління фінансовою безпекою підприємства є складною системою, яка включає взаємодію багатьох елементів. Формування ефективного механізму потребує комплексного підходу, орієнтованого на своєчасне виявлення загроз, мінімізацію ризиків і підтримання фінансової стійкості підприємства в умовах змінного середовища.

Список використаних джерел:

1. Кім Ю.Г. Управління системою фінансової безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 21.04.02 "Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності". К., 2009. 23 с.
2. Мельник С.І. (2019) Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Бізнес-навігатор, 2, 84-87.
3. Orlyk, O. V. (2015). Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 2(19), 222–232. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i19.57391>
4. Малик О.В. (2015) Механізм управління фінансовою безпекою підприємства. Економічний простір, 99, 154-166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2015_99_16
5. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства. Київ : Ніка-Центр, Ельга, 2004. 784 с.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Житлове будівництво відіграє важливу роль не тільки в розвитку економіки країни в цілому, але і в забезпеченні соціальних потреб суспільства, що здійснює опосередкований вплив на якість життя населення. Будівництво, як і інші галузі економіки, піддається впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що відображається на загальних показниках діяльності будівельної галузі України. Оцінка стану будівельної галузі та дослідження її функціонування надає можливість визначити основні проблеми, зокрема, фінансового характеру, в умовах воєнного стану та окреслити напрями їх вирішення в умовах повоєнного відновлення.

Основні проблеми будівельної галузі пропонуємо розмежувати на зовнішні та внутрішні для подальшої деталізації їх сутності та впливу. Основними зовнішніми проблемами за аналізований період часу виступають наступні: нормативно-правові, політичні, макроекономічні та соціальні. Зокрема, однією з основних проблем нормативно-правового характеру виступає недосконалість законодавства в будівельній сфері, проте врегулювання цього питання відкриє нові можливості для розвитку галузі та її процвітання. Проблемою політичного характеру є введення воєнного стану в Україні, що вплинуло на функціонування будівельної галузі. До макроекономічних проблем будівельної галузі відносять: інфляційні процеси, зменшення купівельної спроможності населення, нестабільність фінансового та валютного ринків, посилення конкуренції в галузі.

На даний момент особливо гостро постає проблема соціального характеру, а саме: дефіцит кадрового забезпечення будівельних підприємств. Водночас у зв'язку з військовими діями, руйнуванням квартир та будинків збільшується кількість внутрішньо переміщених осіб, а також виникає проблема у необхідності достатнього забезпечення соціальним житлом населення, яке його потребує. Серед внутрішніх проблем будівельної галузі виокремлено: технологічні, організаційні та фінансово-економічні. На нашу думку, основною технологічною проблемою на даний момент є недосконале логістичне сполучення. Через наслідки військових дій виникають проблеми з постачанням сировини та матеріалів для забезпечення функціонування галузі, що вимагає пошуку та застосування інших альтернативних варіантів забезпечення необхідною сировиною та матеріалами, збільшуючи при цьому терміни постачання. Впровадження цілісної системи внутрішнього фінансового контролю у будівельній галузі сприятиме вирішенню організаційної проблеми фінансового забезпечення.

Серед вищезазначених проблем варто приділити увагу проблемам фінансово-економічного характеру, що відображаються не тільки на функціонуванні галузі, але і економіки країни. Однією з ключових проблем фінансово-економічного характеру виступає недостатність внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування. Це негативно впливає на бажання та надає змогу забудовникам реалізовувати свої проекти. Наприклад, кредитне фінансування як один з методів фінансування будівництва житла передбачає певні особливості, які проявляються через завищені процентні ставки та необхідність забезпечення та надання гарантій. Стрімке підвищення цін на будівельні матеріали та послуги провокує збільшення вартості будівельних проектів. Питання інвестицій в будівельну галузь гостро постає не тільки в сучасних умовах, але набуде особливої актуальності в умовах повоєнного відновлення. Враховуючи ті виклики, з якими зіштовхнулися будівництво та галузь в цілому, спостерігається проблема релокації девелоперів за кордон з метою пошуку альтернативних варіантів та реалізації потенціалу. Відчутне зменшення обсягів залучених інвестицій від приватних інвесторів підсилює проблему недостатності фінансового забезпечення будівельної галузі, що першочергово спричинено бажанням населення мінімізувати ризики втрати вкладених коштів, а також спрямуванням цих коштів на інші актуальні потреби.

Отже, найважливіше місце серед внутрішніх проблем будівельної галузі посідають фінансово-економічні проблеми, а саме: підвищення цін на будівельні матеріали та сировину, недостатність джерел фінансування, недосконалість наявних методів фінансування будівництва, зменшення обсягів залучення іноземних інвестицій та релокація девелоперів за кордон. Визначення місця фінансово-економічних проблем в наведеному переліку надасть можливість запропонувати напрями їх вирішення в сучасних умовах та в умовах повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Київської школи економіки. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://kse.ua/ua/>.

Виговська Н.Г., д.е.н., проф.,
завідувач кафедри фінансів та цифрової економіки
Попов О.Г., аспірант
Державний університет «Житомирська політехніка»

РИЗИК РОЗРАХУНКІВ (ПЛАТЕЖІВ) У КЛАСИФІКАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

В сучасних умовах відбуваються важливі трансформаційні процеси, пов'язані з розвитком та модернізацією платіжної інфраструктури в Україні. Впровадження сучасних платіжних систем та удосконалення безготівкових розрахунків, безперечно, впливають на фінансову стабільність держави в цілому. Забезпечуючи полегшення доступу до низки платіжних послуг, скорочуючи частку готівкових розрахунків, водночас сучасні платіжні системи місять у собі низку загроз фінансовій безпеці. Тому фінансова безпека з позиції системного підходу заснована на недопущенні та протидії існуючих загроз.

Виходячи з трактувань загроз фінансовій безпеці комерційного банку та ідентифікації банківських ризиків, виділимо та уточнимо такі їх класифікаційні ознаки.

1) за природою впливу: а) зовнішні ризики: політичний (обумовлений політичними трансформаціями у країні та політичною нестабільністю); правовий або законодавчий (обумовлені недосконалістю та суперечливістю законодавчих та нормативно-правових актів, що регулюють банківську діяльність в цілому та в контексті нашої тематики - безготівкові розрахунки, зокрема); макрофінансовий (обумовлений впливом трансформацій окремих елементів світової та національної фінансової системи); б) внутрішні ризики – їх джерелом виступає діяльність комерційних банків як учасників платіжної системи; такі ризики додатково класифікуються:

2) за характером: а) фінансові (кредитний; ліквідності; операційний; розрахунковий ризик; інвестиційний; депозитарний; системний; загальний комерційний); б) нефінансові (моральний ризик, ризик репутації, стратегічний, правовий); в) функціональні (операційний (може деталізуватись за джерелами його виникнення); ризик інформаційних систем, ризик кіберзагроз)

3) за клієнтським складом: а) ризик, пов'язаний із залученням великих клієнтів; б) ризик, пов'язаний із залученням дрібних клієнтів;

4) за можливістю кількісної оцінки: а) ризики, що можна оцінити (зазвичай це всі види фінансових ризиків та функціональні ризики); б) ризики, що не підлягають кількісній оцінці (зазвичай нефінансові ризики);

5) за характером банківських операцій: а) ризики за активними операціями; б) ризики за пасивними операціями.

Особливістю уточненої класифікації банків є доповнення її ризиками платіжних систем, враховуючи, що комерційні банки (розрахункові банки згідно із законодавством) є її учасниками (до складу фінансових ризиків додатково включено інвестиційний; депозитарний; системний; загальний комерційний; до складу нефінансових - правовий). Виходячи з важливості забезпечення безпеки безготівкових операцій банком, визначимо місце розрахункового ризику (ризик розрахунків, платежів) у наведеній класифікації, що надасть можливість виділити його специфічні ознаки та особливості

Розрахунковий ризик (ризик розрахунків, платежів) можна розглядати як внутрішній ризик, якщо джерелом його виникнення є невиконання або недостатнє виконання розрахунково-платіжної функції комерційним банком як учасником платіжної системи. Водночас цей ризик може бути і зовнішнім, якщо джерелом його виникнення є дії інших учасників платіжної системи. Виходячи з нормативного трактування поняття «розрахунковий ризик» (ризик розрахунків, платежів), його джерелом вважається лише контрагент банківської установи, який не виконав власні зобов'язання перед банком (наприклад, позичальник). У такому розумінні розрахунковий ризик стосується виключно одного суб'єкта-контрагента банку і не припускає імовірності виникнення такого виду ризику внаслідок невиконання (або неналежного виконання) зобов'язань банківською установою). При цьому розрахунковий ризик банку, будучи у складі операційного (і відповідно, фінансового) ризику, може стати джерелом фінансових втрат.

На нашу думку, виходячи з трактування операційного ризику (ризик того, що недоліки інформаційних систем або внутрішніх процесів, людські помилки, операційні збої, зокрема, помилки чи затримки під час оброблення, перебої в роботі систем, недостатня пропускну спроможність, втрата або витік інформації, шахрайство або порушення в управлінні внаслідок зовнішніх подій призведуть до скорочення, погіршення або зупинення надання послуг платіжною системою), можемо визначити, що операційний ризик може виступати як джерело для розрахункового (або розрахунковий ризик є частиною операційного ризику). Джерелом появи розрахункового ризику може бути також крадіжка, підробка й фальсифікація розрахункових документів з метою одержання неправомірної вигоди; різні види комп'ютерних небезпек, що призводять до помилкових розрахункових дій; незаконне використання пластикових карт тощо. Це і

визначає, що саме розрахункові операції найчастіше виступають об'єктом здійснення злочинів у банківській діяльності.

Також слід зважати, що діяльність комерційного банку як окремого елементу (учасника) платіжної системи може зазнавати впливу, обумовленого недосконалістю функціонування інших елементів системи. Згідно із законодавством, суб'єктами правових відносин у функціонуючій платіжній системі виступає: оператор платіжної системи, банківська установа, технологічний оператор, інші учасники платіжної системи та користувачі. Це підтверджує, що недоліки в діяльності будь-якого з перелічених суб'єктів можуть стати джерелом розрахункового ризику.

Прикладами можливих джерел виникнення цього ризику можуть виступати:

- невірно встановлений розрахунковий часовий лаг;
- асинхронність розрахунків, якщо платежі є зустрічними;
- застосування платіжних засобів та інструментів з високим ризиком тощо.

В свою чергу, розрахунковий ризик, зважаючи на власну природу, може обумовити появу системного ризику: виникнення індивідуального розрахункового ризику у одного або декількох учасників розрахунково-платіжної операції (або одного та декількох банків-учасників) може обумовити появу ланцюгової реакції неплатежів, що може заблокувати розрахунки у платіжних системах, якщо не будуть здійснено відповідні антикризові заходи.

Чайкін І. Б., досліджуючи розрахунковий ризик у своїх працях, стверджує про те, що він поєднує кредитний ризик та ризик ліквідності, який виникає при нанесенні шкоди клієнту при затримці платежів [4]. На наш погляд, внутрішній розрахунковий ризик (джерелом його виникнення є операційний ризик) може впливати на ризик ліквідності та кредитний ризик.

Таким чином, в результаті досліджень природи розрахункового ризику було зроблено такі висновки:

1) уточнено поняття "розрахунковий ризик" (ризик розрахунків, платежів) як складова фінансового ризику банківської установи, що виражає імовірність виникнення збитків, додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання сторонами (банком або контрагентом) своїх зобов'язань після того, як інша сторона виконала свою частину зобов'язань. На відміну від нормативно-правового визначення цього поняття, уточнене визначення припускає імовірність виникнення такого виду ризику внаслідок невиконання (або неналежного виконання) зобов'язань банківською установою, а не лише його контрагентом;

2) запропоновано поділ розрахункового ризику за джерелами виникнення на зовнішній та внутрішній. Розрахунковий ризик можна розглядати як внутрішній ризик, якщо джерелом його виникнення є невиконання або недостатнє виконання розрахунково-платіжної функції комерційним банком як учасником платіжної системи. Водночас цей ризик може бути і зовнішнім, якщо джерелом його виникнення є діяльність інших учасників платіжної системи (або контрагентів банку);

3) уточнено, що джерелом появи внутрішнього розрахункового ризику може виступати операційний ризик комерційного банку, джерелом зовнішнього розрахункового ризику – системний ризик платіжної системи як «неспроможність одного з учасників платіжної системи та/або оператора послуг платіжної інфраструктури виконати свої зобов'язання або порушення безперервності діяльності самої платіжної системи призведе до порушення діяльності учасників платіжної системи, інших установ або функціонування фінансової системи в цілому». В свою чергу, внутрішній розрахунковий ризик, зважаючи на власну природу, може обумовити виникнення системного ризику: поява індивідуального розрахункового ризику у одного або декількох учасників розрахунково-платіжної операції (або одного та декількох банків-учасників) може обумовити появу ланцюгової реакції неплатежів, що може заблокувати розрахунки у платіжних системах, якщо не будуть здійснено відповідні антикризові заходи;

4) обґрунтовано, що внутрішній розрахунковий ризик (джерелом його виникнення є операційний ризик) є складовою фінансового ризику, що може впливати на інші види фінансових ризиків (в першу чергу, ризик ліквідності та кредитний ризик).

Список використаних джерел:

1. Барановський О. Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 9. С. 17-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_9_15.
2. Вовченко О.С., Єгоричева С.Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2021. 233 с.
3. Vyhovska, N., Voronenko, I., Konovalenko, A., Dovgaliuk, V. and Lytvynchuk, I. (2023). Cyber Security of the System of Electronic Payment of the National Bank of Ukraine. *Economic Affairs*, Vol. 68 (Special Issue): 881-886.
4. Чайкін І. Б. Правове регулювання страхування ризиків на ринках фінансових послуг: монографія/ І. Б. Чайкін. Харків: Юрайт, 2012. 184 с

Виговський В.Г., к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій
Докучасва І.О., студентка І курсу ЗФБС-24-М, ФБСО
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛІЗИНГУ В ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Трансформація економічних відносин в Україні супроводжується кардинальною зміною умов діяльності суб'єктів господарювання у сфері послуг. Про це свідчать як результати роботи окремих підприємств, так і всього національного господарства. Подолання фінансово-економічної кризи та прискорення темпів розвитку можливо на основі якісно нового рівня продуктивних сил і потребує відновлення виробничого апарату, заміни фізично зношених і морально застарілих основних засобів, впровадження прогресивних технологій. Вирішення цих проблем визначає необхідність залучення значних фінансових ресурсів у розвиток господарської діяльності. Проте низькі результати господарювання не дозволяють підприємствам формувати власні джерела і стримують залучення позикового капіталу. У цих умовах ведеться активний пошук новітніх організаційно-економічних форм залучення капіталу для здійснення відтворювальних процесів, у результаті чого перелік потенційно можливих джерел фінансування поповнюється новими складовими, однією з яких є лізинг.

Лізинг – це напрямок, який може дозволити нам досить швидко та ефективно перебудувати технічну базу промислових підприємств. Лізинг широко розповсюджений за кордоном і в даний час розвивається на Україні. За допомогою лізингу в усьому світі оновлюються основні засоби. В нашій країні дуже актуальною є проблема їх оновлення, особливо в галузях, які потребують досить суттєвих капіталовкладень. Рівень розвитку лізингу в Україні в даний час недостатньо високий. Незважаючи на гостру потребу української економіки в розвитку лізингових відносин, в країні донині немає комплексної програми їх розвитку, відчувається дефіцит знань з питань лізингу як на рівні державних службовців, так і серед безпосередніх учасників лізингових відносин. Рівень розвитку лізингу в Україні в даний час недостатньо високий. Він оцінюється не більш ніж 10 % потенційних можливостей розвитку лізингу. Необхідність у розвитку цього виду фінансових послуг в країні надзвичайно висока.

Дослідженню лізингу як джерела фінансування підприємств присвячені праці вітчизняних вчених-економістів, а зокрема Вишнякової І., Вітлінського В., Гончарової Н., Грабельської О., Долинської Є., Черненко Н. Незважаючи на зростання інтересу до теми лізингу серед вітчизняних науковців, в Україні ще недостатньо проведено досліджень щодо використання лізингу як активного інструменту інвестиційної діяльності підприємств.

В економічній літературі немає єдиної думки щодо визначення поняття «лізинг». Це пояснюється складністю економічних, організаційних та правових відносин, що виникають під час здійснення лізингових операцій. У світовій практиці поняття «лізинг» використовується для позначення різного роду угод, заснованих на оренді товарів тривалого користування. Так, ст. 292 Господарського кодексу України трактує лізинг як «господарську діяльність, спрямовану на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів» [1]. Проведений огляд поглядів на сутність лізингу доводить, що будь-яке визначення лізингу лише з однієї позиції є обмеженим і не може врахувати всіх форм прояву цього досить складного й багатогранного економічного явища, яке належить до підприємницької діяльності більш високого рівня ніж оренда та кредит. Тому виникає необхідність у розробці певного підходу, який зміг би максимально охопити усі боки прояву лізингу. На нашу думку, таким може стати підхід щодо розгляду лізингу, виходячи із розуміння форми та змісту лізингових операцій по відношенню до кожного з учасників лізингового процесу, що дозволить поєднати існуючі трактування поняття лізингу.

Лізинг є важливою формою фінансування, яка поєднує економічні, правові та організаційні аспекти діяльності підприємства. Він виконує низку внутрішніх і зовнішніх функцій, серед яких виробнича, фінансова, збутова, ресурсозберігаюча та інвестиційна. Завдяки лізингу підприємства можуть оновлювати основні фонди без значних одноразових витрат, отримуючи доступ до сучасного обладнання. Організація лізингових операцій вимагає чітко налагоджених взаємозв'язків між учасниками: лізингодавцем, лізингоодержувачем та постачальником. Реалізація лізингової угоди передбачає проходження ряду етапів: від подання заявки до здійснення платежів та повернення або викупу об'єкта лізингу. Державне регулювання, зокрема через податкові пільги, сприяє розвитку лізингового ринку. У підсумку, лізинг стає дієвим інструментом модернізації виробництва та стимулювання інвестиційної активності.

Одним із головних факторів, що обмежують використання лізингу, є труднощі оцінки його ефективності та потенціалу в стратегічному розвитку підприємства. Це часто зумовлено закритістю лізингових компаній та відсутністю доступної інформації щодо комерційних аспектів лізингу. Проблема оцінки ефективності лізингу як інвестиційного механізму є надзвичайно актуальною. В економічній літературі представлені різні методики, але більшість з них враховують інтереси лише однієї сторони — лізингодавця або лізингоодержувача.

Методики оцінки ефективності лізингу можна поділити на дві групи. Перша група – методики, засновані на моделюванні грошових потоків, що пов'язані з фінансуванням активу, такі як NPV, IRR, метод еквівалентування. До переваг цих методик можна віднести мінімальну кількість вихідних даних і простоту розрахунків. Однак є й недоліки, такі як ризик втрати податкових переваг та припущення про повне фінансування. Друга група методик заснована на розрахунку чистих доходів. Перевагою цих методик є детальна оцінка, яка враховує специфіку діяльності лізингоотримувача. Однак вони мають свої недоліки, серед яких складність порівняння альтернатив через використання абсолютного значення критерію та відсутність врахування альтернативних витрат для моделі лізингу.

На сьогоднішній день у світі не існує єдиного універсального методу оцінки ефективності лізингу як інвестиційного інструменту. Це, у свою чергу, гальмує розвиток лізингу, особливо в Україні, де до цього часу не існує чіткого розуміння переваг цього нетрадиційного способу виробничого інвестування. В кінцевому підсумку лізинг часто обходиться дорожче за звичайну купівлю-продаж через неврахування додаткового прибутку, отриманого від обороту вивільненого капіталу, який використовувався в лізингових операціях.

Однією з актуальних проблем у правовому регулюванні лізингу є взаємодія цивільно-правового та господарсько-правового підходів. Зокрема, Цивільний кодекс України [3] обмежує лізинг лише як зобов'язальні відносини, пов'язані з передачею майна для тимчасового користування, що має приватний характер. Водночас Господарський кодекс України [1], передбачає більш широкий підхід до лізингових відносин, трактуючи їх як частину господарської діяльності, яка охоплює виробничі, організаційні та внутрішньогосподарські аспекти. Різниця в цих підходах призводить до правової невизначеності, оскільки вона пов'язана з різним розумінням природи суспільних та економічних відносин у сфері лізингу, а також з різним правовим статусом учасників цих відносин, що визначається їх конкретними потребами.

Для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно враховувати мету та інтереси суб'єктів лізингових угод. З одного боку, це потреби громадян, які використовують лізинг для особистих цілей, з іншого – інтереси підприємств, що прагнуть досягти економічної вигоди. Відповідно, механізм правового регулювання лізингу має бути адаптований до вимог як цивільного, так і господарського права, забезпечуючи баланс інтересів учасників угоди в залежності від їхніх цілей.

Отже, для стимулювання подальшого розвитку лізингових відносин в Україні доцільно реалізувати системний підхід, що передбачає впровадження ряду стратегічно важливих заходів. Насамперед необхідним є формування стабільного та сприятливого правового середовища для діяльності суб'єктів лізингового ринку. Важливо також активізувати розвиток інституту сублізингу, удосконалити податкову політику, механізми кредитування та амортизаційні нарахування у сфері лізингових операцій.

Суттєвого значення набуває розширення організаційних форм лізингових структур і диверсифікація джерел фінансування, зокрема шляхом залучення приватного капіталу. Ефективність лізингових угод може бути забезпечена через зниження відсоткової ставки за кредитами. Окрему увагу слід приділити розвитку механізмів гарантування лізингових операцій без необхідності використання заставного забезпечення, а також зменшенню витрат на нотаріальне оформлення договорів, що дозволить знизити загальне фінансове навантаження на учасників угод. Крім того, важливим напрямом є надання податкових стимулів для міжнародного лізингу, особливо щодо імпорту високотехнологічного обладнання на територію України. Доцільним є також створення спеціалізованих лізингових центрів, орієнтованих на обслуговування суб'єктів малого бізнесу, а при цих центрах – формування аналітичних підрозділів для збирання та аналізу інформації щодо попиту й пропозиції на обладнання.

Завершальним, але не менш важливим кроком має стати розроблення комплексної державної програми сприяння розвитку лізингу, що включатиме активне залучення банківських установ до фінансування лізингових операцій та формування інфраструктури підтримки цієї форми інвестування.

Список використаних джерел:

1. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Про фінансовий лізинг: Закон України від 14 грудня 2021 року № 1953-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>.
3. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

УДК 336.1

Власюк І.М., здобувач, III курс, гр. ФБС-8, ФБСО
Чупринський Д.В., магістрант, I курс, гр. ФБС-10, ФБСО
Науковий керівник: Литвинчук І.В., к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ

Податкова політика – це сукупність рішень, прийнятих органами державної влади у сфері оподаткування. Вона спрямована на зміну податкового законодавства відповідно до конкретних цілей. Фактично, податкові надходження є основним ресурсом держави. Податкова політика робить свій внесок в економічну політику кожної країни, сприяючи фінансуванню державних видатків і перерозподілу доходів [3].

Ефективність здійснення податкової політики можна проаналізувати за допомогою одного із ключових показників – податкового навантаження (рис.1).

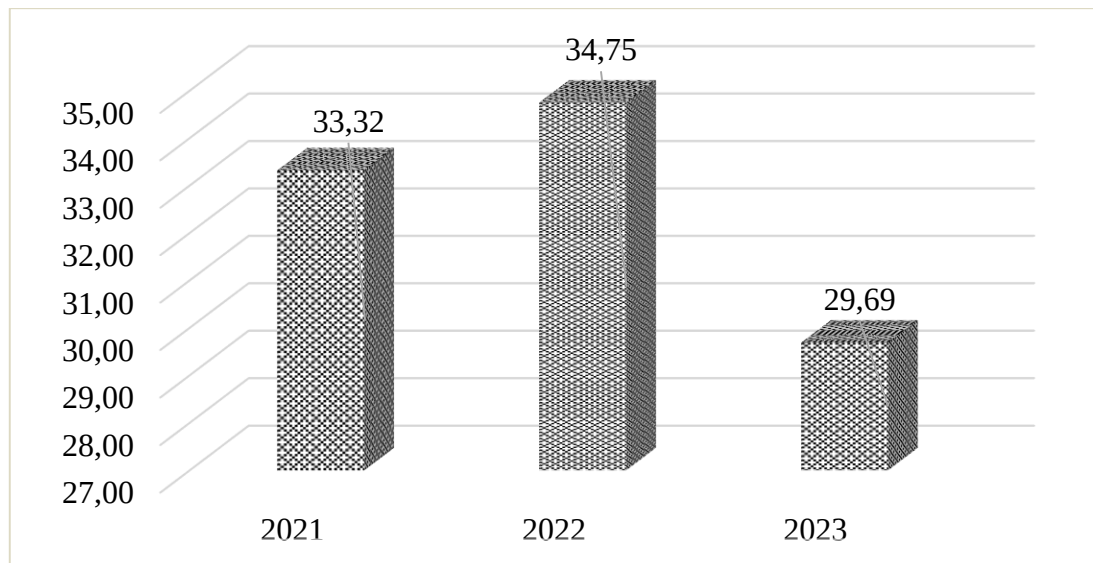

Рис. 1. Рівень податкового навантаження України протягом 2021–2023 рр (розраховано за даними Мінфіну) [2]

Аналіз показав, що у порівнянні з 2021 р. податкове навантаження зросло з 33,32% до 34,75% у 2022 р., це свідчить про посилення податкового тиску, розширення бази оподаткування та збільшення доходів бюджету. Проте повномасштабна війна росії проти України руйнівним чином вплинула на бюджетну сферу, про що свідчить різке зниження рівня податкового навантаження у 2023 році до 29,69%, і як наслідок, запровадження податкових послаблень та зниження економічної активності. Динаміка податкового навантаження демонструє значні коливання, що може свідчити про зміну економічних умов та вплив зовнішніх факторів, таких як війна та зміни у структурі оподаткування. Якщо така тенденція зменшення податкового навантаження збережеться, це може призвести до скорочення бюджетних надходжень і, відповідно, потреби у коригуванні податкової політики. Податкова політика уряду на першому етапі повномасштабного вторгнення характеризувалась високим рівнем гнучкості та була спрямована на створення умов для адаптації бізнес-середовища до воєнних реалій, збереження виробничої бази та трудових ресурсів. Впровадження ліберального податкового режиму дало можливість зберегти економічну активність та стримати падіння економіки в умовах високих безпекових ризиків і невизначеності[1].

Список використаних джерел:

1. Горин В.П., Була П.В., Чорноус, В.С. (2024). *Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання*. Інвестиції: практика та досвід (18). С. 24-31. DOI: [10.32702/2306-6814.2024.18.23](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.18.23)
2. Офіційний сайт Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/>
3. Тихонов, В. О., Клос, В. М., Бортник, І. А., Жеребух, Ю. – Д. Р., Цісельський, В. О., & Трач, І. Я. (2024). ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, (41), 328-335. Retrieved from <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1353>

АНАЛІЗ АКТИВІВ НАЙБІЛЬШИХ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Аналіз діяльності банківської сфери за 2015-2024 рр. дає змогу оцінити, як трансформується банківський сектор в умовах економічної невизначеності, в період воєнного стану, а також які суб'єкти господарювання зміцнюють власні позиції, а які не можуть адаптуватися під нові реалії.

Важливим є дослідження найбільших банків за величиною активів, оскільки загальна картина показує тенденції в усьому банківському секторі, не дозволяючи оцінити кожен банк окремо. Найкращі банки України формують політику у сфері кредитування, депозитів, цифровізації тощо. Це також дозволяє визначити, наскільки стабільним і конкурентним є банківський сектор в Україні. Для проведення відповідних розрахунків взято статистичні дані НБУ, зокрема основні фінансові показники та балансові звіти банків, які мають банківську ліцензію та подають звітність до НБУ [2].

Активи банку – це напрями розміщення та використання ресурсів банку для отримання прибутку при раціональному розподілі ризиків по окремих видах операцій та для підтримки ліквідності банку. Ефективне управління активами банку виступає основою забезпечення його фінансової стійкості. [1]

Аналіз зміни активів банків дозволяє зрозуміти, як банки керують ресурсами, які з них нараховують власні позиції на ринку, а які - втрачають пріоритет. Основою дослідження обрано кращі банки за величиною активів у 2024 році, оскільки вони формують основу фінансового сектору України, що дозволяє оцінити загальні тенденції змін, а також проаналізувати кожен великий банк окремо. Динаміка рейтингу банків за величиною активів за 2015-2024 рр. відображена у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка змін у рейтингу найбільших 20 банків України у 2024 році за період 2015-2024 рр.

Банк	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Δ*
АТ КБ «ПриватБанк»	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0,00
АТ «Ощадбанк»	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0,00
АТ «Укрексімбанк»	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	0,00
АТ «Райффайзен Банк»	6	4	5	5	5	5	4	4	4	4	0,16
АБ «УКРГАЗБАНК»	10	5	4	4	4	4	5	5	5	5	0,22
АТ «ПУМБ»	11	8	9	8	7	7	7	6	6	6	0,47
АТ «УКРСИББАНК»	7	7	10	9	9	8	8	7	7	7	0,12
АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	29	28	26	23	16	13	10	10	9	8	2,69
АТ «СЕНС БАНК»	8	9	8	6	6	6	6	9	8	9	- 0,04
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	12	12	13	13	11	11	12	11	10	10	0,27
АТ «ОТП БАНК»	14	13	12	12	10	10	9	8	11	11	0,42
АТ «СІТІБАНК»	16	16	17	15	13	16	15	12	12	12	0,52
Акціонерний банк «Південний»	15	14	14	14	14	12	13	13	14	13	0,17
АТ «КРЕДОБАНК»	22	20	19	19	18	17	14	14	13	14	0,98
АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	23	19	18	17	15	16	16	15	15	15	0,71
АТ «ТАСКОМБАНК»	33	24	20	18	17	18	17	16	16	16	1,40
АТ «А – БАНК»	36	35	27	26	23	22	21	17	18	17	2,16
ПАТ «БАНК ВОСТОК»	28	25	25	25	21	19	20	19	17	18	1,17
АТ «ІНГ Банк Україна»	17	17	22	21	19	21	23	20	19	19	- 0,18
АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО»	25	22	21	20	20	20	19	18	20	20	0,47

* - Δ позначено динаміку змін у рейтингу для відповідного банку.

[сформовано автором на основі даних - 2]

Відповідно до аналізу, виділено окремі категорії банків:

1. Стабільні лідери – за період 2015-2024 рр. перші три місця займають АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Укрексімбанк». Відносно стабільними є також 4 і 5 місце – АТ «УКРГАЗБАНК» та АТ «ПУМБ».

2. Найбільш динамічні – стрімкий ріст активів спостерігається у АТ «УНІВЕРСАЛБАНК» (з 29 до 8 місця) та АТ «А – БАНК» (з 36 до 17 місця), АТ «ТАСКОМБАНК» (з 33 до 16 місця). Цікавим є спостереження, що ці банки стабільно просуваються вгору за рейтингом, отже, темпи росту активів є більшими за інші.

3. Стримано динамічні – банки, які покращили власні позиції за останні десять років, проте їх темпи росту активів мають спадний характер, що зумовило зупинку на окремих позиціях рейтингу. До даної категорії віднесено АТ «КРЕДОБАНК», АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК», ПАТ «БАНК ВОСТОК».

4. Втрачені позиції – банки, які за різних обставин спадають у рейтингу, зокрема АТ «ІНГ Банк Україна», АТ «СЕНС БАНК» (до жовтня 2022 року АТ «АЛЬФА БАНК»).

5. Балансуючі – решта банків, які в цілому не змінюють власних позицій у рейтингу далі, ніж на 2-3 пункти.

У 2015-2024 рр. спостерігалось стабільне зростання загального обсягу активів банківського сектору, з чітко вираженим лідерством низки системно важливих банків. Попри зовнішні макроекономічні виклики, більшість установ демонстрували поступове нарощення активів, що говорить про їхню адаптивність та життєздатність. Кумулятивна величина активів за 2015-2024 рр. і значення середніх темпів зростання активів зображені на рис.1.

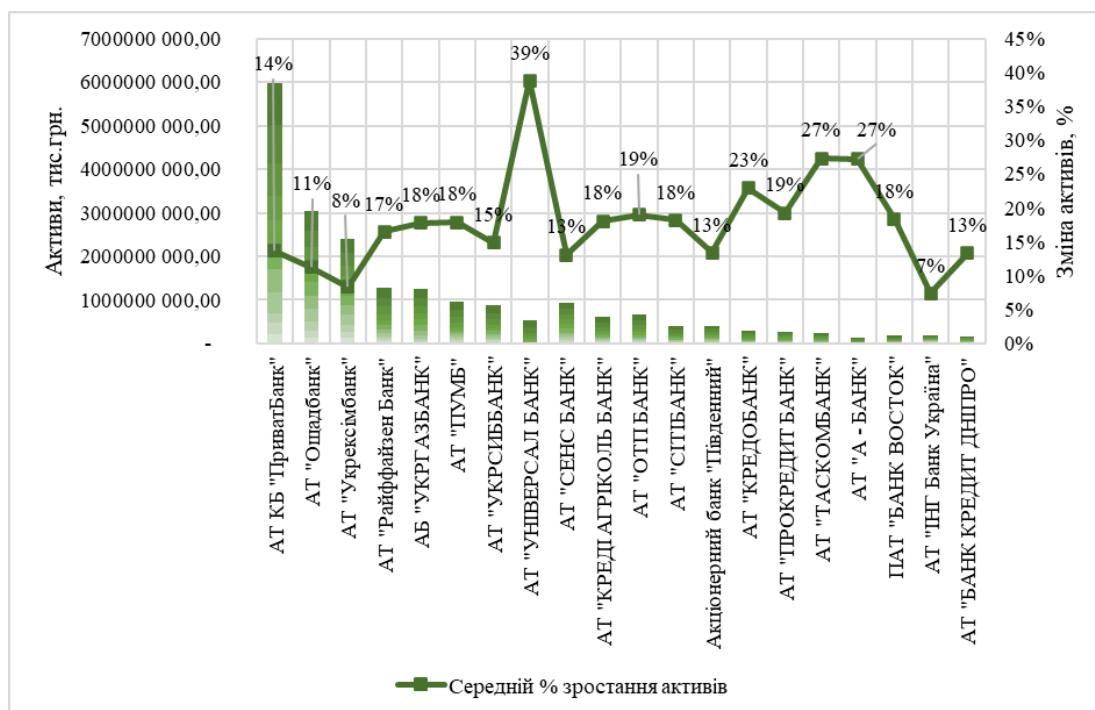

Рис. 1. Динаміка активів банків України за 2015-2024 рр. (сформовано автором на основі даних [2])

Аналіз середніх темпів зростання активів дозволив виокремити групу банків із високою динамікою розвитку. Найвищі темпи притаманні банкам із гнучкою бізнес-моделлю, інвестиційною активністю або розширенням роздрібного сегмента. Водночас низький або негативний приріст активів у деяких банків говорить про внутрішні обмеження або зменшення ринкової частки. Варто зауважити, що, попри помірні середні темпи росту активів АТ КБ «ПриватБанк» (14%), його загальна частка серед усіх активів залишається надзвичайно високою, а отже, за інших рівних умов цей банк буде провідним в Україні ще доволі довгий період часу. Найвищі темпи росту активів мають АТ «УНІВЕРСАЛБАНК» (39%), АТ «ТАСКОМБАНК» (27%) та АТ «А – БАНК» (27%), що підтверджує їх статус найбільш динамічних банків серед представлених. Крім цього, розраховано частку перших 20 банків з-поміж усіх активів банків України, за період 2015-2024 рр. вона зросла з 73,5% до 93,6%, що говорить про посилення концентрації ринку, зміцнення системно важливих установ, скорочення кількості слабких гравців, а також зростання довіри клієнтів до великих банків. Виокремлено стабільних лідерів, найбільш динамічні та стримано динамічні банки, а також ті, що втратили позиції. Найвищі середні темпи зростання активів продемонстрували АТ «УНІВЕРСАЛБАНК», АТ «ТАСКОМБАНК» та АТ «А – БАНК», що підтверджує ефективність їх бізнес-моделі навіть у умовах економічної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Sokolova K., Volkova V. Активи та пасиви банків України: сучасний стан та фактори впливу. *Економіка і організація управління*. 2018. № 4. С. 65–74. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2018.4.7>
2. Наглядова статистика. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#4> (дата звернення: 01.03.2025).

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО БЮДЖЕТНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

Важливу роль у прийнятті управлінських рішень на всіх рівнях відіграє фінансове прогнозування, яке дозволяє виявити перспективу стану фінансових ресурсів та потреби в них, можливі варіанти здійснення фінансової діяльності та є основою фінансового планування. Різновидом фінансового є бюджетне прогнозування [3].

Бюджетне прогнозування полягає у розрахунку можливих обсягів усіх надходжень та виплат з бюджету у визначеному часовому періоді у майбутньому. Такий розрахунок є інформаційною базою для процедур бюджетного планування руху грошових потоків бюджету. Для складання прогнозів використовуються два підходи: генетичний (ведеться від сьогодення до майбутнього на основі встановлення причинно-наслідкових зв'язків) та нормативно-цільовий (за нормативами визначаються майбутня мета та орієнтири руху до неї, досліджуються можливі події та заходи, які необхідно зробити для досягнення у перспективі заданого результату) [1].

Процес прогнозування складається з ряду етапів, що накладає методологічний відбиток на бюджетне прогнозування і кожний з яких вирішує певне завдання [2]:

1. Визначення завдання — уточнюється об'єкт прогнозу, формуються мета і задачі, визначається точність і час випередження прогнозу.
2. Формування об'єкта прогнозу відповідно до поставленого завдання - визначається структура об'єкта, виділяються основні чинники, з'ясовується їх підпорядкованість і взаємозв'язок.
3. Збір ретроспективної інформації про об'єкт - визначаються джерела інформації, розробляється методика переробки і подання інформації, встановлюються її обсяги.
4. Формалізація задачі - розробляється методика формалізованого подання інформації і здійснюється вибір класу моделей опису об'єкта прогнозу.
5. Вибір методів і алгоритму – серед відомих вибирається найбільш придатний метод прогнозування, розробляється відповідний алгоритм і оцінюється точність прогнозу.
6. Моделювання на основі ретроспективних даних оцінки якості моделі.
7. Отримання результатів прогнозу.

Сьогодні в Україні актуальним є не лише питання прогнозування бюджетних доходів на середньострокову перспективу, а й необхідність вдосконалення самої методології цього процесу. Бюджетне прогнозування повинно перетворитися на постійний стратегічний інструмент, який передбачає розробку обґрунтованих заходів для поліпшення бюджетного механізму та інструментів регулювання, з урахуванням потреби збереження фінансової рівноваги в економіці.

Цей процес має бути органічно включеним у бюджетне планування, що дозволить краще аналізувати тенденції формування та використання бюджетних ресурсів, виявляти ключові чинники, які необхідно враховувати при розрахунках, а також встановлювати між ними взаємозв'язки. Основною метою бюджетного прогнозування є оцінка можливих сценаріїв наповнення бюджету та напрямів його витрат. Аналіз таких сценаріїв дає змогу формувати стратегічні цілі, які слугують орієнтиром у процесі складання бюджету.

Отже, сучасні реалії потребують розширення сфери застосування прогнозування та подальшого розвитку його методологічної бази. Чим точнішими є прогнози суспільно-економічного розвитку, тим ефективнішим стає планування і управління цими процесами.

Список використаних джерел:

1. Кладницька Тетяна, Кеменяш Ірина, Присяжнюк Наталія, Свиноус Надія. Теоретичні підходи до формування системи бюджетного менеджменту. Економічний дискурс. 2023. Випуск 3-4. С. 98-106. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2023-2-10>
2. Кожем'якіна, Світлана Миколаївна (2023) *Прогнози в бюджетному регулюванні розвитку економіки* Часопис економічних реформ (3). с. 34-41. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47582>
3. Крамаренко К.М. ФІНАНСОВЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ. Електронний ресурс. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/50824/1/Upravlinnia%20rozvytkom%20sotsialno-ekonomichnykh%20system_Ch%20202024_203-205.pdf

Дячек С.М., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
Вернер М.В., магістр, ФБСО
Державний університет «Житомирська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Протягом останнього десятиліття цифрові технології суттєво змінили спосіб ведення бізнесу в різних сферах, не винятком є і фінансова та лізингова сфери. Наслідки пандемії призвели до того, що повсюдно у світі зріс попит на онлайн послуги та підвищився інтерес до цифрової трансформації бізнесу. Все більше операцій та комунікацій з компаніями та організаціями вже зараз можна здійснювати дистанційно, уникаючи необхідності приїзду до офісу. Лізингова галузь також поступово включається до дані процеси. Дедалі більше лізингових компаній пропонують онлайн-продукти, розробляють цифрові стратегії розвитку.

Цифровізація лізингу, як та інших галузей фінансового ринку, стає обов'язковою умовою збереження конкурентоспроможності підприємства. Клієнти зорієнтовані сьогодні перш за все на зручність та можливість підтримки зі сторони фінансових та лізингових компаній з метою отримати безперешкодний та орієнтований на клієнта сервіс [1].

Відсутність єдиної інформаційної бази лізингових компаній негативно позначилося розвитку лізингового потенціалу. Використання сучасних цифрових технологій у лізинговому бізнесі дозволить вирішити багато стратегічно важливих завдань. Створення єдиної інформаційної бази щодо об'єктів лізингу дозволить потенційним орендарям значно скоротити операційні витрати, пов'язані з пошуком компаній, які можуть задовольнити потреби потенційних орендарів в експлуатації конкретних об'єктів лізингу на взаємовигідних умовах.

Наразі значна частина лізингових компаній у вітчизняній економіці прив'язані до конкретних галузей чи конкретних виробників. До сфери діяльності лізингових компаній, що працюють за схемою оперативного лізингу, входять різні промислові та побутові об'єкти.

Транспортні засоби, техніка та обладнання для будівництва та дорожнього будівництва, сільськогосподарська техніка різного призначення, машини та агрегати для обробної промисловості, обладнання для виробництва та транспортування у нафтогазовій промисловості, будівлі та споруди, комп'ютерна та оргтехніка, довгострокове використання у малому та середньому бізнесі – все це орендується, все це необхідне та затребуване численними потенційними орендарями. Однак інформація про наявність необхідного обладнання, яким володіють лізингові компанії, а також про якість, технічні характеристики та умови отримання обладнання для навчання потенційних лізингоодержувачів може бути утруднена для використання.

Не маючи повної інформації про можливість отримання об'єкта лізингу, оскільки відсутня єдина інформаційна база всіх лізингових компаній, потенційний лізингоодержувач змушений вдаватися до традиційних банківських кредитів, щоб запозичувати ресурси для придбання у власність необхідного для його діяльності об'єкта. Найбільш ефективним варіантом було б використання інформаційних технологій, таких як фінансові калькулятори, для розрахунку та зіставлення всіх джерел фінансових ресурсів та прийняття правильних рішень з урахуванням їх фінансових можливостей.

На сьогоднішній день лізингоодержувач, зацікавлений у використанні того чи іншого об'єкта, має змогу порівняти умови отримання кредитів від різних банків на придбання необхідного устаткування чи майна, використовуючи інформаційні сайти банків. Однак отримати інформацію про фінансові можливості лізингових компаній на сайті набагато складніше через його очевидну недостатність чи відсутність.

Можна з упевненістю сказати, відсутність інформаційних технологій у лізинговому бізнесі позбавляє лізингові компанії можливостей пошуку потенційних орендарів, а підприємства – оперативності вибору щодо джерела фінансування.

Пріоритетним напрямом щодо розвитку лізингу в Україні (після закінчення воєнного стану) має стати створення повної інформаційної бази послуг лізингових компаній, доступної кожному потенційному лізингоодержувачу. Як приклад можна було використати наявний досвід розвитку інформаційних технологій у діяльності Європейської асоціації національних лізингових асоціацій (Євро-лізинг). Надалі використання глобальної інформаційної мережі дозволить створити загальноєвропейську, а відтак і світову інформаційну базу лізингових компаній.

Одним із можливих інструментів розвитку лізингу є використання інформаційної мережі big data. Big data – це сучасна цифрова мережа, пов'язана з новими технологічними можливостями обробки даних. Big

data дозволяє дізнатися своїх клієнтів та залучити нову цільову аудиторію, оцінити задоволеність клієнтів, застосувати нові способи підвищення лояльності клієнтів та реалізувати проекти, які будуть потрібні.

Аналітика big data дає змогу удосконалити процес прийняття рішень, оскільки вона забезпечує прозорість, аналізуючи та передаючи всі важливі дані по мережах, які можуть забезпечити краще розуміння організації та її потреб. Великі дані дозволяють фінансовим і лізинговим компаніям оцінювати потенційно нові ринкові можливості, розробляти нові продукти і послуги, підвищувати задоволеність клієнтів і тим самим підвищити рівень утримання клієнтів [1].

Ще одним інструментом є можливість використання обробки цифрової інформації з використанням 3В (обсяг – обсяг фізичного обсягу, швидкість – швидкість росту та необхідність швидкої обробки даних для отримання результатів, різноманітність – дозволить одночасно обробляти різні види даних). Ця система дозволить проводити регулярний аналіз фінансових можливостей лізингових об'єктів, відстежувати зацікавленість банків у фінансовому лізингу та потреби потенційних лізингоодержувачів.

Можна також використовувати сервіс Google Тренди, якщо потрібний прогноз сезонної активності попиту [3]. Все, що потрібно зробити, – це порівняти інформацію з даними сайту та розробити план розподілу рекламного бюджету.

Таким чином, розвиток інформаційної бази допоможе створити не просто національну, а й європейську та глобальну базу даних, а також підвищить здатність компаній залучати лізингоодержувачів. Використання інформаційних інтернет-ресурсів допоможе здійснювати пошук лізингових об'єктів, створених іноземними виробниками у різних країнах, порівнювати їх технічні, експлуатаційні та економічні характеристики, визначати найефективніші маршрути доставки на користь потенційного лізингоодержувача. Лідуючі стануть лізингові компанії, які будуть використовувати великий обсяг інформації для максимально ефективного ведення бізнесу.

Для оптимізації бізнес-процесів лізингові компанії в майбутньому могли б використовувати платформу даних та програм in-memo під назвою SAP HANA, за допомогою якої можна вести бізнес у режимі реального часу [2]. Платформа автоматизує облік устаткування, що орендується, розрахунок цін, надає співробітникам інформацію та економить апаратні ресурси.

Активне використання лізингу в контексті цифрових технологій в окремих країнах свідчить про нагальну необхідність його застосування з метою подолання інвестиційної кризи та розвитку нових можливостей у цій галузі. Застосування лізингу при належному законодавчому регулюванні дозволить сформувати ефективну систему відновлення основних засобів підприємств, поліпшити їхній фінансовий стан, а отже, стабілізувати економічну та політичну ситуацію в Україні в цілому.

Стосовно українського ринку лізингу, не можемо не погодитися з Кишакевич Б.Ю., Мігулка О.О. в тому, що «активне впровадження цифрових технологій дало б змогу стандартизувати багато етапів лізингових операцій, суттєво зекономити витрати на ведення лізингових операцій традиційним способом. Лізингові операції, як правило, відрізняються від торгівельних тривалим характером взаємовідносин лізингодавця з лізингоодержувачем. В окремих випадках тривалість лізингової угоди може перевищувати десятирічний термін. Проблеми виконання договірних зобов'язань лізингоодержувачем за лізинговими платежами, за умовами експлуатації об'єкта лізингу (в разі, якщо термін лізингу менше амортизаційного терміну служби об'єкта лізингу) можуть регулярно виникати протягом всього терміну дії лізингового контракту» [1, с. 192].

Отже, на основі аналізу можливостей використання цифрових трендів (зокрема, big data, обробки цифрової інформації з використанням 3В, цифрові платформи) для розвитку лізингу можна визначити основні його тенденції: перехід до персоналізації, що ґрунтується на відповідності цифровим очікуванням клієнтів, швидкості та прозорості надання послуг, а також накопиченню унікального клієнтського досвіду; цифровізація сприяє новій організації бізнесу на основі платформного розвитку та створення цілих екосистем; розвиток електронної інфраструктури дозволяє розширювати охоплення та збільшувати швидкість роботи лізингових компаній; оптимізуючи бізнес-моделі, лізингодавці прагнуть до цифровізації всіх етапів взаємодії з клієнтом та дистанційного вирішення будь-яких проблем, що виникають у ході реалізації лізингової угоди.

Список використаних джерел:

1. Кишакевич Б.Ю., Мігулка О.О. Лізинг в епоху цифрової економіки: перспективи та напрями розвитку. Економічний простір. 2019. № 141. С. 183-194. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/20>
2. SAP Навчальні посібники HANA для початківців. URL: <https://www.guru99.com/uk/sap-hana-tutorial.html>
3. Шевченко С. Як користуватися сервісом Google Trends? Adwservice. URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>

Євдокимова О.Р. магістрант I курсу групи ЗФБС-24М
Науковий керівник – Петрук О.М. – д.е.н.,
професор кафедри фінансів та цифрової економіки
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Під грошово-кредитною (монетарною) політикою розуміють комплекс взаємозв'язаних, скоординованих на досягнення певних цілей заходів, щодо регулювання грошового ринку, які проводить держава через свій центральний банк. Грошово-кредитна політика покликана стимулювати ділову активність в умовах депресії та пригнічувати економічні процеси за «перегріву» кон'юнктури, хоча реальне досягнення цього є справою надто складною. У загальному вигляді завдання монетарної політики полягає у створенні умов, за яких економічні агенти, реалізуючи свободу вибору, здійснювали б дії, що збігається з цілями економічної політики держави. В основу реалізації грошово-кредитної політики багатьох країн було покладено так званий принцип компенсаційного регулювання, який базується на поєднанні двох протилежних комплексів заходів, що застосовуються на різних фазах економічного циклу. Виходячи з теоретичних концепцій, які є основою для проведення грошово-кредитної політики, основним об'єктом грошово-кредитного регулювання є сукупна грошова маса, від розміру якої залежить динаміка основних показників розвитку економіки.

Основна мета грошово-кредитної політики полягає у створенні оптимальних умов для функціонування економіки шляхом контролю над пропозицією грошей та рівнем ліквідності у фінансовій системі. Досягнення цієї мети здійснюється через використання комплексу монетарних інструментів, серед яких варто відмітити зміну облікової ставки, операції на відкритому ринку, регулювання норми обов'язкових резервів, валютні інтервенції та встановлення нормативів ліквідності для фінансових установ та інші [1]

Національний банк здійснює гнучку адаптацію операційного дизайну грошово-кредитної (монетарної) політики та вживає необхідних антикризових заходів для підтримки належного рівня ліквідності банківської системи (у тому числі за потреби – частково через механізми бланкового рефінансування) та посилення гнучкості банків в управлінні власною ліквідністю. За високої невизначеності та з огляду на шоківі умови функціонування економіки, запроваджено адміністративні обмеження на валютному ринку та щодо руху капіталу. З огляду на необхідність забезпечення належної відсічі широкомасштабній збройній агресії росії та безперерйного функціонування системи державних фінансів в умовах воєнного стану Національний банк може надавати підтримку державному бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду України. Доцільність та обсяги операцій із фінансування державного бюджету визначатимуться окремими рішеннями Національного банку, зважаючи на ситуацію на фінансових ринках та в державних фінансах, зокрема з урахуванням можливості наповнення державного бюджету з інших джерел.

Усвідомлюючи потенційні ризики монетизації дефіциту державного бюджету, Національний банк фінансуватиме лише критичні видатки Уряду в обмежених обсягах та лише шляхом купівлі цінних паперів Уряду на первинному ринку. Національний банк також зберігатиме максимальну прозорість у висвітленні таких операцій. У сукупності, обмеження обсягів монетизації дефіциту бюджету та прозорі комунікації, дадуть змогу запобігти:

- загрозі посилення фіскального домінування та, відповідно, ефекту “фіскального витіснення” та високої інфляції,

- послабленню довіри до грошово-кредитної (монетарної) політики та розбалансуванню очікувань, а також

- ускладненню процесу євроінтеграції України та співпраці з міжнародними фінансовими донорами. Водночас Національний банк і надалі виходитиме з потреби збереження власної інституційної, фінансової та операційної незалежності для належного виконання своїх функцій. Національний банк максимально уникатиме заходів та інструментів, застосування яких призведе до послаблення довіри до грошово-кредитної (монетарної) політики, розбалансування очікувань та посилення фіскального домінування [2]

Під час воєнного стану Національний банк України (НБУ) адаптував грошово-кредитну політику до нових викликів, спричинених повномасштабною війною. Основні особливості цієї політики:

1. Відхід від інфляційного таргетування

У зв'язку з високою економічною невизначеністю, НБУ тимчасово відмовився від режиму інфляційного таргетування, зосередившись на підтримці макрофінансової стабільності.

2. Фіксація обмінного курсу

На початку війни НБУ зафіксував обмінний курс гривні та запровадив жорсткі валютні обмеження для стабілізації валютного ринку.

3. Емісійне фінансування бюджету

НБУ здійснював пряме фінансування державного бюджету через викуп облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), що дозволило покрити критичні видатки, зокрема на оборону. [3]

4. Підвищення облікової ставки

У відповідь на інфляційні ризики НБУ підвищив облікову ставку до 25% у червні 2022 року, а згодом поступово знижував її до 16% у жовтні 2023 року, адаптуючи монетарну політику до змін в економіці.

5. Рефінансування банків

НБУ розширив програми рефінансування для підтримки ліквідності банківської системи, що сприяло стабільності фінансового сектору.

6. Підтримка банківської системи

Банківська система продовжувала функціонувати у звичайному режимі, зберігаючи стійкість та ліквідність, що забезпечувалося заходами НБУ.

7. Поступове повернення до гнучкого курсоутворення

У міру стабілізації економіки НБУ перейшов від фіксованого до керованого гнучкого обмінного курсу, що дозволило краще реагувати на зовнішні шоки.

8. Залучення міжнародної фінансової підтримки

НБУ активно співпрацював з міжнародними партнерами для залучення фінансової допомоги, що було критично важливим для підтримки економіки під час війни.

Процес регулювання грошового ринку в Україні через процентну політику Національного банку відбувався досить складно. В умовах високих темпів інфляції, що супроводжували початкові стадії реформування національної економіки (90-ті роки минулого сторіччя), грошово-кредитна політика, яку проводив Національний банк України (зокрема, його процентна політика), була фактором зростання пропозиції грошей та розкручування інфляційної спіралі. Але, на сьогодні напрямки та інструменти реалізації процентної та кредитної політики НБУ зазнали деяких змін. Рефінансування комерційних банків як інструмент грошово-кредитної політики тісно пов'язане з процентною політикою, але має й певні власні риси. Цей інструмент базується на функції НБУ як «кредитора в останній інстанції». Комерційні банки звертаються до нього за кредитом найчастіше у разі появи тимчасового дефіциту первинних резервів (коштів на кореспондентському рахунку в НБУ). Такі позики банки просять, як правило, на короткий строк і одержують у порядку обліку комерційних векселів чи під заставу цінних паперів. Ці кредити мають назву відповідно обліковий і ломбардний. Надаючи названі кредити, НБУ збільшує первинні резерви комерційних банків, а отже, й загальну суму грошей в обіг

Список використаних джерел:

1. Грошово-кредитна політика НБУ Бездітко Ю.М Посаднева О.М
2. Національний Банк України[Електронний ресурс] <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk>
3. Грошово-кредитна політика України у воєнний та повоєнний періоди За матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 3 травня 2023 року[Електронний ресурс] <https://visnyk-nanu.org.ua/ojs/index.php/v/article/view/3519>
4. Кужелев М. О., Кужелева Г. О. Становлення і розвиток монетарної політики Національного банку України. Економіка і організація управління. 2013. № 1(15). С. 27. [Електронний ресурс] : <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/2968>

УДК 336.1

Жмілька Д.А., магістрант, I курс, група ЗФБС-24М
Науковий керівник: Литвинчук І.В., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
Державний університет «Житомирська політехніка»

РОЛЬ БАНКІВ У ПРОТИДІЇ ПОДАТКОВИМ ЗЛОВЖИВАННЯМ І ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах глобалізації та цифровізації економіки банківський сектор відіграє критичну роль не лише у фінансовій стабільності держави, а й у забезпеченні податкової безпеки. Однак банки можуть використовуватися для ухилення від оподаткування, легалізації незаконних доходів та інших фінансових злочинів, що створює серйозні ризики для економіки. Враховуючи ці виклики, ефективне державне регулювання, впровадження внутрішнього фінансового контролю та використання міжнародних стандартів є ключовими механізмами боротьби з податковими зловживаннями у банківському секторі.

Банківська система є важливим елементом фінансової інфраструктури, що забезпечує економічну стабільність, але водночас може бути використана для податкових зловживань та фінансових злочинів.

Податкові зловживання у банківському секторі включають ухилення від сплати податків, маніпуляції з ПДВ, використання офшорних схем, "сірий" імпорт та інші форми тіньових операцій.

Фінансові злочини у банках (шахрайство, відмивання грошей, зловживання службовим становищем, фінансування тероризму) тісно пов'язані з податковими зловживаннями та призводять до значних бюджетних втрат.

Механізми контролю та регулювання податкової безпеки банків включають державне регулювання (Національний банк України, Державна податкова служба), внутрішній фінансовий контроль у банках (комплаєнс-процедури, фінансовий моніторинг) та міжнародні стандарти (FATF, OECD).

Фінансові технології (FinTech) та цифрові інструменти сприяють підвищенню ефективності моніторингу фінансових операцій, виявленню підозрілих транзакцій та запобіганню фінансовим злочинам.

Штучний інтелект та машинне навчання відіграють важливу роль у боротьбі з фінансовими злочинами, дозволяючи швидше ідентифікувати схеми ухилення від оподаткування та легалізації незаконних доходів.

Незважаючи на запровадження механізмів контролю, існують значні виклики, зокрема прогалини в законодавстві, недостатня співпраця між державними органами та банківськими установами, а також низький рівень обізнаності персоналу щодо ризиків фінансових злочинів.

Для підвищення податкової безпеки банків необхідно вдосконалювати нормативно-правову базу, впроваджувати сучасні технології моніторингу, посилювати міжнародну співпрацю та покращувати систему навчання фінансових установ.

Боротьба з податковими зловживаннями та фінансовими злочинами у банківському секторі є одним із пріоритетних напрямків державної політики. Ефективність заходів контролю значною мірою залежить від якості державного регулювання, рівня внутрішнього фінансового контролю в банках та впровадження передових цифрових технологій. Незважаючи на прогрес у цій сфері, багато проблем залишаються невирішеними. Подальший розвиток механізмів контролю та співпраці між державними органами, банківськими установами та міжнародними організаціями є необхідним кроком для забезпечення податкової безпеки та фінансової стабільності України.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми комплаєнсу. URL: <https://ifesukraine.org/wp-content/uploads/2019/10/IFES-Ukraine-Ukrainian-Cybersecurity-Legal-Framework-Overview-and-Analysis-2019-10-07-Ukr.pdf>
2. Рекомендації FATF: Український контекст. URL: <https://www.fatf-gafi.org/>
3. Кібербезпека в Україні: Виклики й рішення. URL: https://www.rnbo.gov.ua/files/2021/STRATEGIYA%20KYBERBEZPEKI/proekt%20strategii_kyberbezpeki_Ukr.pdf

УДК 336.1

Захарчук О.Ю., магістр I курсу гр.ЗФБС-24М,ФБСО
Науковий керівник: Литвинчук І.В., к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОДАТКОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Тіньова економіка — це одна з тих проблем, які найбільше гальмують розвиток України. Через неї держава щороку втрачає мільярди гривень, адже значна частина бізнесу працює «в тіні» — без сплати податків і офіційного оформлення. Це не тільки зменшує надходження до бюджету, а й створює несправедливі умови для тих, хто чесно веде справу. У нинішній нестабільній економічній ситуації, коли кожна гривня для бюджету на вагу золота, боротьба з тіньовою економікою стає надзвичайно важливою. Адже від того, наскільки прозоро працює економіка, залежить і соціальна підтримка населення, і стабільність країни в цілому.

Ця робота має на меті проаналізувати, як саме тіньова економіка впливає на податкову систему України, і запропонувати шляхи, як з нею можна ефективно боротися. У дослідженні розглядаються, зокрема, причини, через які бізнес і люди уникають легального оформлення, а також сучасні методи, які можуть допомогти вивести економіку з «тіні». Особливий акцент зроблено на тому, як зробити податкову систему більш справедливою, зручною і зрозумілою для громадян та підприємців [1].

Тіньова економіка описує економічну діяльність, яка відбувається поза сферою компетенції уряду та без жодного відображення в офіційній статистиці. Це будь-яка економічна діяльність, яка навмисно приховується з метою ухилення від сплати податків, зборів, державного регулювання чи кримінальної відповідальності. Це може включати неформальну зайнятість, зарплату в конвертах, незареєстровані бізнес-операції, підроблені бухгалтерські звіти або будь-які інші форми ухилення від нормативних вимог.

Українська тіньова економіка має історично глибоке коріння і базується на системі соціально-економічних, політичних і правових факторів. Основні причини його виникнення полягають у високому оподаткуванні бізнесу, складному та нестабільному податковому законодавстві, низькому ступені інституційної довіри, високому рівні корупції та неадекватності контролюючих органів. Більше того, під різними приводами більшість малого та середнього бізнесу змушена працювати «в тіні» для зниження витрат, полегшення звітності чи просто для існування: чи то через економічну нестабільність, чи то через адміністративний тягар.

Податкову ефективність тіньової економіки можна розглядати з огляду на її найбільш згубний наслідок; тобто значна економічна діяльність ведеться поза межами офіційного обліку і, отже, не оподатковується, таким чином зменшуючи доходи державного бюджету. Наприклад, компанії, які виплачують зарплату в «конвертах», не сплачують податок на доходи фізичних осіб або єдиний соціальний внесок з цих сум, щороку позбавляючи бюджет мільярдних надходжень [3].

Це також створює податкову несправедливість — легальні підприємства виконують усі податкові зобов'язання, а інші не сплачують податки. Така ситуація призвела до недовіри до податкової системи, а отже, підірвала податкову культуру та знизила мотивацію чесно працювати.

Тіньова економіка — це не просто проблема для держави, вона ще й сильно б'є по чесному бізнесу. Наприклад, ті, хто працює нелегально — виробляє алкоголь чи одяг без ліцензій і реєстрацій — можуть встановлювати значно нижчі ціни. Чому? Бо не платять податки, не дотримуються стандартів якості, не витрачаються на офіційне оформлення. У результаті ті підприємці, які все роблять по закону, змушені конкурувати з тими, хто грає нечесно. Це несправедливо і шкодить економіці в цілому — бо зникає мотивація працювати відкрито [2].

Щоб подолати тіньову економіку, Україні потрібен комплексний підхід. Одних штрафів замало. Потрібно змінювати саму систему: зробити податкове законодавство простішим і стабільнішим, щоб людям і бізнесу не хотілося його обходити. Також важливо посилити відповідальність за порушення правил, але водночас автоматизувати облік і взаємодію між державними органами — щоб перевірки були розумними, а не хаотичними й корумпованими.

Велику роль у боротьбі з «тіню» відіграють цифрові інструменти. Наприклад, електронні чеки, онлайн-кабінети платників податків, автоматизовані системи моніторингу — усе це дозволяє прозоро відслідковувати, хто скільки заробляє й витрачає. Обов'язкове використання РРО в торгівлі вже зараз допомагає контролювати реальні обсяги продажів, а значить — зменшує кількість операцій «у тіні» й дозволяє наповнювати бюджет більш чесним шляхом.

У боротьбі з тіньовою економікою доцільно враховувати й міжнародний досвід. У багатьох країнах Європи результативними виявилися програми добровільного декларування доходів, податкові амністії, податкове заохочення для малого бізнесу та широке впровадження безготівкових розрахунків. Наприклад, у Швеції чи Естонії високий рівень цифровізації державних послуг та прозорість процедур значно знизили рівень тінізації [4].

В Україні, попри наявність позитивних кроків, як-от цифровізація податкових сервісів та реформи фіскальної служби, все ще спостерігається потреба у зміцненні інституційної довіри, зменшенні корупції та створенні справедливих умов для ведення бізнесу. Лише за умов політичної волі, послідовної політики й підтримки з боку суспільства можна досягти відчутного скорочення тіньового сектору та підвищення ефективності податкової системи.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що тіньова економіка є серйозною загрозою для податкової системи України, оскільки зменшує надходження до бюджету, викривлює конкуренцію та підриває довіру до державних інституцій. Для зменшення масштабів тінізації необхідно поєднувати законодавчі реформи з цифровими рішеннями, зокрема автоматизацію обліку, прозорість розрахунків та посилення контролю. Важливим також є формування податкової культури, підтримка малого бізнесу та впровадження кращих міжнародних практик у національну податкову політику.

Список використаної літератури:

1. Купріянова А., Калита Т. Вплив тіньової економіки на податкову систему України. *Universum*. 2024. Вип. 8. С. 34–41. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/979>
2. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання. Аналітичний звіт. Київ: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2014. 32 с. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf
3. Тіньова економіка: загальні тенденції 2021 року. Міністерство економіки України. 2022. 15 с. URL: <https://me.gov.ua/download/74e86de5-126a-4849-94d5-7d4ea048e4b8/file.pdf>
4. Дослідження тіньової економіки в Україні: майже чверть ВВП – або 846 млрд гривень – перебуває в тіні. Національний банк України. 17 лютого 2020 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuyaye-v-tini>

УДК 336.1

Зіневич Д., магістрант I курсу групи ФБСМ-10
 Науковий керівник: Литвинчук І.В., к.е.н.,
 доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
 Державний університет «Житомирська політехніка»

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ У СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Адміністрування податків є ключовим елементом фінансової системи держави, що забезпечує формування доходної частини бюджету та впливає на економічну стабільність. Ефективне податкове адміністрування сприяє зниженню рівня ухилення від сплати податків, підвищенню добровільної сплати та довіри до податкових органів. В умовах реформування фінансової системи України питання оптимізації податкового адміністрування набуває особливої актуальності.

На сучасному етапі адміністрування податків в Україні стикається з низкою викликів. За даними Державної податкової служби України, у 2023 році до зведеного бюджету надійшло 1 213,6 млрд гривень, що свідчить про зростання надходжень порівняно з попередніми роками. Однак, податкове навантаження розподіляється нерівномірно між великим та малим бізнесом, а частина економіки продовжує функціонувати в тіні.

Таблиця 1

Надходження до зведеного бюджету України за 2020-2023 роки

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Загальні надходження	848,3	1 053,0	1 109,3	1 213,6
Податок та збір на доходи фізичних осіб (ПДФО)	255,5	298,0	332,4	360,0
Податок на прибуток підприємств	111,5	137,0	117,0	143,8
Акцизний податок	78,9	88,5	85,0	110,0

Джерело: Державна податкова служба України

Впровадження цифрових технологій є важливим напрямом підвищення ефективності податкового адміністрування. Електронний кабінет платника податків, автоматизовані системи перевірок та електронна звітність сприяють зниженню корупційних ризиків та спрощенню взаємодії між платниками і податковими органами. Проте, частина процедур досі потребує особистого візиту до податкової, а аналітичні функції систем є обмеженими.

Джерело: бізнес-інформ

Досвід країн ОЕСР свідчить про ефективність застосування ризик-орієнтованих підходів до податкового контролю, єдиних інформаційних платформ для обміну між органами влади та повної автоматизації процесів. Україні доцільно адаптувати кращі практики, зокрема — спростити процедури звітності, розвивати аналітичну функцію податкових органів, забезпечити якісний сервіс для платників.

Таблиця 2

Країна	Основні характеристики системи адміністрування податків
Естонія	Повна цифровізація, податкова декларація формується автоматично
Польща	Електронна система JPK, ризик-орієнтований аудит
Швеція	Податковий сервіс орієнтований на клієнта, мінімізація перевірок
Україна	Часткова цифровізація, обмежений аналітичний інструментарій

Джерело: власні дослідження

Серед основних проблем податкового адміністрування в Україні можна виділити:

- Високий рівень тіньової економіки (за оцінками — понад 30%);
- Недосконалість процедур податкового контролю;
- Перевантаження малих підприємств адміністративними обов'язками;
- Обмежена прозорість та довіра платників до фіскальних органів.

Пропозиції щодо вдосконалення:

1. Поглиблення цифровізації — автоматизація розрахунку та сплати податків, розвиток інтелектуальних аналітичних систем;
2. Розвиток сервісної моделі податкової служби — фокус на консультації та підтримку платників;
3. Удосконалення податкового законодавства — зменшення кількості звітів, спрощення обліку;
4. Зміцнення довіри — прозорість перевірок, комунікація зі ЗМІ та громадськістю.

Отже, ефективне адміністрування податків є запорукою сталого бюджетного розвитку, особливо в умовах економічних викликів та війни. Зростання податкових надходжень за останні роки демонструє потенціал системи, проте її трансформація вимагає подальших рішучих кроків. Україна має всі передумови для формування прозорої, цифрової та справедливої податкової системи, орієнтованої на платника.

Список використаних джерел:

1. Державна податкова служба України. Офіційний вебпортал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tax.gov.ua>
2. Міністерство фінансів України. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua>
3. OECD. Tax Administration 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oecd.org/en/publications/2022/06/tax-administration-2022_5944859e.html
4. Бізнес Інформ. Система електронного адміністрування податків в Україні в умовах цифрової трансформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-4_0-pages-244_252.pdf
5. Івановська А.М. "Адміністрування податків в умовах цифровізації у країнах Європейського Союзу: досвід для України" // Економіка. Фінанси. Право. – 2023. – № 4.
6. Коніна М.О. "Основні проблеми системи адміністрування податків в Україні та шляхи їх подолання" // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 10.
7. Гарбар В.П. "Адміністрування податків та напрямки його оптимізації": магістерська робота / Національний університет «Чернігівська політехніка», 2020.
8. Волощук Р.Є. "Національні особливості адміністрування податків та напрями його вдосконалення в Україні" // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 10.
9. Попова С., Савченко А. "Адміністрування податків та зборів органами державної фіскальної служби України" // Європейські перспективи. – 2016. – № 4.
10. Крупка М.І., Кміт В.М., Паславська Р.Ю. "Система адміністрування податків в Україні: стан, проблеми та перспективи" // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Т. 26, № 2.

УДК 336.1

Капустинська В.В., магістрант I курсу групи ФБСМ-10
Науковий керівник: Литвинчук І.В., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
Державний університет «Житомирська політехніка»

НЕОБАНКІНГ В УКРАЇНІ, ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний банківський сектор зазнає значних змін під впливом цифрових технологій. Глобальна цифровізація сприяє модернізації фінансових послуг, спрощенню банківських операцій та підвищенню їх доступності для широких верств населення. У цьому контексті особливо важливим є поняття фінансової інклюзії, що означає рівний доступ до банківських продуктів і послуг незалежно від соціального статусу, рівня доходів або місця проживання.

Традиційні банківські моделі не завжди забезпечують належний рівень фінансової інклюзії, особливо у віддалених регіонах або серед вразливих категорій населення. Впровадження цифрових технологій, таких як необанкінг дозволяє знизити бар'єри у фінансовій сфері, зробити послуги більш доступними та ефективними.

Питання цифровізації набрало особливого попиту під час пандемії COVID-19, коли практично усі установи зачинилися на карантин, в тому числі і фінансові, що спричинило населення користуватися дистанційними банківськими послугами, задля задоволення своїх потреб. А також питання цифровізації банківського сектору є досить актуальним на сьогодні, в умовах воєнного стану, оскільки велика кількість громадян фізично не можуть відвідати вітчизняні банківські установи та отримати традиційні банківські послуги тому, що вони знаходяться за кордоном або ж в окупації, чи на прифронтових територіях, де практично уся інфраструктура зачинена. Чудовою альтернативою для них слугує дистанційне банківське обслуговування, за допомогою якого можна отримати будь-яку банківську послугу в будь-який час з будь-якого місця.

Важливою частиною цифрової трансформації фінансового сектору є необанкінг. Він змінює традиційний банківський ландшафт, впроваджуючи технології, що роблять банківські послуги більш доступними, швидкими та персоналізованими.

Необанк — фінтех-компанія, яка надає банківські послуги в цифровому форматі [1].

Поштовхом до активного створення необанків в Україні стало створення Міністерства цифрової трансформації, яке зокрема, регулює питання щодо віртуальних валют і цифрових технологій, а також ухвалення закону про Спліт 2019 року, коли змінився порядок нагляду над фінансовими ринками й орган контролю [2].

Сьогодні все більше банків розвивають партнерські відносини з фінтех-компаніями, чому сприяє також введення в дію закону «Про платіжні послуги» [3].

Вітчизняний банківський ринок пропонує своїм клієнтам практично усі послуги в режимі Online, до найпопулярніших Online-послуг серед споживачів можна віднести:

- Грошові перекази;
- Відкриття рахунків;
- Оплата комунальних послуг, плата за мобільний зв'язок та інтернет;
- Кредитні та депозитні послуги;
- Інвестиційні операції тощо.

Згідно Ukrainian Business Award до топ-5 вітчизняних Online-банків (необанків) увійшли: Банк Власний Рахунок, izibank, monobank, O.Bank і sportbank. Українська рейтингова організація провела детальне оцінювання банків за такими критеріями: максимальна заявлена сума кредиту для фізичних осіб, знання ТМ, відсоток позитивних відгуків, стандарт обслуговування, додаткові послуги, оцінка кешбек-сервісу, відсоткова ставка на депозит у гривнях, прибуток тощо. На основі даного порівняння склався даний рейтинг (рис.1).

Таким чином, з рис.1 видно, що monobank займає лідируючу позицію серед онлайн-банків України у 2024 році, демонструючи високі показники за всіма ключовими критеріями оцінювання.

До переваг Online-банкінгу можна віднести:

- Істотно високі ставки за депозитами;
- Низькі тарифи на обслуговування;
- Спрощена процедура отримання кредитів;
- Нові рішення про фінансову аналітику доходів і витрат;
- 100-відсоткова взаємодія «Банк - клієнт» в режимі Online.

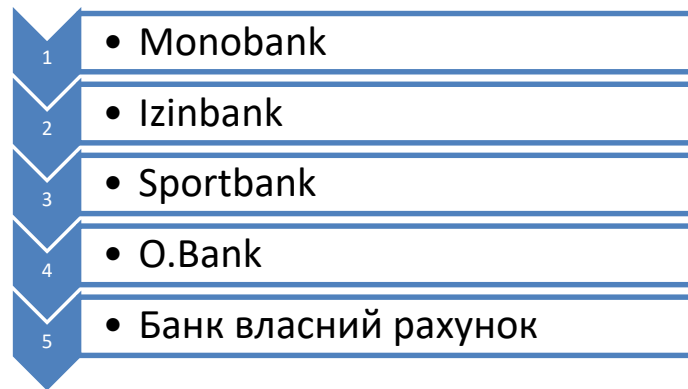

Рис. 1. Рейтинг небанків в Україні від Ukrainian Business Award у 2024 році (складено автором за даними [4])

До недоліків небанків відноситься:

- Технологічні збої;
- Кібератаки;
- Неправомірне витіснення даних;
- Прив'язка до традиційних банків.

Успіху цифрової трансформації банківського сектору та небанкінгу сприятиме:

- ✓ встановлення лояльного відношення державного фінансового регулятора до новітніх цифрових технологічних процесів у банківстві,
- ✓ запровадження пільгової системи оподаткування інноваційних компаній у сфері фінтеху.

Отже, в недалекій перспективі, поява нових небанків на ринку України буде пов'язана з великими холдингами або банками. Станом на сьогодні потенціал для розвитку небанків ще є, проте незабаром він буде вичерпаний. Тобто досить скоро відбудеться насичення цього сегмента ринку. Таким чином, подальший розвиток мобільних банків може тривати тільки за рахунок активної міграції клієнтів від класичних банків (які теж активно інвестують в цифровий банкінг) або через нішеві проекти для певних сегментів клієнтів.

Онлайн-банкінг є ключовим елементом цифровізації фінансового сектору, пропонуючи зручність, вигідні фінансові умови та інноваційні сервіси. Він забезпечує швидке та просте управління фінансами без необхідності відвідувати відділення банку. Водночас, розвиток небанків супроводжується викликами, такими як кіберзагрози, технічні збої та залежність від традиційних банківських інфраструктур. Попри це, популярність онлайн-банкінгу зростає, що свідчить про його перспективність і затребуваність серед клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Необанк: що це і чим відрізняється від традиційного банку?. *MixFin - ваш гід у системі електронних грошей*. URL: <https://mixfin.com/ua/blog/shho-take-neobank> (дата звернення: 01.02.2025).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.09.2019 № 79-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text> (дата звернення: 01.02.2025).
3. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 01.02.2025).
4. ТОП-5 ONLINE-БАНКІВ УКРАЇНА 2024. *UBA*. URL: <https://uba.top/online-banks-of-ukraine/> (дата звернення: 01.02.2025).

УДК 336.221.4

Кравчук О.О., студент 4 курсу гр.ФБС-7, ФБСО

Кулак Є.О., студент 4 курсу гр. ФБС-7, ФБСО

Науковий керівник: Довгалюк В.В., к.е.н., доц.

Державний університет «Житомирська політехніка»

РОЗВИТОК ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Податкова система - це сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів і внесків до бюджету і державних цільових фондів, які діють у встановленому законом порядку. Завдяки розвитку податкової системи, країни мають змогу повноцінно виконувати свої головні функції.

Податкова система України формувалася в умовах становлення державності та відсутності досвіду справляння податків як важливого інструменту регулювання економічного розвитку країни. Шлях розбудови податкової системи України за роки незалежності можна систематизувати в окремі періоди, кожен з яких характеризується певними особливостями :

1. Перший етап (1992-1994 рр.). Перший етап реформування податкової системи України в 1992 році характеризувався значним збільшенням податкового тиску. Це сталося через запровадження акцизів, митних зборів та заміну податку на прибуток податком на дохід. Водночас, висока ставка ПДВ (28%), який фактично стягувався як податок з обороту, спричинила зростання інфляції. Також, у цей період відбулося зміщення акценту з прямих податків на непрямі. Однак, спад виробництва та ВВП вимагали негайних та рішучих дій, що зумовило необхідність подальших реформ у податковій сфері [1].

2. Другий етап (1994-1995 рр.). Другий етап характеризувався нестабільністю та непередбачуваністю податкової системи; більший акцент робився на прямих податках, ніж на непрямих; посилення контролю над сплатою податків; введенням альтернативних систем оподаткування [1].

3. Третій етап (2000-2010 рр.). На третьому етапі податкової реформи розпочалась підготовка до прийняття Податкового кодексу. На цей час було завершено прийняття нових податкових законів, оновлено діючі. Перед прийняттям ПКУ, податкова система була вкрай громіздкою і складалась із 28 загальнодержавних та 14 місцевих податків і зборів [1].

4. Четвертий етап (2010-2015 рр.). Період 2010–2014 років став часом справжньої податкової реформи в Україні, а не просто формальних змін. Її ключовими цілями були: стимулювання економічного зростання шляхом створення сприятливих умов для бізнесу та залучення інвестицій; боротьба з тіньовою економікою; збільшення надходжень до державного бюджету [1].

5. П'ятий етап (2015- лютий 2022 рр.). У рамках Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», прийнятої на початку 2015 року, податкова реформа мала на меті: створення простої та справедливої податкової системи, що сприятиме економічному зростанню; забезпечення стабільних надходжень до бюджету; мінімізацію витрат часу на сплату податків; перетворення фіскальних органів з контролюючих на сервісні. Отже, основна ідея - це побудова зручної для платників податків системи, що стимулює економіку, та забезпечує наповнення бюджету [1, з уточненням авторів].

6. Шостий етап (лютий 2022 – по теперішній час). З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України, податкова система зіткнулася з викликами, які вимагають оперативного вирішення задля реалізації стратегії сталого розвитку України в майбутньому [узагальнення авторів].

Наразі, наша країна переживає один із складних періодів в історії: збройну агресію росії. Багато важливих сфер стикнулися із викликами, які доводиться кожного дня долати. Не виключенням стали і реформації в податковій системі України.

Податкова система є однією з ключових складових економічної політики країни, адже її ефективність безпосередньо впливає на обсяг інвестицій, розвиток підприємницької діяльності та рівень соціального забезпечення населення [2]. Тому проблеми у цій сфері потребують швидкого врегулювання, оскільки впливають на сповільнення розвитку держави та порушення її фінансової спроможності. Із початку повномасштабної війни держава активно працює над пошуком оптимальних інструментів підтримки податкової системи. Задля оптимізації і безперервності функціонування податкового сектору вже було реалізовано певні трансформації, що стосувалися формування тактики різних видів політик та інструментів забезпечення стратегії їх реалізації. Проте процеси розвитку воєнних подій є динамічними, а зміни у структурі економіки недостатньо контрольованими, що спричиняє складнощі у пошуку оптимального балансу між підтримкою стабільності податкової системи, вітчизняного бізнесу, громадян, а також забезпечення потреб армії.

По закінченню війни, податкова система України стикнеться з рядом викликів:

1. Недовіра до державних інституцій:

1.1. Низька ефективність державного управління – пасивність державних органів в підтримці населення країни (проблеми із реалізацією програми забезпечення житлом та соціальними виплатами).

1.2. Корупція – зростання публічних випадків розкрадання гуманітарної допомоги та державних коштів.

1.3. Брак прозорості діяльності контролюючих органів.

1.4. Відсутність ефективної підтримки малого бізнесу.

2. Недосконалість адміністрування податків:

2.1. Ускладнена система податкової звітності (особливо для малого бізнесу). Наприклад, форма звітності з ПДВ (декларація) залишається складною, що вимагає допомоги бухгалтера або зовнішніх сервісів.

2.2. Перевантаження податкових органів через діджиталізацію та брак кадрів, що призводить до затримок в обробці декларацій, поверненні ПДВ тощо.

3. Відсутність стимулів до добровільної сплати податків:

3.1. Недостатня транспарентність та відчутна відсутність кореляції між сплаченими податковими зобов'язаннями та якістю суспільних благ. Зокрема, незадовільний стан об'єктів публічної інфраструктури, таких як дорожньо-транспортна мережа, заклади освіти та охорони здоров'я, незважаючи на здійснення податкових платежів, формує у платників податків сприйняття неефективного використання бюджетних коштів.

3.2. Недостатньо сформована податкова культура, що має глибокі історичні корені. Тривале існування значного сегменту тіньової економіки в Україні призвело до формування у частини підприємницького середовища стійкого уявлення про податкові платежі як про виключно примусове фінансове обтяження, а не як про інструмент забезпечення суспільного добробуту.

4. Надмірне фіскальне навантаження:

Після війни основна мета держави – наповнення бюджету, тому підвищуються ставки податків, особливо на малий бізнес. Наприклад, військовий збір зріс до 5%, ПДФО на окремі категорії – до 20%. Це змушує частину бізнесу закриватися або переходити в тінь. У 2023 році близько 17% ФОПів призупинили діяльність через фіскальний тиск.

Україна післявоєнного періоду повинна буде вибудувати основні напрямки розвитку податкової системи, зокрема:

1. Залучення місцевих громад до розподілу податків. Наприклад, у Польщі частина ПДФО надходить до бюджету конкретної громади, де мешкає платник. Це стимулює місцеву владу краще працювати з громадянами. В Україні можна реалізувати подібну модель: якщо громада збиратиме податки й витрачатиме їх локально (на ремонти шкіл, доріг тощо), це створить довіру та мотивацію платити чесно. В Україні можна імплементувати подібну модель: передбачити, щоб частина ПДФО, земельного податку або єдиного податку автоматично надходила до ОТГ (об'єднаної територіальної громади), де мешкає платник.

2. Удосконалення механізму повернення ПДВ. Проблема повернення ПДВ – одна з найболючіших. Затримки по 3–6 місяців руйнують фінансову стабільність підприємств. Рішення даної проблеми може бути автоматизована система повернення ПДВ, аналогічна до польської моделі (приклад – JPK_VAT), де повернення здійснюється протягом 25 днів за умови подання правильної електронної звітності. Також слід запровадити публічний моніторинг черг на повернення, щоб зменшити корупцію та стимулювати ДПС до оптимізації. В Україні доцільно ввести аналогічну модель, інтегрувавши її з відкритим електронним реєстром заявок на відшкодування.

Отже, податкова система є важелем в соціально-економічній діяльності країни. В умовах військової агресії, наша податкова система зустріла ряд викликів, які у післявоєнний період потрібно буде оперативно вирішувати. Інноваційні методи і закордонні практики – ключові ідеї для розвитку податкової системи України. Європейські держави постійно вдосконалюють свої податкові системи, використовуючи інноваційні підходи до оподаткування. Вони активно впроваджують цифрові технології для підвищення ефективності адміністрування податків, знижують податкове навантаження на бізнес і населення, а також акцентують увагу на екологічних аспектах оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Становлення та розвиток податкової системи України: монографія. / авт. : М. Г. Волошук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. – 172 с.

2. Системи оподаткування в умовах війни: правовий та фінансовий аспекти | Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12853> (дата звернення: 12.04.2025).

3. Ткач Т. Трансформація податкової системи України в умовах євроінтеграції. *UNIVERSUM*, 2025. №15, С. 26–32. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1509> (дата звернення: 12.04.2025).

Купріянівська А.Ю., гр. ФБС-9
Науковий керівник: Виговська Н.Г., д.е.н., проф.,
завідувач кафедри фінансів та цифрової економіки
Державний університет «Житомирська політехніка»

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ОСНОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Сучасне бізнес-середовище характеризується швидкими змінами та високим рівнем невизначеності, що підкреслює важливість ефективного фінансового планування для забезпечення стійкого розвитку підприємств. Фінансове планування є критично важливим елементом управління бізнесом, що забезпечує стійкість і адаптивність підприємств у мінливому економічному середовищі. Воно дозволяє підприємствам не лише прогнозувати фінансові результати, але й ефективно реагувати на зовнішні виклики.

Попри значну кількість досліджень, єдиного визначення фінансового планування не існує, адже науковці трактують його по-різному, хоча зміст залишається незмінним. Фінансове планування – це процес управління фінансовими ресурсами, спрямований на реалізацію фінансової політики, досягнення стратегічних цілей, підвищення ефективності управління та зміцнення фінансового стану підприємства. Воно регулює фінансові відносини, пов'язані з формуванням, розподілом та використанням ресурсів [1].

Основними завданнями фінансового планування є: забезпечення підприємства фінансовими ресурсами та контроль за їх використанням, визначення джерел фінансування та оптимальних напрямів використання капіталу, розробка фінансових планів, аналіз і контроль їх виконання, а також підтримка фінансової стійкості, платоспроможності та кредитоспроможності.[1]

Фінансове планування включає в себе процеси, які допомагають підприємствам визначити свої фінансові цілі, оцінити ресурси та розробити стратегії для досягнення цих цілей. Це передбачає аналіз доходів, витрат, інвестицій та фінансування [1].

Фінансове планування в умовах ринкової економіки відіграє ключову роль у забезпеченні гнучкого розвитку підприємства та конкурентоспроможності його продукції. Воно спрямоване на оптимальне використання ресурсів і охоплює всі сфери діяльності підприємства — від виробничих і господарських процесів до управлінських операцій [2].

Цей процес є завершальним етапом загальної системи планування, оскільки саме фінансове планування оцінює доцільність запропонованих дій у грошовому вимірі. Воно коригує інші елементи плану — виробничий, збутовий, маркетинговий, кадровий тощо — виходячи з цілей ризик-менеджменту, ресурсного потенціалу та фінансових можливостей підприємства [2]. Однак здійснення фінансового планування супроводжується низкою проблем, серед яких: нереалістичність планів через необґрунтовані дані, неоперативність їх складання та недостовірність інформації. Крім того, існують проблеми з обліковою документацією, прозорістю планів, нормативно-законодавчою базою, недостатньою кваліфікацією фахівців та високою невизначеністю ринків. Але сучасний розвиток техніки та цифровізація бізнесу відкривають можливості для вдосконалення та розширення переліку методів прогнозування і фінансового планування [3].

Фінансове планування є ключовим елементом управління бізнесом, що забезпечує його стійкість та адаптивність в умовах мінливого ринкового середовища шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами та досягнення стратегічних цілей. Воно виступає інструментом, який дозволяє підприємству передбачати майбутні фінансові потреби та результати діяльності, оптимізувати грошові потоки та розподіл ресурсів. Завдяки цьому фінансове планування створює надійну основу для прийняття стратегічних рішень та оперативної адаптації до змін зовнішнього середовища. Попри свою важливість, цей процес стикається з низкою проблем, проте сучасні технології відкривають нові можливості для його вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Жук О.І., Томашевська А.В., Боришкевич І.І. Фінансове планування суб'єктів бізнесу в системі фінансового менеджменту. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2018. С. 103-112. <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.103-112>
2. Багацька К.В. Фінансове планування як складова фінансового механізму підприємств. 2015. С. 23-40. <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/20254>
3. Дема Д. І., Сус Л. В., Сус Ю. Ю. Формування механізму фінансового планування на підприємстві в умовах невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища. *Бізнес Інформ*. 2021. №9. С. 207–215. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-9-207-215>

Литвинчук І.В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
Добровінська Д.В., магістрант І курсу групи ЗФБС 24-М
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВІЙСЬКОВІ ВИТРАТИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Російська агресія проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, зумовила суттєву трансформацію фінансової політики держави, зокрема в частині оборонного бюджету. В умовах повномасштабної війни фінансування сектору безпеки та оборони стало ключовим пріоритетом бюджетної політики. У 2023 році на ці цілі було спрямовано близько 1,6 трлн грн, що становить понад 20% загального обсягу державного бюджету.

Конституція України (ст. 17) гарантує пріоритетність оборонних видатків навіть у кризових умовах [6]. Відповідно, законодавство встановлює нормативи фінансування сектору безпеки (не менше 5% ВВП, з яких щонайменше 3% – на ЗСУ) [3].

До ключових нормативних актів також належать Бюджетний кодекс, Закони України «Про оборону» [4], «Про правовий режим воєнного стану» [5], «Про мобілізаційну підготовку» [2], а також щорічний Закон «Про Державний бюджет» [1].

Законодавчі ініціативи доповнюються рішеннями виконавчої влади. Наприклад, Постанова КМУ № 573 (2022) встановила пріоритет закупівлі зброї [8], а Постанова № 76 (2023) – гарантії соціального захисту військових [9]. Міністерство оборони впроваджує електронні платформи для забезпечення прозорості бюджетного управління.

У воєнний період держава впровадила багаторівневу систему контролю за військовими витратами, яку забезпечують:

1. Рахункова палата України, що проводить аудит оборонного бюджету;
  2. Державне казначейство, яке моніторить розподіл коштів;
  3. НАБУ і САП, які розслідують корупційні зловживання (зокрема, у 2023 році – щодо постачання продуктів за завищеними цінами);
  4. Громадські організації («StateWatch», Центр протидії корупції), що здійснюють незалежний аудит.
- Особливу роль відіграють цифрові інструменти:
- Prozorro – забезпечує відкриті тендери на закупівлю техніки та послуг;
  - Prozorro+ – спрощена платформа для закупівель в умовах воєнного стану.

Уряд також впровадив гнучке фінансове планування з можливістю оперативного коригування бюджету відповідно до потреб фронту. Аналітичні центри отримали частковий доступ до закупівельної інформації, що сприяє посиленню громадського контролю.

У структурі оборонного бюджету військові витрати поділяються на поточні й капітальні (рис. 1).

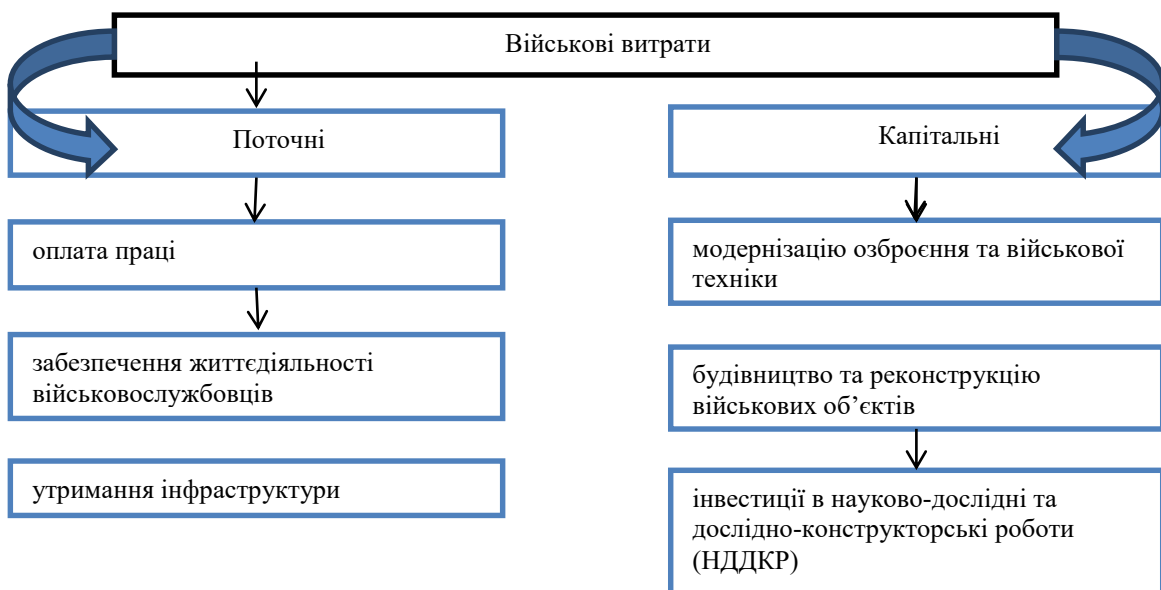

Рис. 1. Класифікація військових витрат (побудовано автором на основі [7])

Поточні витрати включають:

- оплата праці військовослужбовців (посадові оклади, звання, вислуга);
- забезпечення життєдіяльності військовослужбовців (харчування, медицина, обмундирування);
- утримання інфраструктури (ремонт, комунальні послуги).

Капітальні витрати охоплюють:

- модернізацію озброєння військової техніки, закупівлю нової техніки;
- будівництво та реконструкцію військових об'єктів (бази, полігони, склади);
- інвестиції в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), розробку інноваційних військових технологій.

Такий розподіл дозволяє не лише підвищити прозорість бюджетного управління, а й реалізовувати довгострокові інвестиції в обороноздатність. Пріоритети фінансування формуються з урахуванням принципів ефективності та гнучкості ресурсного забезпечення.

Оптимізація оборонних витрат відбувається завдяки:

- програмно-цільовому методу планування, що базується на реалізації Державної програми розвитку ЗСУ до 2025 року [7];
- оперативному перерозподілу бюджетних коштів без затримок завдяки змінам до Бюджетного кодексу;
- обов'язковому аудиту закупівель, що знижує корупційні ризики;
- автоматизації внутрішнього контролю у Міноборони, включаючи цифрові реєстри витрат і механізми моніторингу контрактів.

Отже, оптимізація військових витрат в Україні здійснюється через ефективне планування, антикорупційні заходи, цифровізацію та новітні технології. Уряд використовує гнучке фінансування, цифрові закупівлі та громадський контроль для підвищення ефективності ресурсів, а впровадження сучасних технологій знижує витрати та підвищує боєздатність Збройних сил. Теоретична модель включає: оцінку загроз і визначення потреб; визначення стратегічних пріоритетів розвитку; розподіл ресурсів за пріоритетами; моніторинг і коригування пріоритетів. Ця модель забезпечує високий рівень обороноздатності та адаптацію до змін у середовищі.

Таким чином, військові витрати є однією з ключових складових державних фінансів, забезпечуючи обороноздатність країни та її національну безпеку. В умовах воєнного стану Україна значно посилила механізми фінансування сектору безпеки та оборони, що відображається у збільшенні частки військових витрат у державному бюджеті. Чітка нормативно-правова база регламентує порядок їхнього формування, розподілу та використання, а багаторівнева система контролю сприяє підвищенню прозорості та ефективності управління цими ресурсами. Запровадження цифрових платформ закупівель, удосконалення бюджетного планування та активне залучення громадського сектору до моніторингу військових витрат дозволяють мінімізувати корупційні ризики та оптимізувати витрати. Таким чином, фінансування оборонного комплексу України базується на поєднанні стратегічного планування, оперативного реагування на виклики та посилення громадського та державного контролю, що в умовах війни є критично важливим для підтримання стійкості та безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». Прийнятий 3 листопада 2022 року, № 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2710-20> (дата звернення: 22.01.2025).
2. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Прийнятий 21 жовтня 1993 року, № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3543-12> (дата звернення: 22.01.2025).
3. Закон України «Про національну безпеку України». Прийнятий 21 червня 2018 року, № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19> (дата звернення: 22.01.2025).
4. Закон України «Про оборону України». Прийнятий 6 грудня 1991 року, № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1932-12> (дата звернення: 22.01.2025).
5. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Прийнятий 12 травня 2015 року, № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19> (дата звернення: 26.01.2025).
6. Конституція України. Прийнята 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vr> (дата звернення: 21.01.2025).
7. Міністерство фінансів України. «Бюджет 2025 року.» Офіційний вебсайт Міністерства фінансів України, https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770.
8. Постанова Кабінету Міністрів України № 573. Прийнята у 2022 році. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/573-2022-p> (дата звернення: 22.01.2025).
9. Постанова Кабінету Міністрів України № 76. Прийнята у 2023 році. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/76-2023-p> (дата звернення: 22.01.2025).
10. Prozorro – Офіційний портал публічних закупівель України. URL: <https://prozorro.gov.ua> (дата звернення: 26.01.2025).

Литвинчук І.В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
Кузьміна Н.В., магістрант І курсу групи ЗФБС 24-М
Державний університет «Житомирська політехніка»

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах фінансування медичних послуг в Україні зазнає суттєвих трансформацій, зумовлених не лише потребами реформ, але й об'єктивними викликами сьогодення. З початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 році система охорони здоров'я України опинилася під потужним тиском. З одного боку, зросли потреби у фінансуванні військової медицини, психічного здоров'я, евакуаційної допомоги та відновлення медичної інфраструктури в зруйнованих регіонах. З іншого – державний бюджет зазнав колосального навантаження, а значна частина коштів спрямовується на оборону країни. У таких умовах питання диверсифікації джерел фінансування, пошуку ефективних моделей державно-приватного партнерства та залучення міжнародної допомоги стає критично важливим для збереження функціонування системи охорони здоров'я та забезпечення доступу населення до якісних медичних послуг.

Фінансування медичних послуг є критично важливим аспектом забезпечення доступності та якості медичної допомоги. В Україні існує три основні джерела фінансування:

- державне фінансування;
- приватні джерела;
- міжнародна допомога [7].

За даними Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ), у 2023 році витрати на охорону здоров'я склали близько 4,9% ВВП, що є недостатнім рівнем у порівнянні з країнами ЄС, де цей показник перевищує 7-9% ВВП [7].

Рис.1. Джерела фінансування медичних послуг (побудовано автором на основі [7])

1. Державне фінансування медичних послуг

Державне фінансування є основним механізмом підтримки охорони здоров'я, що здійснюється через загальнодержавні податки. У 2023 році державний бюджет України передбачив 176,1 млрд грн на охорону здоров'я, з яких 45% спрямовано на Програму медичних гарантій (ПМГ) [3; 4].

Основні характеристики державного фінансування:

Фінансування через загальнодержавні податки – податок на додану вартість (ПДВ), акцизи та податок на доходи фізичних осіб формують головні джерела наповнення бюджету [2].

Централізований розподіл коштів – здійснюється через Національну службу здоров'я України (НСЗУ), яка фінансує лікарні, поліклініки та інші медичні установи [4].

Цільове спрямування коштів – видатки пріоритетно спрямовуються на первинну медичну допомогу, вакцинацію, боротьбу з інфекційними захворюваннями та закупівлю медичних препаратів [4; 7].

Отже, державне фінансування медичних послуг в Україні здійснюється через загальнодержавні податки, а у 2023 році на охорону здоров'я було виділено 176,1 млрд грн, з яких основна частина спрямована на Програму медичних гарантій. Кошти централізовано розподіляються через Національну службу здоров'я України, з пріоритетом на первинну медичну допомогу, вакцинацію та боротьбу з інфекційними захворюваннями.

2. Приватні джерела фінансування

Приватні внески є значною складовою фінансування медицини в Україні, однак вони створюють фінансовий тиск на населення.

Прямі платежі домогосподарств – за офіційними даними МОЗ, у 2023 році вони становили 48% загальних витрат на медицину, що значно перевищує середньоєвропейський рівень 15-20% [7].

Добровільне медичне страхування (ДМС) – хоча цей сегмент має значний потенціал, він залишається слабо розвиненим. У 2023 році частка ДМС у загальному фінансуванні охорони здоров'я не перевищувала 2%, тоді як у країнах ЄС вона сягає 10-15% [6].

Фінансування роботодавцями – роботодавці поступово впроваджують корпоративне медичне страхування, проте цей механізм охоплює лише 5-7% офіційно працевлаштованих осіб [7]. Основною проблемою приватного фінансування є його нерівномірний доступ, оскільки малозабезпечені верстви населення часто не можуть дозволити собі якісні медичні послуги. Отже, приватні джерела фінансування медичних послуг в Україні, такі як прямі платежі домогосподарств, добровільне медичне страхування та фінансування роботодавцями, становлять значну частину витрат на охорону здоров'я. Однак, ці механізми створюють фінансовий тиск на населення, особливо на малозабезпечені верстви, через високі прямі витрати та нерівномірний доступ до послуг.

3. Міжнародна допомога та благодійні внески

Міжнародна допомога відіграє важливу роль у забезпеченні медичних закладів ресурсами та сприяє впровадженню реформ.

Фінансова допомога міжнародних організацій – основними донорами є ВООЗ, Світовий банк, ЄС, США та міжнародні благодійні фонди. У 2022-2023 роках Україна отримала понад 181 млн доларів США на медичні програми [5; 6; 8].

Гуманітарна допомога – включає постачання медикаментів, обладнання, навчання медичних працівників та підтримку лікарень у регіонах, що постраждали від війни [7; 8].

Благодійні фонди – такі як Фонд Глобального альянсу з вакцинації (GAVI) та Фонд Гейтсів, активно підтримують медичні програми в Україні [8]. Отже, міжнародна допомога та благодійні внески відіграють важливу роль у забезпеченні медичних закладів ресурсами та підтримці реформ в Україні. Основні донори, такі як ВООЗ, Світовий банк, ЄС та США, надають фінансову та гуманітарну допомогу, а благодійні фонди підтримують медичні програми в країні.

Таким чином, фінансування медичних послуг в Україні потребує подальшої оптимізації та реформування. Першочерговим завданням є збільшення частки державного фінансування до рівня 6-7% ВВП, що відповідає стандартам розвинених країн. Це дозволить зменшити фінансове навантаження на населення та забезпечити стабільне фінансування державних медичних закладів. Важливим аспектом є розвиток добровільного медичного страхування (ДМС), яке сприятиме диверсифікації джерел фінансування та зниженню частки прямих витрат домогосподарств на медичні послуги. Окрім цього, необхідно ефективно використовувати міжнародну допомогу, залучати приватні інвестиції та розширювати співпрацю з благодійними організаціями для покращення матеріально-технічного забезпечення медичних установ. Важливим напрямом є посилення контролю за витратами, боротьба з корупцією та цифровізація фінансових процесів у сфері охорони здоров'я. Впровадження комплексних змін сприятиме створенню фінансово стійкої, доступної та якісної системи медичних послуг, що відповідатиме сучасним викликам та потребам населення України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>
2. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Державний бюджет України на 2024 рік: офіційний документ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3430-20>
4. Національна служба здоров'я України (НСЗУ): аналітичні звіти та офіційні матеріали. URL: <https://nszu.gov.ua/>
5. Світовий банк. «Моделі фінансування охорони здоров'я: міжнародний досвід». URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/health>
6. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). «Системи фінансування медицини: глобальні тенденції та рекомендації». URL: https://www.who.int/health_financing
7. Міністерство охорони здоров'я України: офіційні публікації, статистичні дані. URL: <https://moz.gov.ua/>
8. Дослідження міжнародних організацій (USAID, UNICEF, GAVI, Фонд Гейтсів) щодо фінансування медичних послуг у країнах, що розвиваються. URL: USAID: <https://www.usaid.gov/health>. UNICEF: <https://www.unicef.org/health>. GAVI: <https://www.gavi.org/>. Фонд Гейтсів: <https://www.gatesfoundation.org/our-work/programs/global-health>

УДК 336.1

Литвинчук І.В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
Шидогуб О.М., магістрант І курсу групи ЗФБС 24-М
Державний університет «Житомирська політехніка»

СТРУКТУРА БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ НА ОСВІТУ

Війна, яка триває на території України з 2014 року, а з 2022 року у її розпал стався повномасштабний напад росії, поставила країну перед численними викликами, зокрема й у сфері освіти. З одного боку, війна змусила значно знизити загальний обсяг бюджетних витрат на різні галузі, зокрема на освіту, однак з іншого – зростання потреби в адаптації освітніх закладів до нових умов і забезпеченні безпеки учнів та студентів також вимагало великих бюджетних інвестицій. З огляду на ці обставини, структура бюджетних видатків на освіту в умовах війни набуває особливої важливості для збереження та розвитку національної освіти.

Бюджетні видатки на освіту – це ключовий інструмент державної освітньої політики, що визначає доступність і якість освітніх послуг. Їх обсяг і структура залежать від економічної ситуації, державних пріоритетів і міжнародних зобов'язань. У теоретичному підґрунті фінансування освіти лежать концепції суспільного блага, людського капіталу та ефективного державного управління. Такі економісти, як Г.Беккер, Т.Шульц, Дж.Хекман, довели зв'язок між освітніми інвестиціями та зростанням добробуту [7–9].

У законодавчій площині основу фінансування освіти складають Конституція України, Бюджетний кодекс, Закони «Про освіту», «Про вищу освіту», постанови КМУ, а також накази МОН. Зокрема, ст. 87 Бюджетного кодексу передбачає надання освітньої субвенції місцевим бюджетам [1], а закон «Про освіту» визначає, що фінансування здійснюється з державного, місцевих бюджетів та інших джерел [2]. Нові постанови КМУ від 2024 р. (№ 822, № 1048) вводять механізми грантового фінансування вищої освіти та адаптації до ринку праці [3; 4].

Таким чином, нормативно-правова база фінансування освіти в Україні є комплексною та багаторівневою системою, яка забезпечує правові підстави для належного фінансування освітньої галузі, сприяє її розвитку та адаптації до сучасних викликів.

Структура бюджетних видатків на освіту в Україні в умовах війни відображає адаптацію освітньої системи до нових викликів, таких як забезпечення безпеки, відновлення інфраструктури та впровадження дистанційного навчання. Бюджетні кошти спрямовуються на заробітні плати вчителів, ремонт закладів, створення укриттів та закупівлю необхідного обладнання. Нижче наведена (табл. 1), що відображає основні напрямки витрат і джерела фінансування в освіті в умовах війни.

Структура бюджетних видатків на освіту в Україні зазнала значних змін через виклики війни. Це спричинено не лише військовими діями, а й необхідністю підтримки функціонування освітньої системи в умовах надзвичайного стану. Важливою є чітка ієрархія розподілу коштів між різними рівнями освіти, що дозволяє ефективно управляти освітнім процесом.

Значна частина бюджетних витрат спрямована на оплату праці працівників освіти, що є основою для стабільного функціонування освітніх закладів. Зважаючи на воєнний стан, збільшилася частка капітальних витрат, спрямованих на відновлення інфраструктури, створення укриттів та закупівлю обладнання для дистанційного навчання і цифрових технологій.

В умовах війни особлива увага приділяється безперервному навчанні, що стало можливим завдяки фінансуванню дистанційних платформ і забезпеченню педагогічних працівників необхідними технічними засобами. Це дозволяє зберігати освітній процес навіть у зонах бойових дій. Інноваційні технології стали важливими для підтримки навчання в умовах кризи.

Зміни в джерелах фінансування відбулися завдяки залученню міжнародних грантів і благодійних фондів. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як UNICEF, Світовий банк та ЄС, допомагає компенсувати фінансові втрати і забезпечити критичні потреби, такі як відновлення інфраструктури та підтримка психологічного здоров'я учасників процесу [6; 5]. Це підкреслює важливість міжнародної допомоги в період криз.

Особливо важливою є підтримка освіти в прифронтових і звільнених територіях, де зростає потреба у фінансуванні відновлення освітніх закладів та створення тимчасових умов для навчання переміщених осіб. Це потребує гнучкого підходу до розподілу бюджетних коштів і пріоритетності найбільш критичних напрямків.

Незважаючи на це, місцеві бюджети часто не здатні покрити всі потреби освітніх установ, що вимагає пошуку альтернативних джерел фінансування, зокрема через партнерство з приватним сектором і міжнародними організаціями.

Структура бюджетних видатків на освіту в Україні в умовах війни

Компонент	Зміст та характеристика	Особливості у воєнний час
1. За рівнем освіти	- Дошкільна - Початкова - Базова середня - Профільна середня - Професійна - Вища - Післядипломна	- Фокус на підтримку дистанційного навчання - Забезпечення укриттів та безпеки - Інтеграція та підтримка ВПО
2. За функціональним призначенням	Визначає напрями державної політики у сфері освіти через бюджетні програми (напр. 0920 – загальна середня освіта)	- Зосередження на ключових програмах: зарплати, безпека, цифрова трансформація, відновлення зруйнованих закладів
3. За економічною класифікацією	- Поточні видатки: оплата праці, нарахування, послуги, харчування - Капітальні: обладнання, ремонт, будівництво	- Зростання частки капітальних витрат на облаштування укриттів, ІТ-обладнання, генератори, ремонт пошкоджених шкіл
4. За джерелами фінансування	- Державний бюджет - Місцеві бюджети - Міжнародна донорська допомога - Благодійні організації	- Зростання частки грантового та міжнародного фінансування - Резервні фонди та гуманітарна підтримка
5. За територіальною ознакою	- Регіони, де ведуться бойові дії - Відносно безпечні регіони - Території з ВПО та переміщеними закладами	- Пріоритетне фінансування прифронтових та звільнених територій - Розширення інфраструктури в тилу
6. За функціями освіти	- Навчальна - Виховна - Соціальна - Психологічна підтримка - Безпекова	- Акцент на інтеграцію психосоціальної підтримки та безпекових заходів у всі рівні освіти
7. За цільовими програмами	- Нова українська школа (НУШ) - Інтегративна освіта - Дистанційна освіта - Цифрова трансформація	- Програми екстреної цифровізації - Мобільні навчальні платформи - Програми евакуації та реінтеграції

*Побудовано автором на основі [5]

Загалом, структура бюджетних видатків на освіту в умовах війни потребує балансування між підтримкою існуючих ініціатив та швидкою адаптацією до нових обставин. Важливими є збільшення державних видатків на відновлення інфраструктури, зміцнення безпеки та розвиток гнучких освітніх моделей, включаючи гібридне навчання. Також необхідно посилити психологічну підтримку учасників освітнього процесу, оскільки соціальні наслідки війни вимагають особливого підходу до роботи з учнями та вчителями.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>. Дата звернення (16.03.2025).
2. Закон України «Про освіту»: Закон від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. Дата звернення (17.03.2025).
3. Постанова Кабінету Міністрів України № 1048 від 10.09.2024 «Про внесення змін до обсягів державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1048-2024-п#Text>. Дата звернення (18.03.2025).
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 822 від 18.07.2024 «Про реалізацію експериментального проекту щодо надання державних грантів на здобуття вищої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2024-п#Text>. Дата звернення (18.03.2025).
5. Світовий банк. «Фінансування освіти в умовах війни: Україна». — <https://www.worldbank.org/uk>
6. ЮНІСЕФ. «Допомога дітям України: кризова ситуація та міжнародна підтримка». — <https://www.unicef.org/ua>
7. Becker, G. S. (1993). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. University of Chicago Press.
8. Heckman, J. J. (2000). Policies to Foster Human Capital. Research in Economics, 54(1), 3-56.
9. Schultz, T. W. (1961). Investment in Human Capital. The American Economic Review, 51(1), 1-17.

УДК 336.1

Лінник В.Ю., магістрант,
1 курсу гр.ЗФБС-24-М, ФБСО

Науковий керівник: Петрук О.М., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Банківська система відіграє ключову роль у функціонуванні національної економіки, забезпечуючи фінансову стабільність, кредитування та ефективний розподіл ресурсів. У структурі цієї системи особливе місце займають державні комерційні банки, які виконують як ринкові, так і соціально-економічні функції. В Україні державні банки є важливими фінансовими установами, що впливають на кредитну політику, підтримку стратегічних галузей економіки та реалізацію державних програм. У реаліях сьогодення важливо проаналізувати особливості діяльності державних комерційних банків України, визначити їх вплив на банківську систему та економіку загалом, а також окреслити перспективи їх подальшого розвитку.

Банківська система – це складна, внутрішньо організована та динамічна система, яка включає комплекс різноманітних банківських інституцій, діяльність яких законодавчо регламентована і спрямована на обслуговування потреб економіки та суспільства, а також забезпечення фінансової стабільності країни [1]. Специфіка банківської системи проявляється в її функціях, які мають певні особливості та взаємопов'язані між собою. Ключовою функцією банківської системи є її здатність впливати на кількість грошей в обігу відповідно до потреб економіки. Наступна функція, трансформаційна, полягає в тому, що банки забезпечують мобілізацію вільних коштів одних суб'єктів господарської діяльності та передачу їх іншим. На основі цього створюється можливість зміни (трансформації) величини й термінів грошових капіталів та фінансових ризиків. І остання – стабілізаційна, має призначення забезпечувати сталість банківської діяльності та грошового ринку.

Згідно зі ст. 4 Закону України "Про банки і банківську діяльність", банківська система України складається із Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, які створені і діють на території України [2]. Отже, в Україні законодавчо закріплене існування дворівневої банківської системи.

Перший рівень банківської системи України представлений Національним банком України (НБУ), який відповідає за підтримання стабільності національної грошової одиниці та функціонування банківської системи. НБУ, як і центральні банки країн з ринковою економікою, є емісійним центром держави, банком банків, банком уряду, органом банківського регулювання і нагляду, монетарного та валютного регулювання економіки, впливає за допомогою визначених законодавством функцій та операцій на всі сфери економічного життя країни.

До другого рівня банківської системи України належать банки з різними формами власності, спеціалізацією та сферами діяльності. У ринковій економіці банки відіграють домінуючу роль, вони акумулюють значну частину кредитних ресурсів і надають своїм клієнтам повний комплекс фінансових послуг, включаючи кредитування, залучення депозитів, розрахункове обслуговування, займаються випуском і розміщенням цінних паперів тощо [3].

Державні банки займають суттєву частину в національній банківській системі. Із Закону України «Про банки і банківську діяльність» державний банк – це банк, 100 відсотків статутного капіталу якого належить державі. Банк може існувати лише у формі акціонерного товариства [2].

Ознаками державних комерційних банків є:

- державне володіння капіталом (капітал належить державі);
- інтереси держави (діють в інтересах економічної стабільності, соціальної політики та розвитку інфраструктури);
- регулювання (підлягають контролю з боку державних регулюючих органів влади, наприклад Національний банк України);
- система функціонування (здійснюють типові банківські операції, але з врахуванням соціально-орієнтованих програм).

Станом на 01.01.2025 р. в Україні функціонують п'ять державних банків, а саме АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АБ «Укргазбанк», АТ «СЕНС БАНК» [4].

У зв'язку з військовою агресією РФ проти України відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. в Україні введено воєнний стан, а банки державного сектору включено до переліку об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України та переліку уповноважених банків України, що залучаються до роботи (здійснення операцій) в умовах особливого періоду. Тому важливе значення для економіки та безпеки держави у воєнний та післявоєнний періоди приділяється подальшому сталому функціонуванню банків державного сектору.

Місія банків державного сектору у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки полягає в активній участі у забезпеченні фінансової стабільності України, підтримці та стабільності функціонування банківського сектору, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей економіки та безперерйного функціонування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури, у тому числі таких, що знаходяться у державній власності.

Стратегічними цілями діяльності державних банків у банківській системі України у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки, за рішенням Міністерства фінансів є:

- забезпечення фінансової підтримки пріоритетних галузей економіки та підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури;
- доступність надання банківських послуг для забезпечення захисту прав споживачів, зокрема в рамках соціального захисту населення за умови відсутності фізичної загрози працівникам банку;
- створення умов для швидкого відновлення надання банківських послуг у повному обсязі та забезпечення функціональності й безперервності роботи банків державного сектору;
- створення, налагодження та підтримання функціонування ефективної системи фізичної безпеки (центрального апарату та відокремлених підрозділів такого банку, в тому числі безпеки працівників банку), безпеки операційних систем, зокрема з використанням хмарних рішень, та кібербезпеки;
- впровадження заходів, спрямованих на зниження ризиків, у тому числі реалізації можливих загроз, здійснення заходів з безпеки банку, зокрема контроль за ризиками безпеки (у тому числі фізичної, фінансової, кібербезпеки та безпеки операційних систем), ліквідації та/або мінімізації наслідків реалізованих загроз та кризових ситуацій;
- безперерйна ефективна робота керівників банку для забезпечення прийняття необхідних управлінських рішень;
- збереження фінансової стійкості банку, виявлення можливих загроз такій стійкості, а також оперативне реагування на загрози фінансової стійкості та/або їх уникнення [5].

Якщо говорити про сучасні банківські системи світу, то вони мають складну структуру. Практично в усіх країнах із ринковою економікою функціонує дворівнева банківська система. Характер і умови функціонування банківських систем країн світу відрізняються особливостями в організації банківського нагляду, зокрема щодо участі центрального банку чи інших наглядових структур в управлінні. Також центральні банки країн різняться правовим статусом та їхньою роллю у кредитній системі держави, власністю на капітал, ступенем незалежності від виконавчої влади тощо.

Українська банківська система побудована за зразком провідних країн світу і має багато переваг, проте окремі норми, закладені в українському законодавстві потребують доопрацювання. Стабільність банківської системи в Україні повинна забезпечуватись як адекватним наглядом, так і прозорою діяльністю самих банківських установ. Для підвищення ефективності банківської системи України доцільно зробити акцент на:

- Посилення регуляторного контролю та прозорості – строгий нагляд за діяльністю банків з боку НБУ, запровадження нових стандартів фінансового моніторингу та ризик-менеджменту, посилення боротьби з відмиванням коштів і корупцією у банківському секторі.
- Розвиток цифрових технологій – впровадження інноваційних банківських послуг, зокрема мобільного банкінгу та фінтех-рішень.
- Підвищення довіри до банківської системи – вдосконалення механізмів страхування депозитів та захисту прав вкладників.
- Впровадження стандартів МВФ, Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку.

Теоретична цінність отриманих результатів полягає у систематизації та поглибленні знань про роль державних комерційних банків у банківській системі України. Водночас практична цінність дослідження проявляється у можливості їх застосування у фінансовій та кредитній політиках держави, банківському регулюванні та управлінні державними комерційними банками.

Список використаних джерел:

1. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блещук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Банківська система: навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 580 с.
2. «Про банки і банківську діяльність»: закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
3. М. Крупка, Є. Андрущак, Н. Пайтра. Банківська система: підручник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 524 с.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/zviti-po-derzhavnih-bankah-fin>
5. Основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки / Міністерство фінансів України. 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/storage/files/ОсновніНапрям.pdf>

УДК 336.221:334.012.63

Ліщук А.В., бакалавр спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: Сус Ю.Ю.,
к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів та кредиту,
Поліський національний університет

ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ: ПРОБЛЕМИ, ТРАНСФОРМАЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Малий бізнес є одним із ключових рушіїв соціально-економічного розвитку будь-якої держави. В Україні цей сектор не лише формує вагомую частку валового внутрішнього продукту, а й забезпечує мільйони робочих місць, сприяє розвитку конкуренції, стимулює інноваційні процеси та наповнює місцеві бюджети. Особливої ваги малий бізнес набув у післякризові періоди, коли великі підприємства втрачали стійкість або потребували часу для адаптації, а малі підприємства, завдяки своїй гнучкості, мобільності та здатності швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі, продовжували функціонувати та підтримувати економіку на місцевому рівні.

За статистикою, понад 95% зареєстрованих суб'єктів господарювання в Україні належать до категорії малого та мікробізнесу. Найбільш активно вони представлені у сферах роздрібної торгівлі, громадського харчування, надання побутових та логістичних послуг, а останнім часом – і в ІТ-сфері, креативних індустріях, онлайн-освіті [1].

У складних умовах війни малий бізнес продемонстрував надзвичайну стійкість і здатність до трансформації. Багато підприємців, попри втрату майна, зміну місця проживання чи ринків збуту, не лише зберегли бізнес, а й налагодили нові логістичні ланцюги, переорієнтувалися на інші регіони, перейшли на онлайн-формати діяльності. Так, внутрішньо переміщені підприємці сприяли економічному оживленню центральних та західних регіонів країни.

Крім економічної функції, малий бізнес виконує важливу соціальну роль – забезпечує самозайнятість населення, особливо в малих містах та сільській місцевості, знижує рівень безробіття та сприяє розвитку територіальних громад. У багатьох випадках саме малі підприємства виявляються найбільш відповідальними до локального середовища – підтримують волонтерські ініціативи, беруть участь у програмах допомоги Збройним силам України та переселенцям.

Слід зазначити також і інституційну роль малого бізнесу: у демократичному суспільстві це – основа середнього класу, носій підприємницьких цінностей, відповідального ставлення до суспільства, який формує запит на прозорі правила гри, справедливу податкову політику та чесну конкуренцію.

Таким чином, малий бізнес в Україні – не лише економічна одиниця, а багатофункціональний елемент соціально-економічної системи, що формує підґрунтя для сталого розвитку держави, особливо в періоди випробувань і трансформацій.

Одним із ключових чинників підтримки малого бізнесу, його виживання та подальшого розвитку є ефективна та доступна система оподаткування. У цьому контексті особливого значення набуває спрощена система оподаткування, яка вже тривалий час залишається найбільш популярною та прийнятною формою фіскального навантаження для малого і мікропідприємництва. Її головна мета – забезпечити сприятливі умови для започаткування та ведення бізнесу з мінімальним адміністративним навантаженням. Завдяки простоті реєстрації, прозорим ставкам і скороченому обсягу звітності, ця система значно полегшує підприємцям виконання податкових зобов'язань [3].

Традиційно спрощена система включає три групи платників єдиного податку:

Перша група – для фізичних осіб-підприємців (ФОП), які надають послуги населенню або здійснюють роздрібну торгівлю на ринках, з річним обсягом доходу до 1 118 900 грн;

Друга група – для ФОП, які надають послуги платникам єдиного податку та/або населенню, з обмеженням у 5 587 800 грн річного доходу;

Третя група – для ФОП або юридичних осіб, незалежно від кількості найманих працівників, із лімітом доходу до 7 818 900 грн (станом на 2024 рік).

У відповідь на виклики, пов'язані з повномасштабною війною, в березні 2022 року Верховна Рада України ухвалила низку змін до ПКУ [2], якими тимчасово було запроваджено четверту групу платників єдиного податку. Вона передбачала надзвичайно лояльний режим оподаткування – єдиний податок у розмірі 2% від обсягу доходу без урахування витрат, без ПДВ, з мінімальною звітністю та без обмеження щодо кількості найманих працівників.

Цей податковий режим отримав широку підтримку серед підприємців, адже дозволив значній кількості суб'єктів господарювання зберегти легальний статус, вести діяльність у спрощеному порядку та зменшити податкове навантаження в критичних умовах. До цієї групи переходили не лише мікробізнеси, а й малі торговельні мережі, ІТ-компанії, сервісні підприємства.

Проте з 1 липня 2023 року дію пільгового режиму було припинено, і платники були зобов'язані повернутися до довоєнного податкового режиму, що для багатьох виявилось болісним кроком. Повернення до стандартних ставок (5% або 3% + ПДВ на третій групі) та скасування нульової ставки збільшили фіскальний тиск на бізнес, що ще не встиг оговтатися від воєнних потрясінь, логістичних змін і втрати клієнтської бази. Окрім цього, спостерігається певна регуляторна невизначеність, оскільки законодавчі ініціативи щодо змін у системі оподаткування малого бізнесу часто з'являються без достатнього публічного обговорення. Це формує середовище зниженої довіри до державної податкової політики та ускладнює довгострокове планування підприємницької діяльності.

Серед найактуальніших викликів, на які звертають увагу як підприємці, так і експертне середовище, варто виділити такі:

- нестабільність податкового законодавства, що проявляється у частих змінах ставок, умов перебування на тій чи іншій групі платників, а також процедур адміністрування податків. Така волатильність створює середовище правової невизначеності, ускладнює довгострокове планування та знижує рівень довіри до фіскальної системи;
- нерівномірний розподіл податкового навантаження між різними групами єдиного податку. Зокрема, для платників третьої групи інколи створюються більш обтяжливі умови, ніж для інших, що порушує принцип рівності суб'єктів господарювання;
- складність ведення податкового обліку на загальній системі оподаткування, особливо для фізичних осіб-підприємців, які вимушено повернулися до неї після скасування пільгової ставки 2%. Наявність численних податкових зобов'язань, вимог до ведення обліку витрат, подання звітності створюють серйозне адміністративне навантаження;
- невизначеність щодо подальшої податкової політики, зокрема стосовно повернення до довоєнних умов регулювання або впровадження нових фіскальних підходів, викликає занепокоєння серед підприємницької спільноти.

Окремо варто наголосити на проблемі тінізації економіки. Частина малого бізнесу уникає державної реєстрації, веде діяльність без оформлення трудових відносин або не декларує повною мірою отримані доходи. Це не лише знижує надходження до бюджету, а й формує несправедливу конкуренцію між легальними та нелегальними суб'єктами господарювання. З огляду на актуальні труднощі, стратегічне вдосконалення системи оподаткування малого бізнесу повинно бути спрямоване на створення сприятливого, передбачуваного та інноваційного податкового середовища. Серед ключових напрямів реформування можна виокремити такі:

- стабілізація податкового законодавства – забезпечення фіскальної передбачуваності, уникнення частих змін у нормативно-правовій базі, особливо в періоди економічної нестабільності та відновлення;
- збереження гнучкості спрощеної системи – підтримка принципу добровільності вибору оптимальної системи оподаткування для підприємців з урахуванням специфіки їх діяльності, обсягів доходу та ресурсних можливостей;
- цифровізація податкових процедур – активне впровадження електронних сервісів, автоматизація процесів звітування, спрощення взаємодії з податковими органами. Це дозволить мінімізувати людський фактор і зменшити кількість помилок чи конфліктів;
- посилення консультативної підтримки підприємців – розширення мережі інформаційно-довідкових сервісів, розвиток онлайн-консультацій та навчальних програм для новостворених суб'єктів малого бізнесу щодо податкових обов'язків і можливостей оптимізації;
- реалізація вищезазначених кроків сприятиме не лише поліпшенню фіскального клімату, а й зростанню рівня добровільного виконання податкових зобов'язань, зменшенню рівня тіньової економіки та загальному зміцненню малого бізнесу як фундаменту національної економіки.

Отже, сучасний стан оподаткування малого бізнесу в Україні характеризується постійною динамікою, високою чутливістю до економічних викликів і прагненням до адаптації в умовах криз та трансформацій. Спрощена система оподаткування, попри численні коригування та обмеження, продовжує виконувати роль ефективного інструменту стимулювання підприємницької ініціативи, забезпечуючи відносну фінансову стабільність малих та мікропідприємств. Для сталого розвитку малого бізнесу в Україні необхідно забезпечити послідовну податкову політику, сприятливе регуляторне середовище та ефективну консультативну підтримку. У пріоритеті мають бути цифровізація оподаткування, зниження адміністративного тиску та стимулювання легалізації бізнесу – це дозволить повною мірою реалізувати потенціал малого бізнесу як рушія економіки.

Список використаних джерел:

1. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Київ: Програма розвитку ООН в Україні. 2024. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Цегельник Н. І. Формування об'єктів оподаткування в бізнесі: визнання, облік та контроль. *Підприємництво і торгівля*. 2024. Вип. 40. С. 109-116. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-40-14>.

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах швидкого розвитку та трансформації фінансових технологій, економічних систем традиційні принципи й підходи управління капіталом будівельних підприємств в даний час зазнають значного впливу, оскільки стрімкий розвиток та впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій, їхнє активне застосування змінює фінансове управління, адаптуючись під вимоги часу.

Цифрові фінансові інструменти допомагають підтримувати оптимальну структуру капіталу організації шляхом виконання основних функцій управління: планування, організації, контролю та моніторингу фінансових операцій. Незалежно від розміру та типу організації, поставленої мети, використання інформаційно-інноваційних інструментів управління фінансами є ключовим для безперебійного функціонування та фінансування підприємства, відстеження та аналізу стану та динаміки структури капіталу, показників ефективності його використання та подальшої вчасної оптимізації.

Фінансове планування включає розробку стратегічних планів, визначення фінансових ресурсів, а також отримання та розвиток ресурсів для досягнення бізнес-цілей. Створення відповідних і реалістичних бюджетів є функцією інструментів фінансового планування. Якісно спланований бюджет демонструє очікувані витрати та надходження протягом певного періоду часу, а, відповідно, і потребу у залученні додаткового капіталу.

Для реалізації фінансового планування зручним у фінтех є модуль бюджетування. Багато програмних рішень дозволяють відстежувати та прогнозувати грошові потоки. Таким прикладом є PlanGuru, доволі популярний цифровий продукт у закордонній практиці, який використовується переважно у малому бізнесі та містить такі функціональні блоки:

- бюджетування та фінансова аналітика - встановлення фінансових цілей та центрів відповідальності, аналіз фінансових показників;
- варіативний прогноз – прогнозування фінансових наслідків управлінських рішень щодо прибутковості та грошових коштів;
- стратегічне планування довгострокове бачення розвитку компанії, сценарії «якщо-то» для оцінки ризиків та можливостей [1].

Планування структури капіталу з використанням фінансових технологій доцільно проводити також із застосуванням інструментів штучного інтелекту та машинного навчання. Часто ті зв'язки, які не піддаються лінійному моделюванню або детермінованим залежностям, досить якісно описуються та імітуються нейронними мережами, які дозволяють спрогнозувати, передбачити системні процеси у макроекономічному стані, внутрішньогосподарських процесах і на цій основі відтворити майбутній стан капіталу підприємства. Окремо фахівці наголошують на застосуванні великих даних (Big data), тобто зборі, аналізі та формуванні плану дій на базі цих даних [2, с. 7].

Організація, контроль та моніторинг структури капіталу найчастіше проводиться через системи інтегрованих технологій, а велику роль у них відіграють хмарні системи, до яких відносять управління фінансами, система бухгалтерського обліку, звітності, бюджетного планування, податкових видатків тощо.

Основні модулі у згаданих системах для формування структури капіталу мають включати:

- управління грошовими потоками, що визначає достатність готівки для оплати поточних рахунків. Інструмент управління грошовими потоками автоматизує створення звітів про рух грошових коштів;
- управління витратами. Програмне забезпечення для управління витратами пришвидшує перевірку, обробку, затвердження та виплату зобов'язань;
- виставлення рахунків, що уможливлює прискорення надходжень коштів від дебіторів та зниження потреби у капіталі.

Якщо для великих і середніх компаній доцільно придбати комплексні програмні продукти, то для малого бізнесу, який складає основу будівельної галузі України, може бути достатньо окремих спеціалізованих програм. Впровадження фінтех в управління структурою капіталу будівельних компаній якісно може змінити бізнес-процеси і моделі фінансування діяльності, економічні ефекти від їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. PlanGuru. URL: <https://www.planguru.com/>.
2. Савченко Т.Г., Татарко А.В. Поточні тренди розвитку фінансових технологій. Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка. 2019. № 3. С. 7-15.

3. Expensify. URL: <https://www.expensify.com/>.
4. Approve. URL: <https://www.approve.com/>.
5. FreshBooks. URL: <https://www.freshbooks.com/>.
6. Інновації в будівництві: чому українські девелопери не цікавляться новими технологіями. URL: <https://mind.ua/publications/20202837-innovaciyi-v-budivnictvi-chomu-ukrayinski-developeri-ne-cikavlyatsya-novimi-tehnologiyami>.
7. Мазур В. Фінансові технології як інструмент управління структурою капіталу в сучасних умовах. Економіка та суспільство. 2023. № 47. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2132>.

УДК 336.1

Мамчур Т.А., магістрант, 1 курсу гр.ЗФБС-24-М, ФБСО
Науковий керівник: Литвинчук І.В., к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ: РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТУПНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

Стрімкий розвиток цифрової економіки та зростання обсягів безготівкових розрахунків роблять систему електронних платежів ключовим елементом фінансової інфраструктури України. Дослідження спрямоване на аналіз сучасних тенденцій, механізмів безпеки та ролі фінансових технологій у розвитку платіжних систем, що дозволяє виявити нові можливості для їх удосконалення.

Особливості системи електронних платіжних систем:

1. Електронні платіжні системи є важливим елементом сучасної фінансової інфраструктури, що забезпечують швидкий, зручний і безпечний обіг коштів.
2. Основні функції електронних платіжних систем включають оптимізацію розрахунків, зниження транзакційних витрат, підвищення прозорості фінансових операцій.
3. Українська система електронних платежів розвивається у відповідь на зростання цифровізації економіки та зростаючі потреби бізнесу і споживачів.
4. Фінансові технології (FinTech) сприяють розширенню доступу до електронних платіжних систем для широких верств населення, включаючи віддалені регіони.
5. Інновації у FinTech, такі як мобільні платформи, цифрові гаманці, блокчейн-технології, трансформують традиційні платіжні системи, підвищуючи їх ефективність.
6. Основні підходи до забезпечення безпеки включають застосування технологій шифрування, багатофакторну автентифікацію, моніторинг операцій у режимі реального часу.
7. Інновації, такі як штучний інтелект і машинне навчання, дозволяють ідентифікувати потенційні загрози та запобігати шахрайству.

Швидка цифровізація фінансового сектора України та зростання попиту на безготівкові розрахунки зумовлюють необхідність удосконалення системи електронних платежів. Фінансові технології (FinTech) сприяють підвищенню доступності таких систем, що особливо важливо для малого бізнесу та населення в регіонах із недостатньою банківською інфраструктурою. Однак, поряд із зручністю та швидкістю електронних платежів, зростає рівень кіберзагроз, що вимагає посиленої уваги до безпеки транзакцій. Використання штучного інтелекту, блокчейн-технологій і багатофакторної автентифікації дозволяє підвищити надійність платіжних операцій. Таким чином, комплексний підхід до розвитку електронних платежів, що поєднує інновації, регуляторні ініціативи та сучасні методи захисту, є ключем до створення ефективної та безпечної фінансової екосистеми. Яскравим прикладом ефективного розвитку електронних платежів є запровадження в Україні системи миттєвих платежів у межах Національного банку України (СЕР-4.0) та популяризація сервісів Apple Pay і Google Pay. Зокрема, у 2023 році обсяг безготівкових операцій в Україні перевищив 80% загального обсягу платежів, що свідчить про активне впровадження цифрових фінансових послуг. Також впровадження технологій штучного інтелекту у банках, наприклад, для автоматичного виявлення шахрайських операцій, значно підвищило рівень безпеки платежів. Успішний досвід розширення цифрових платіжних сервісів демонструють також міжнародні проекти, такі як PayPal та Revolut, які застосовують блокчейн для захисту транзакцій і персональних даних. Водночас, активний розвиток електронних платежів потребує адаптації законодавчої бази та міжнародної співпраці для ефективної протидії кіберзагрозам.

Таким чином, система електронних платежів в Україні активно розвивається під впливом технологічних інновацій, що сприяють підвищенню фінансової інклюзії та ефективності розрахунків. Однак, водночас зростають і ризики кіберзлочинності, що вимагає комплексного підходу до забезпечення безпеки платежів. Подальше вдосконалення нормативно-правового регулювання, впровадження сучасних фінансових технологій і міжнародна співпраця є ключовими чинниками сталого розвитку електронних платіжних систем в Україні.

Список використаних джерел:

1. Стаття новин УКРІНФОРМ 2024р.: Система електронних платежів НБУ запрацювала в режимі 23/7 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3075433-sistema-elektronnih-platezivnbu-zapracuvala-v-rezimi-237.html>
2. Траутман Л. Ризики електронної комерції та системи електронних платежів: уроки PayPal. Електронний журнал SSRN. 2023. Вип. 16. С. 261-307. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2314119>.
3. Демчишак Н. Б., Гудима Р. П. Розвиток фінтеху в Україні та світі на основі використання технологій блокчейну і штучного інтелекту. Ефективна економіка. 2021. № 6. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.2>.
4. Типовий опис системи захисту інформації в правилах платіжної системи, платіжною організацією якої є резидент. 2024 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Tipovij_opis_PS_rezident.pdf

Мельник М.О., магістрант 1 курсу гр.ЗФБС-24-М, ФБСО
 Науковий керівник: Петрук О.М., д.е.н., проф.
 Державний університет «Житомирська політехніка»

ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Діджиталізація в сучасному світі не є новим явищем. Різні сфери життя так чи інакше оцифровують дані для поліпшення процесів.

Цифрова трансформація банківських послуг в епоху цифровізації важливий етап в оптимізації роботи банку та фінансових установ в цілому. Важливою складовою цифрової трансформації банківського сектору та послуг є інтернет-банкінг.

Інтернет-банкінг (онлайн/веб-банкінг) - один із видів дистанційного банківського обслуговування, який надає доступ до рахунків та банківських операцій в будь-який час через Інтернет (за допомогою комп'ютера, планшета або телефону)[1]. Це сучасний інструмент управління фінансами, який забезпечує швидкий, зручний і безпечний доступ до банківських послуг у режимі онлайн.

Інтернет-банкінг поєднав у собі широкий спектр послуг, якими можуть скористуватися клієнти з будь-якої точки світу. Розглянемо детальніше послуги, що стали доступними користувачам:

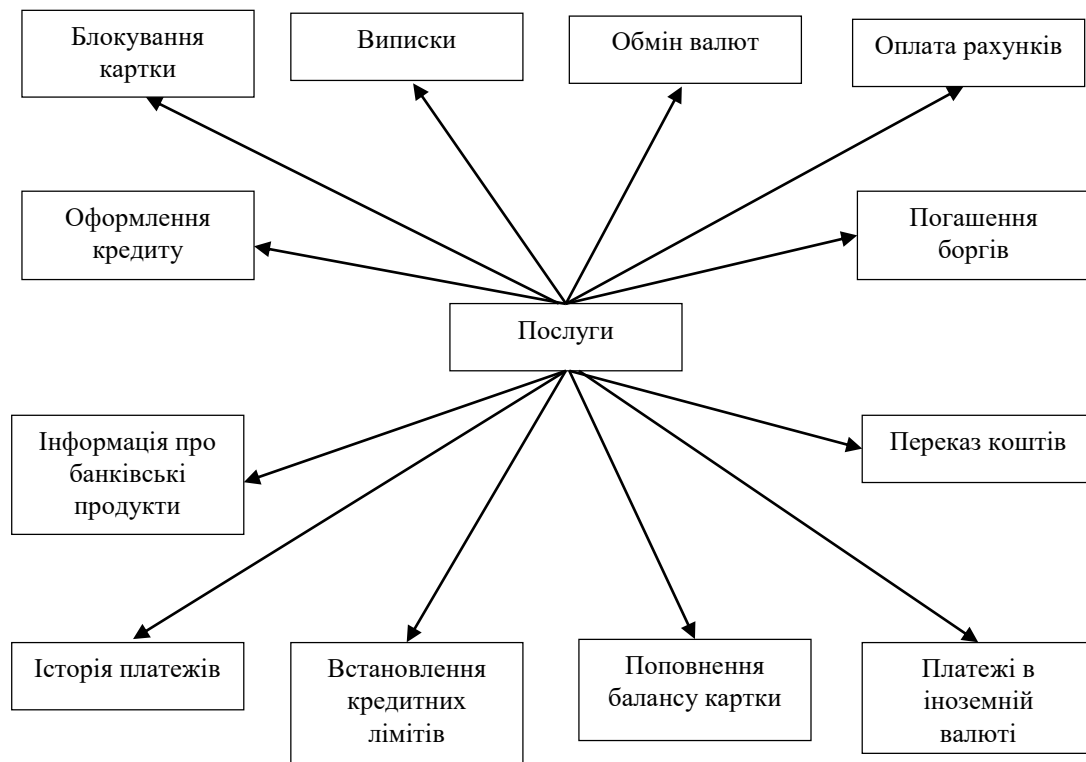

Рис. 1. Послуги інтернет-банкінгу

Проаналізувавши повний спектр послуг, які інтернет-банкінг в собі поєднав, можна зробити висновок, що інноваційні рішення у банківській сфері, оптимізують звичні процеси для клієнтів, зробивши їх широкодоступними та менш затратними по часу.

Різним фінансовим установам, зокрема банкам, важливо у процесі цифрової трансформації зважувати переваги та недоліки власних рішень.

Які ж має інтернет-банкінг переваги? Розглянемо їх[1]:

1. Дистанційне управління картою 24/7. В будь-яку пору доби можна перевірити поточний баланс або проконтролювати стан проведення фінансової операції. Для цього потрібен лише доступ до інтернету. Користуватися сервісами інтернет-банкінгу можна з ПК, ноутбука, планшета або зі смартфона.

2. Швидке виконання фінансових операцій. Грошові перекази через інтернет-банкінг виконуються всього за декілька хвилин. Через інтернет-банкінг можна виконувати грошові перекази між рахунками як одного, так і різних банків, а також поповнювати рахунки електронних гаманців.

3. Самостійна оплата послуг. Зараз практично всі послуги можна оплатити онлайн і не стояти у чергах. Через інтернет-банкінг можна платити за товари та послуги, поповнювати рахунок мобільного телефону, оплачувати інтернет, сплачувати штрафи, податки та інше. У багатьох системах є функція автоматичного платежу. Її можна активувати, якщо потрібно сплачувати певну суму кожного місяця. Гроші автоматично зніматимуться з рахунку, коли настане вказаний період.

4. Взаємодія з банком. Через інтернет-банкінг можна дистанційно відкривати нові рахунки, розміщувати депозит і оформлювати кредит. Додаткові документи в разі необхідності також можна надати через інтернет. Деякі банки навіть заохочують клієнтів відкривати депозити дистанційно, пропонуючи їм вищі відсоткові ставки.

5. Мінімальна або нульова комісія. Повна відсутність комісії за надані послуги зустрічається рідко. Однак вона буде меншою ніж суми, які беруть у відділеннях, і значно меншою у порівнянні з терміналами. Розмір комісійного збору залежить від суми платежу.

Серед недоліків інтернет-банкінгу поширеними є:

1. Ризик кіберзлочинності. Фішинг, хакерські атаки, віруси та інші шахрайські схеми можуть загрожувати безпеці персональних даних і коштів користувачів.

2. Залежність від інтернету. Без стабільного підключення до мережі користування онлайн-банкінгом стає неможливим.

3. Технічні збої. Помилки в роботі серверів банку або технічне обслуговування можуть тимчасово ускладнити доступ до рахунку.

4. Обмежена підтримка. У деяких випадках вирішення складних фінансових питань через інтернет-банкінг є неможливим, і потрібне особисте відвідування банку.

5. Проблеми з цифровою грамотністю. Літнім людям або тим, хто не звик користуватися онлайн-сервісами, може бути складно опанувати функціонал інтернет-банкінгу.

6. Можливі додаткові комісії. Деякі банки встановлюють комісії за певні операції в онлайн-банкінгу, що може бути неприємним сюрпризом для клієнтів.

Здійснивши детальний аналіз переваг та недоліків такої складової цифрової трансформації банківського сектору як інтернет-банкінг, можемо зробити висновок, що інтернет-банкінг є потужним інструментом фінансового управління, який надає користувачам можливість цілодобово здійснювати банківські операції, швидко переказувати кошти, оплачувати послуги, взаємодіяти з банком дистанційно та економити на комісіях. Його зручність та функціональність значно підвищують якість обслуговування клієнтів та сприяють цифровій трансформації банківської сфери. Проте, поряд із численними перевагами, інтернет-банкінг має і свої недоліки. Основні ризики пов'язані з кіберзлочинністю, технічними збоями, необхідністю стабільного доступу до інтернету та певними складнощами для користувачів із низьким рівнем цифрової грамотності. Також у деяких випадках можливі додаткові комісії та обмеження щодо дистанційного вирішення складних фінансових питань. Таким чином, попри існуючі недоліки, інтернет-банкінг є ефективним та перспективним способом управління фінансами, який значно спрощує банківські операції для користувачів. Водночас важливо дотримуватися правил кібербезпеки та уважно стежити за умовами обслуговування банку, щоб уникнути можливих ризиків.

Головним чином, інтернет-банкінг є повноцінною складовою цифрової трансформації банківських послуг. Завдяки діджиталізації фінансові установи мають змогу поліпшити процеси, які раніше були доступні клієнтам тільки фізично.

Варто зазначити, що зрештою, впровадження цифрових технологій веде до створення нових бізнес-моделей та розвитку відкритих екосистем, в які будуть залучені всі ринки та споживачі. Важливо підкреслити, що цифрова трансформація – це не технологічна стратегія, а бізнес-стратегія, яка дозволяє бізнесу швидко реагувати на потреби ринку[2].

Список використаних джерел:

1. Дія.Бізнес. Дія.Бізнес Старт. URL: https://business.diia.gov.ua/entrepreneur-handbook/item/scho_take_internet_banking (дата звернення: 12.02.2025).

2. Береславська, О. (2024). ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ. Економіка та суспільство, (60). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-99> (дата звернення: 12.02.2025)

УДК 336.1

Мовляйко Д.С., магістрант, 1 курсу гр.ЗФБС-24-М, ФБСО
Науковий керівник: Литвинчук І.В., к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ

Бюджетна політика є одним із ключових інструментів державного регулювання, що безпосередньо впливає на розвиток соціально-економічних процесів у країні. Її основним завданням є забезпечення стабільності економіки, соціальної справедливості та сталого розвитку. У сучасному світі, де глобалізація, технологічний прогрес і періодичні кризи диктують нові умови, бюджетна політика стає ще більш актуальною і багатогранною. Вона не лише визначає напрямок використання державних ресурсів, але й впливає на макроекономічні показники, інвестиційну активність, соціальну стабільність та рівень життя населення [5].

Одним із ключових аспектів бюджетної політики є її вплив на макроекономічну стабільність. У кризові періоди інструменти бюджетної політики використовуються для стимулювання економіки, зокрема через збільшення державних видатків або зниження податкового навантаження. Наприклад, інвестиції в інфраструктурні проекти не лише сприяють створенню робочих місць, але й стимулюють економічну активність через мультиплікативний ефект. У періоди економічного зростання бюджетна політика виконує стабілізаційну функцію шляхом обмеження надмірного попиту через підвищення податків або скорочення видатків, що допомагає уникнути перегріву економіки та інфляційного тиску. Таким чином, бюджетна політика є важливим інструментом забезпечення макроекономічної рівноваги [4].

Через бюджет держава забезпечує виконання соціальних зобов'язань, таких як пенсії, допомоги, субсидії та інші форми соціальної підтримки. Це дозволяє зменшувати соціальну нерівність, забезпечувати рівний доступ до базових послуг та підтримувати найвразливіші верстви населення. Наприклад, у періоди економічних криз важливим завданням бюджетної політики є захист тих, хто постраждав від скорочення доходів, безробіття або інших негативних наслідків. Соціальні програми, фінансовані через бюджет, сприяють збереженню соціальної стабільності, що є необхідною умовою для подальшого економічного розвитку [2].

Бюджетна політика також виконує функцію перерозподілу ресурсів між секторами економіки та регіонами. Це особливо важливо в умовах регіональної нерівності, коли окремі області або громади мають обмежені фінансові можливості для забезпечення своїх потреб. Механізми міжбюджетних трансфертів дозволяють спрямовувати ресурси в регіони, які потребують додаткової підтримки, сприяючи розвитку місцевої інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших важливих сфер. Це допомагає зменшити регіональні диспропорції та забезпечити більш рівномірний розвиток країни загалом [1].

Довгостроковий вплив бюджетної політики на соціально-економічні процеси проявляється через її роль у забезпеченні сталого розвитку. У сучасних умовах особливо актуальними стають інвестиції в екологічно чисті технології, енергоефективність, відновлювані джерела енергії та адаптацію до змін клімату. Такі заходи не лише сприяють збереженню природних ресурсів, але й створюють нові можливості для економічного зростання та інновацій. Наприклад, фінансування зеленої економіки через бюджет може стати драйвером створення нових робочих місць і підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні.

Сучасні виклики, такі як глобалізація, старіння населення, технологічний прогрес та періодичні кризи, висувають нові вимоги до бюджетної політики [3]. Старіння населення призводить до збільшення видатків на пенсії, охорону здоров'я та соціальний захист, що створює додаткове навантаження на бюджет. У таких умовах важливими стають реформи, спрямовані на підвищення ефективності використання бюджетних коштів, створення стабілізаційних фондів та стимулювання економічно активного населення до участі в економічних процесах.

Глобалізація, у свою чергу, змінює структуру економіки, підвищує конкуренцію на міжнародних ринках та впливає на фіскальну політику. Бюджетна політика повинна враховувати ці зміни, сприяючи розвитку експортоорієнтованих галузей, залученню іноземних інвестицій та інтеграції у світові ринки. При цьому важливо забезпечувати фінансову стійкість, оскільки залежність від зовнішніх джерел фінансування може створювати ризики для економічної безпеки країни.

Громадський контроль за використанням бюджетних коштів, впровадження сучасних технологій управління фінансами, таких як електронний бюджет, та регулярний аудит є необхідними умовами для підвищення довіри до державних інституцій. Неефективне управління бюджетними ресурсами може призвести до марнотратства, корупції та зниження ефективності державного регулювання.

Отже, бюджетна політика має комплексний вплив на соціально-економічні процеси. Вона забезпечує стабільність економіки, стимулює інвестиційну активність, підтримує соціальну справедливість і створює умови для сталого розвитку. У сучасних умовах її ефективність визначається здатністю адаптуватися до

нових викликів, забезпечувати баланс між короткостроковими і довгостроковими цілями, а також враховувати потреби як економіки, так і суспільства. Ефективна бюджетна політика є основою для досягнення добробуту громадян, зміцнення економічного потенціалу країни та її конкурентоспроможності у глобальному світі.

Список використаних джерел:

1. Банківська система: навчальний посібник / (Л.І. Катан, Н.І.Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова); за ред. І.М. Мазур. – Дніпро: Пороги, 2017. - 444 с.
2. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Сташишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 580 с.
3. Біла книга. Майбутнє регулювання діяльності ломбардів. Київ. НБУ. 2020. 24 с.
4. Біла книга. Майбутнє регулювання небанківського лізингу. Київ. НБУ. 2020. 24 с.
5. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку кредитування фінансовими компаніями. Київ. НБУ. 2020. 26 с.

Олійник М.О., магістрант I курсу групи ФБСМ-10
Науковий керівник: Новак О.С., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
Державний університет «Житомирська політехніка»

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Сучасний фінансовий сектор стикається з багатьма викликами, як-от збільшення ризиків фінансового шахрайства, кіберзагроз та необхідність виконання міжнародних вимог щодо протидії відмиванню грошей (AML) та фінансуванню тероризму (CFT). В цьому плані інформаційні технології (ІТ) відіграють важливу роль у гарантуванні дієвого фінансового моніторингу в комерційних банках. Застосування інноваційних рішень дає змогу поліпшити рівень безпеки, автоматизувати процеси аналізу фінансових операцій та вчасно виявляти підозрілі транзакції.

У сучасних умовах цифровізації економіки інформаційні технології (ІТ) відіграють важливу роль у забезпеченні ефективної роботи фінансових установ, зокрема комерційних банків. Вони створюють можливості для автоматизації, аналізу та моніторингу фінансових операцій у реальному часі, що є критично важливим для забезпечення стабільності фінансової системи та мінімізації ризиків, таких як відмивання грошей або фінансування тероризму. [1]

Розвиток технологій дозволив банкам впроваджувати автоматизовані системи фінансового моніторингу, які базуються на передових алгоритмах обробки даних, штучному інтелекті та технологіях великих даних. Це дає можливість не лише аналізувати історичні транзакції клієнтів, але й прогнозувати потенційні ризики в реальному часі, що значно підвищує ефективність контролю та зменшує ризик людських помилок.

Фінансовий моніторинг у банках — це сукупність заходів, спрямованих на виявлення та запобігання фінансовим порушенням, зокрема незаконним транзакціям. Основною метою є виявлення аномальних фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з незаконною діяльністю. Це включає моніторинг всіх видів банківських операцій, таких як платежі, перекази, депозити, кредити тощо [2].

ІТ дозволяють значно підвищити ефективність системи фінансового моніторингу банку. Зокрема, сучасні програмні продукти забезпечують автоматизацію процесу обробки великих обсягів даних, що дозволяє оперативно виявляти підозрілі операції. Основні функції ІТ у фінансовому моніторингу включають:

- Автоматичну перевірку транзакцій за допомогою алгоритмів аналізу даних.
  - Використання машинного навчання для виявлення аномалій в операціях.
  - Підвищення ефективності інтеграції з іншими фінансовими інститутами та державними органами через систему обміну даними.
  - Визначення ризику для банківської установи шляхом застосування аналітичних інструментів [3].
- Основні технології, що застосовуються у системах фінансового моніторингу банків, включають:
- Блокчейн — для забезпечення прозорості та відстежуваності фінансових операцій.
  - Машинне навчання та штучний інтелект — для створення моделей прогнозування ризиків та виявлення нетипових фінансових операцій.
  - Аналіз великих даних (Big Data) — для обробки величезних обсягів транзакційних даних та аналізу потенційних ризиків.
  - Системи аналітики та бізнес-інтелекту (BI) — для створення звітності та інтерпретації результатів моніторингу. [4]

Банки використовують спеціалізовані програмні продукти для автоматизації та покращення процесів фінансового моніторингу. Це можуть бути системи для виявлення шахрайства, анти-моніторингові системи, а також програмне забезпечення для аналізу транзакцій та виявлення порушень. [5]

З розвитком технологій віртуальних валют, біометричних систем та квантових комп'ютерів очікується, що системи фінансового моніторингу банків стануть ще більш точними та швидкими. Більш складні алгоритми машинного навчання дозволять автоматизувати більшу кількість процесів, знижуючи ризики помилок і зловживань. Крім того, розвиток міжнародного співробітництва між банками та фінансовими установами на глобальному рівні створить передумови для ще більш ефективного контролю за фінансовими потоками. [6]

Попри значний прогрес у сфері ІТ для фінансового моніторингу, існують певні проблеми. Однією з основних є ризики кібератак та захисту даних. Банк повинен постійно інвестувати в інфраструктуру для захисту своїх ІТ-систем. Іншим викликом є необхідність адаптації нових технологій до регулюючих вимог на рівні держави, зокрема щодо захисту персональних даних та боротьби з відмиванням грошей. [7]

Інформаційні технології відіграють ключову роль у сучасній системі фінансового моніторингу комерційних банків. Їх застосування забезпечує не тільки автоматизацію процесів контролю, а й збільшує прозорість фінансових операцій, зменшує вплив людського фактору, та допомагає швидше виявляти підозрілі транзакції. Впровадження штучного інтелекту, машинного навчання і блокчейн-технологій відкриває нові можливості для покращення аналітики, прогнозування ризиків і побудови надійних систем захисту. Перспективи розвитку цієї галузі полягають у подальшій цифровізації, інтеграції з глобальними інформаційними системами та створенні гнучких, адаптивних платформ, здатних швидко реагувати на нові виклики у фінансовому середовищі. Таким чином, інформаційні технології не тільки підтримують стабільність банківської системи, а й сприяють її динамічному розвитку в умовах цифрової трансформації.

Список використаних джерел:

1. Соловйов, В. І. *Інформаційні технології в фінансовому моніторингу: теорія та практика*. Київ: Наукова думка.
2. Коваленко, М. М. *Фінансовий моніторинг: методи та практичні аспекти*. Харків: Видавничий центр «Основа».
3. Бондар, Т. В. *Системи фінансового моніторингу в банківській сфері: сучасний стан і перспективи*. Київ: Національний університет державної податкової служби України.
4. Коваленко, О. *Цифровізація банківських послуг: новітні технології та їх застосування*. Одеса: Одеська академія економіки.
5. Українська асоціація фінансових установ. *Звіт про стан фінансового моніторингу в Україні*. [Електронний ресурс] // <https://www.ua-finmonitoring.org>
6. Federal Reserve Bank (2021). *Technology and Financial Monitoring in Banks: Trends and Future Directions*. Washington, DC.
7. Державна служба фінансового моніторингу України. *Звіт про боротьбу з відмиванням грошей в Україні*. [Електронний ресурс] // <https://www.fms.gov.ua>

Павловська А.В., магістрант I курсу групи ЗФБС-24М
 Науковий керівник: Новак О.С., к.е.н.,
 доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
 Державний університет «Житомирська політехніка»

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стабільність фінансової системи є ключовим фактором економічного розвитку будь-якої країни. Комерційні банки відіграють у цьому процесі важливу роль, оскільки вони забезпечують перерозподіл фінансових ресурсів, сприяють економічному зростанню та підтримують функціонування грошово-кредитного ринку. Однак сучасні реалії характеризуються підвищеною економічною нестабільністю, що створює значні ризики для фінансової стійкості банківського сектору. Над цією проблемою працювали такі вітчизняні та зарубіжні економісти: Е. Альтман, М. Берест, В. Бобер, О. Вовчак, В. Герасимова, Р. Лис, О. Плаксюк, О. Пластун, Г. Спрінгейт, Е. Таффлер, Г. Тішоу, А. Тимошенко та інші. Однак тема залишається актуальною, незважаючи на значну кількість напрацювань, що пов'язано з інтенсивним та динамічним розвитком економіки та світового фінансового сектору.

В умовах зростаючих глобальних викликів, таких як макроекономічна нестабільність, фінансові кризи, цифровізація банківського сектору та зміни регуляторного середовища, питання забезпечення стійкості банків набуває ще більшої актуальності. Аналіз праць, в яких поглиблено з'ясовано теоретичну природу та зміст поняття «фінансова стійкість», свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення цієї важливої економічної категорії. На сьогодні існує багато способів пояснення фінансової стійкості, але найбільш поширеним є пояснення, що фінансова стійкість – це якісна характеристика фінансового стану банку, яка визначається достатністю, збалансованістю та рівновагою співвідношення активів і фінансових ресурсів у банку на умовах підтримки необхідного рівня ліквідності та платоспроможності, збільшення прибутку та мінімізації ризиків, здатності протистояти непередбаченим витратам та підтримувати ефективну діяльність держави. [2]. При аналізі чинників формування фінансової стійкості можна розглядати в контексті внутрішніх та зовнішніх складових.

Зовнішня фінансова стійкість – це рівень успішності функціонування банку на фінансовому ринку, що здобутий через адміністративний вплив держави або в результаті високого рівня конкурентної позиції установи. Внутрішня фінансова стійкість банку – це інтегральна динамічна характеристика, що передбачає сталий розвиток банку в обраному стратегічному напрямі та його здатність у стислі терміни повернутися до рівноважного (або близького до нього) фінансового стану після виходу з нього під впливом несприятливих чинників [1]. Фінансова стійкість банківської системи є важливою умовою стабільного розвитку економіки країни. Вона визначає здатність банків виконувати свої зобов'язання перед вкладниками, кредиторами та іншими фінансовими установами, навіть у кризових ситуаціях. Формування та підтримка фінансової стійкості залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на діяльність банків та їхню здатність адаптуватися до змін у макроекономічному середовищі. Основні фактори фінансової стійкості банківської системи подані у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні фактори фінансової стійкості банківської системи

№	Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
1	Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Ліквідність банківської системи
2	Рівень інфляції	Капіталізація банків
3	Обмінний курс національної валюти	Рівень проблемних кредитів (NPL – Non-Performing Loans)
4	Рівень зайнятості	Ефективність управління банківськими активами
5	Політична стабільність	Дотримання внутрішніх стандартів ризик-менеджменту
6	Регуляторні вимоги (Базельські угоди, МВФ, Світовий банк)	Інноваційні стратегії розвитку банку
7	Податкова політика	Система корпоративного управління
8	Технологічні зміни та фінансові технології (FinTech)	Впровадження цифрових технологій у банківську діяльність
9	Соціально-демографічні фактори	Рівень фінансової грамотності персоналу
10	Глобальні економічні кризи	Захищеність банківської інформації та кібербезпека

Джерело: власна розробка

Фінансова стійкість банківської системи є ключовим фактором стабільного розвитку економіки, забезпечення довіри населення та ефективного функціонування фінансових ринків. Для її підтримки необхідно забезпечувати ефективне управління ризиками, дотримуватися міжнародних регуляторних вимог та активно впроваджувати сучасні фінансові технології. У сучасних умовах глобалізації та економічної нестабільності важливо, щоб банки мали гнучку систему управління фінансовими ресурсами та були здатні швидко реагувати на зміни в економічному середовищі.

Основні перспективи фінансової стійкості банківської системи

- посилення регуляторних вимог. Удосконалення механізмів банківського регулювання відповідно до міжнародних стандартів (Базель III, рекомендації МВФ та Світового банку) сприятиме зміцненню фінансової стійкості банків, підвищенню рівня капіталізації та зменшенню кредитних ризиків.
- розвиток цифрових технологій та FinTech. Інноваційні технології, такі як штучний інтелект, блокчейн, автоматизація процесів та цифрові платформи, сприятимуть підвищенню ефективності банківської діяльності, покращенню клієнтського сервісу та оптимізації ризик-менеджменту.
- покращення систем управління ризиками. Упровадження сучасних методів стрес-тестування та аналітичних підходів до оцінки фінансової стійкості дозволить банкам своєчасно виявляти потенційні загрози та адаптувати стратегії управління ризиками.
- зміцнення довіри населення та бізнесу. Прозорість фінансової звітності, ефективне корпоративне управління та забезпечення високого рівня ліквідності сприятимуть підвищенню довіри з боку вкладників, інвесторів та кредиторів.
- глобальна інтеграція та співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. Розвиток партнерських відносин із міжнародними фінансовими установами дозволить банкам отримувати доступ до додаткових ресурсів, інвестувати в нові фінансові інструменти та вдосконалювати систему управління капіталом.
- посилення кібербезпеки та захисту фінансових даних. Враховуючи зростаючу кількість кіберзагроз, банки повинні інвестувати у високотехнологічні системи захисту інформації, розробляти ефективні стратегії кіберстійкості та підвищувати рівень обізнаності персоналу щодо кіберризиків.
- гнучкість та адаптивність до змін. Сучасна банківська система повинна бути готовою до швидких змін у макроекономічному середовищі, включаючи кризові ситуації, нові регуляторні вимоги та зміну споживчих уподобань. Важливим фактором стане розширення спектра банківських послуг, розвиток цифрових фінансових продуктів та диверсифікація джерел доходів.

Отже, фінансова стійкість банків залежить від поєднання внутрішніх та зовнішніх факторів. У сучасних умовах банківський сектор стикається з новими викликами, які вимагають підвищеної уваги до управління ризиками, удосконалення корпоративного управління та впровадження цифрових технологій. Гнучкість, інноваційність та стратегічний підхід до управління фінансовою стійкістю дозволять банкам не лише зберігати конкурентні позиції, але й ефективно функціонувати в умовах глобальної економічної невизначеності.

Фінансова стійкість банківської системи визначає її здатність ефективно функціонувати в умовах економічної невизначеності. Майбутні перспективи галузі залежать від поєднання регуляторних заходів, інноваційного розвитку, ефективного ризик-менеджменту та довіри з боку клієнтів і партнерів. Банківська система, що буде здатна адаптуватися до сучасних викликів, забезпечувати стабільність та фінансову надійність, матиме конкурентні переваги та сприятиме сталому економічному розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Вінниченко О. В., Громакова В. В. (2020). ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ. *Бізне-Інформ*, № 5. С. 375-381. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-5_0-pages-375_381.pdf
2. Захожай В. Б. (2024). ЗАСТОСУВАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ. *Академічні візії*. Випуск 35. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1345/1219>.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У світовій практиці бюджетування визнано однією з найбільш ефективних управлінських технологій у системі менеджменту. Його головна мета полягає в підвищенні ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства шляхом цільової орієнтації та координації всіх подій, пов'язаних з обіговим капіталом та його джерелами, а також в підвищенні гнучкості функціонування підприємства в умовах трансформації економічної системи [2].

Бюджетування, як елемент фінансового контролю, допомагає інтегрувати планування та прогнозування у практичні дії. Бюджетування є інструментом моніторингу виконання стратегічних планів та дозволяє оцінювати ефективність діяльності компанії через аналіз відхилень від запланованих показників. Завдяки бюджетуванню компанія може забезпечити управлінську дисципліну, контроль за витратами та оптимізацію фінансових потоків [1].

На сьогодні існує кілька підходів до визначення бюджетування (табл. 1).

Таблиця 1

Основні дефініції бюджетування [2]

Бюджетування – це	Процес трансформації планів діяльності підприємства в показники доходів і витрат, платежів і надходжень, тобто в фінансово-економічні показники
	Інструмент підвищення відповідальності керівників за витрати досягнення поставлених цілей і одержання конкретних результатів
	Технологія інформаційно-аналітичної підтримки управління, призначена для економічної обґрунтованості рішень, що приймаються керівництвом
	Сукупність взаємопов'язаних процесів планування, контролю, аналізу діяльності як усього підприємства в цілому, так і його окремих підрозділів
	Один із методів фінансового планування, який відноситься до короткострокового поточного планування, та є його головним інструментом

Таким чином, бюджетування полягає в координації зусиль підприємства для досягнення максимального очікуваного результату шляхом збалансування доходів і витрат.

Ефективна система бюджетування на підприємстві забезпечує наступне[2] :

- надає керівництву та інвесторам можливість відстежувати стан справ в різних підрозділах та загальний розвиток бізнесу;
- забезпечує ефективне керування не лише окремими бізнес-одиницями, але й взаємодію різних видів діяльності;
- надає чіткі критерії для оцінки продуктивності менеджерів;
- дозволяє перевірити досяжність поставлених цілей та знайти ефективні шляхи їхньої реалізації;
- оптимізує розподіл обмежених ресурсів, забезпечуючи їх раціональне використання;
- узгоджує діяльність всіх структурних підрозділів підприємства для досягнення загальних цілей;
- підвищує мотивацію працівників для досягнення планових показників;
- дозволяє оцінити відповідність між запланованими та фактичними результатами роботи наприкінці фінансового періоду.

Отже, бюджетування сприяє підвищенню дисципліни в управлінні бізнесом, оскільки кожен підрозділ компанії має дотримуватися встановлених фінансових планів та лімітів. А його застосування в процесі планування діяльності підприємства сприятиме ефективному розподілу наявних ресурсів, а також забезпечить умови для його подальшого стратегічного розвитку та реалізації головної місії – створення суспільного продукту.

Список використаних джерел:

1. АЛЕКСІН, Г. (2024). ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ, ПРОГНОЗУВАННЯ ТА БЮДЖЕТУВАННЯ В ІНФРАСТРУКТУРІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 336(6), 149-154. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-336-22>
2. Коробка, С. В. (2024). Бюджетування як ключовий аспект контролінгу діяльності підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (12). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-04-02>

ФІСКАЛЬНІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Одна з довгострокових цілей післявоєнної України повинна бути націлена на імплементацію законодавства Європейського Союзу в Україну та розвиток бізнес-середовища в Україні. Провідною формою взаємодії держави з бізнесом є податкова форма. Вона виконує три основні функції: фінансову, розподільчу та регулюючу. Одним з важливих механізмів є механізм адміністрування податків, і його вдосконалення має позитивний вплив на бізнес-середовище в країні чи в певному регіоні країни.

Наприклад, в штаті Делавер Сполучених Штатів Америки зареєстровано більше 60 % компаній Fortune 500 [1], списку найбільших американських компаній [2]. Все це завдяки тому, що будь-який інший штат Сполучених Штатів не має настільки гнучкого податкового законодавства, як корпоративний закон штату Делавер – General Corporation Law of the State of Delaware [3]. Даний закон є настільки успішним, що як мінімум дві найбільші офшорні зони – Ліберія й Панама – прийняли свої закони про компанії, скопіювавши відповідний закон штату Делавер [4].

В свою чергу згідно з новим опитуванням «Податковий індекс» у 2024 році, який був проведений ЕУ в Україні та Європейською Бізнес Асоціацією [5], податковий індекс в Україні зменшився на двадцять одну соту балу до 2,64 (двох цілих шістьдесят чотирьох сотих) балів. Окрім цього сорок чотири відсотки респондентів вважають, що підготовка податкової звітності та процедура адміністрування податків є достатньо складною та обтяжливою діяльністю. Однією з основних проблем респонденти називають час, який підприємці витрачають для підготовки податкових звітів та сплати податків.

Незважаючи на негативну тенденцію щодо адміністрування податків в жовтні 2024 року був прийнятий закон про зміни до податкового кодексу України [6]. Згідно з цим законом було змінено терміни подання звітності з податків доходів фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску. Окрім цього, слід зазначити що за дев'ять місяців 2024 року було проведено п'ять тисяч чотириста вісімдесят три документальні перевірки ФОПів. В порівнянні з минулим роком кількість їх зменшилася практично на чверть, незважаючи на це, сума штрафних санкцій після податкових перевірок збільшилася практично в шість разів. Так, сума донарахованих грошових коштів збільшилася з 518,8 млн. гривень до 2335 млн. гривень. Втім підприємцям вдалося оскаржити результати великої кількості перевірок і донарахована сума знизилася до 1,06 млрд. гривень [7].

Це свідчить про те, що податкове законодавство є недостатньо чітко прописаним і, як результат, держава не полегшує життя підприємців, а ускладнює його, змушуючи підприємців боротися з державними органами в суді, й в більшості випадків доводить незаконність дій податкових органів.

Тому першими кроками, які допоможуть зменшити бюрократію, підвищити довіру до податкової системи та стимулювати розвиток бізнесу в Україні є запровадження простих, чітких та зрозумілих правил обчислення та сплати податків. Як приклад, можна чітко розписати податкове законодавство, прибравши колізії та «дводумство», а податкові звіти можуть заповнюватися автоматично. Ці дії не тільки зменшать кількість судових спорів з податковою, а і значно зменшать людський фактор та можливість помилок.

Ще одним кроком для полегшення адміністрування та зменшення часу, який підприємці витрачають для підготовки податкових звітів, є зменшення частоти подання звітів. Першим кроком в цю сторону є його повернення, так пропонується повернути терміни подання звітів з одного разу в місяць на один раз в квартал.

Висновок: Вдосконалення адміністрування податків є однією з цілей України. Досвід штату Делавер демонструє, що спрощене та гнучке податкове законодавство може суттєво стимулювати розвиток бізнес-середовища та залучати інвестиції. Велика кількість податкових перевірок та нечітко врегульоване законодавство спричиняють зростання незаконних штрафних санкцій, які потім оскаржуються в судових органах. Все це негативно впливає на Україну та зменшує податковий індекс України. Зміни законодавства, прийняті у 2024 році, не тільки не покращують ситуацію, а погіршують її. Ці дані свідчать про необхідність подальшого вдосконалення податкової політики.

Першими кроками для досягнення позитивних змін в фінансовому напрямку для розвитку країни та для покращення бізнес середовища, є запровадження простих та зрозумілих правил оподаткування, автоматизування податкової звітності та зменшення частоти подання звітів. Ці дії державних органів дозволять знизити адміністративний тиск на бізнес середовище, зменшити кількість судових спорів між фінансовими органами та підприємцями та підвищити довіру до податкової системи в Україні.

У Україні є всі можливості для реформування законодавства в частині податкового адміністрування за світовими стандартами, що сприятиме зміцненню економіки та створенню сприятливого середовища для бізнесу.

Список використаних джерел:

1. 60% of Fortune 500 companies are incorporated in Delaware <https://www.cnbc.com/2023/03/13/why-more-than-60percent-of-fortune-500-companies-incorporated-in-delaware.html>
2. Fortune 500 companies <https://fortune.com/ranking/fortune500/>
3. "Delaware General Corporation Law". Delaware Code Online. <https://delcode.delaware.gov/title8/c001/>
4. Карлін М. І. Податкові системи країн Америки [Текст] : навч. посіб. / М. І. Карлін, Н. І. Ліповська-Маковецька // Міністерство освіти і науки України Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки Інститут економіки та менеджменту. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015 [Електронний ресурс]. – <https://core.ac.uk/download/pdf/157730532.pdf>
5. Європейська Бізнес Асоціація. Податковий індекс / Європейська Бізнес Асоціація, ЕУ // [Електронний ресурс]. – https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2024/12/EBA_Tax_Index_2024-UKR.pdf
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану Закон України від 10.10.2024 № 4015-IX [Електронний ресурс]. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-IX#Text>
7. Опендатабот, У 5,7 разів збільшилась сума штрафних санкцій для фопів за рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://opendatobot.ua/analytics/dps-fops-audits>

Супруненко Н.В., студентка II курсу групи ЗФБС 24-М
 Науковий керівник: Литвинчук І.В., к.е.н.,
 доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
 Державний університет «Житомирська політехніка»

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення росії у 2022 році спричинило глибокі трансформації у функціонуванні національної економіки та системі фінансового управління підприємствами. У перший рік війни прямі збитки інфраструктури перевищили 143,8 млрд дол. США, а ВВП скоротився більш ніж на 30% [1]. За даними НБУ, понад 60% підприємств малого та середнього бізнесу втратили частину або всі грошові потоки [2]. Було зруйновано понад 3 000 об'єктів промислової та логістичної інфраструктури, 25% підприємств були змушені релокуватись, а 17% – припинили діяльність [3].

Внаслідок таких катастрофічних втрат відбулася переорієнтація корпоративної стратегії з довгострокового розвитку на збереження операційної стійкості. У нових умовах ключовими пріоритетами стали підтримання ліквідності, антикризове планування, резервування ресурсів, реструктуризація боргів та адаптація до постійних зовнішніх загроз. У цих умовах фінансова стратегія перестала бути інструментом лише розвитку і стала механізмом виживання та адаптації до багаторівневих ризиків.

Фінансова стратегія підприємств в умовах війни формується під сильним впливом як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків. Зокрема, ключовими стали:

- валютні ризики (нестабільність обмінного курсу);
- інфляційні (зростання цін на енергоносії, логістику);
- операційні (втрата інфраструктури, розриви поставок);
- кадрові (мобілізація, втрата персоналу);
- регуляторні (швидка зміна законодавства, режимів звітності);
- логістичні (блокада портів, руйнування шляхів сполучення) [4].

Ці ризики зумовили зміну поведінкових патернів управління фінансами – від інвестиційної відкритості до зосередження на збереженні стабільного грошового потоку.

Окреме місце посідає роль державної та міжнародної підтримки. Програма «Доступні кредити 5–7–9%», релокація підприємств, грантові ініціативи USAID, GIZ, ЄБРР – все це стало критично важливим для підтримки фінансової стабільності бізнесу [5]. Горизонт стратегічного планування скоротився з 3–5 років до 1–3 місяців. У деяких секторах бюджети переглядаються щотижнево, що свідчить про глибину змін у фінансовій поведінці підприємств.

Упродовж 2022–2024 рр. донорські організації реалізували понад 50 програм підтримки підприємств. Наприклад, USAID профінансувала понад 300 бізнесів у галузях логістики, агропереробки, IT. GIZ – підтримала малі виробничі компанії в регіонах, постраждалих від обстрілів. ЄБРР запропонував програми кредитних гарантій та інвестицій для релокованого бізнесу. Ці програми стали не лише джерелом фінансової підтримки, а й платформою для консультацій, юридичної допомоги та доступу до міжнародних ринків [5].

Зміни у підходах до фінансової стратегії відображені в порівняльній таблиці 1.

Таблиця 1

Основні зміни у фінансовій стратегії підприємств України під впливом війни

Напрямок фінансової стратегії	До війни (до 2022 р.)	В умовах війни (2022–2024)
Стратегічна орієнтація	Зростання, інвестування, експансія	Виживання, стабілізація, збереження ресурсу
Планування	Горизонт 3–5 років, щоквартальне оновлення	Короткий горизонт (1–3 міс.), щотижневе бюджетування
Фінансова поведінка	Помірний ризик, орієнтація на прибутковість	Висока обережність, ліквідність, антикризові резерви
Інструменти	Інвестування, банківські кредити	Реструктуризація боргів, гранти, стрес-тестування
Інституційна підтримка	Обмежена участь держави	Держпрограми, міжнародна допомога (USAID, GIZ)
Фіскальне середовище	Стандартне податкове поле	Податкові пільги, мораторії, спрощення звітності
Безпекові витрати	Не пріоритет	Генератори, укриття, захист IT-інфраструктури

*Побудовано автором на основі [1;2;3]

Додаткові аспекти трансформації фінансових стратегій:

1. Підприємства масово відмовлялися від реалізації довгострокових інвестпроектів. Причиною стали не лише обмежені ресурси, а й непередбачуваність майбутнього, що зробило класичне фінансове планування непридатним у нових умовах.

2. У підприємствах з'явилися окремі антикризові відділи або проєктні команди, відповідальні за оперативне бюджетування, взаємодію з донорами, управління ризиками.

Фінансова стратегія підприємств також дедалі більше інтегрує цифрові інструменти. Поширеним стало використання систем електронного бюджетування (BI-аналітика, ERP-системи), які дозволяють здійснювати щотижневий моніторинг грошових потоків, контролювати витрати та проєктувати кілька сценаріїв водночас. Компанії, які вже до війни мали впроваджені системи SAP, 1C ERP або Microsoft Dynamics, змогли швидше адаптуватись до нових умов.

3. Замість фокусу на прибутковість ключовими стали показники: коефіцієнт ліквідності, рівень фінансової автономії, обсяг резервів та операційної стабільності.

4. Серед найбільш вразливих секторів – логістика, виробництво, агропереробка. IT-сектор, навпаки, виявив стійкість, швидко релокував команди, диверсифікував ризики та зберіг клієнтську базу.

Прикладом успішної адаптації до нових реалій є великі підприємства харчової промисловості, які переорієнтували логістику з експортних ринків на внутрішній попит. Наприклад, компанія «Київхліб» в умовах дефіциту борошна та енергоресурсів здійснила модернізацію логістичної мережі, уклала партнерства з аграрними виробниками, перевела частину контрактів у гривню, а також запровадила внутрішню програму ощадливого виробництва. Це дозволило не лише зберегти виробництво, а й підтримати соціальні ініціативи з безкоштовного постачання хліба до лікарень та військових частин.

У сучасних умовах фінансова стратегія трансформується від класичної інвестиційної моделі до захисної (орієнтація на ліквідність та резерви), стабілізаційної (скорочення витрат, реструктуризація боргів), а в подальшому – до відновлювальної (розширення партнерств, реінвестування).

5. Управлінці стали менше покладатися на зовнішні аналітичні прогнози, більше – на внутрішні сценарії (стрес-тестування, worst-case planning). Домінує стратегія обережності, зосередження на внутрішніх ресурсах [6].

У післявоєнний період підприємства мають шанс трансформувати стратегії фінансового управління в бік сталого розвитку, диверсифікації джерел фінансування та підвищення стійкості. Досвід виживання стане основою для формування більш гнучких і гібридних моделей бізнесу – з використанням цифрових інструментів, коротких циклів планування, багатосценарного прогнозування та проактивного управління ризиками [7].

Фінансове управління в українських компаніях зазнало системної трансформації. Нові стратегії спрямовані не на зростання, а на гнучкість, стабільність і виживання. Відбулася зміна інструментів, ролей держави та міжнародних організацій, методів планування й оцінки ефективності. Ключовими стали такі практики, як стрес-тестування, щотижневий бюджетування, податково-ресурсна оптимізація, інтеграція фінансів із логістикою та IT. Ці зміни не лише відображають адаптацію до війни, а й формують нову парадигму фінансового мислення, що може стати основою для післявоєнного розвитку, зростання і стійкості українського бізнесу [8].

Враховуючи сучасні тенденції, фінансова стратегія українських підприємств має еволюціонувати в бік антикрихких моделей, здатних не лише протистояти потрясінням, а й адаптивно посилюватися під їхнім впливом [6]. Саме ці риси мають стати основою для інституційного оновлення післявоєнної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Міністерство економіки України. Звіт про втрати інфраструктури. URL: <https://me.gov.ua>
2. НБУ. Огляд ділової активності малого бізнесу, 2022. URL: <https://bank.gov.ua>
3. KSE Institute. Russia will pay. URL: <https://kse.ua>
4. Dragon Capital. Аналітична довідка щодо бізнес-середовища. URL: <https://dragon-capital.com>
5. ЄБА. Ukraine Business Impact Report, 2023. URL: <https://eba.com.ua>
6. Taleb, N. N. Antifragile: Things That Gain from Disorder. 2012. ідеї антикрихкості в управлінні.
7. PwC Ukraine. Business resilience in Ukraine: From wartime adaptation to post-war recovery. 2023. URL: <https://www.pwc.com/ua>
8. McKinsey Ukraine Insights. Rebuilding the business ecosystem after conflict. 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/ua>

УДК 336.1

Трохимчук О.М., магістрант,
1 курсу гр. ЗФБС-24-М, ФБСО

Науковий керівник: Петрук О.М., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Забезпечення ліквідності банківської системи України є одним із головних аспектів стабільності економіки країни. В умовах економічної нестабільності, таких як кризи, військові дії, інфляція, забезпечення ліквідності стає ще більш критичним.

З чинного законодавства України «банківська ліквідність» – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати). [1]

Досить часто у банківській та фінансовій сферах поряд з терміном «банківська ліквідність» межують поняття «ліквідність банку», «ліквідність балансу», «ліквідність активів та пасивів». Взаємозв'язок понять зображено на рис. 1.

Рис. 1. Взаємозв'язок понять «ліквідність банківської системи», «ліквідність активів та пасивів», «ліквідність балансу», «ліквідність банку» (згруповано автором на основі матеріалів [1, 2])

Основними складовими банківської ліквідності є:

- 1) ліквідні активи, що включають в себе готівкові кошти, кошти на кореспондентських рахунках, державні облигації та інші;
- 2) ліквідні пасиви, сюди відносять депозити клієнтів, невикористані дивіденди, довгострокові кредити, основний капітал (акціонерний капітал, резерви (кошти для покриття можливих витрат));
- 3) резерви ліквідності – кошти або активи, які зберігаються для своєчасного виконання зобов'язань перед вкладниками або кредиторами.

Для аналізу ліквідності банку використовують основні показники:

- коефіцієнт миттєвої ліквідності (це здатність банку виконувати свої зобов'язання високоліквідними активами);

- коефіцієнт поточної ліквідності (показує здатність банку покривати свої поточні зобов'язання за допомогою всіх поточних активів);
- коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань (це максимальна здатність банку покрити зобов'язання усіма активами).

Незважаючи на певні успіхи в попередні роки, ситуація в банківській системі залишається під впливом зовнішніх і внутрішніх джерел. На рис.2 зображено фактори, які впливають на ліквідність банківської системи.

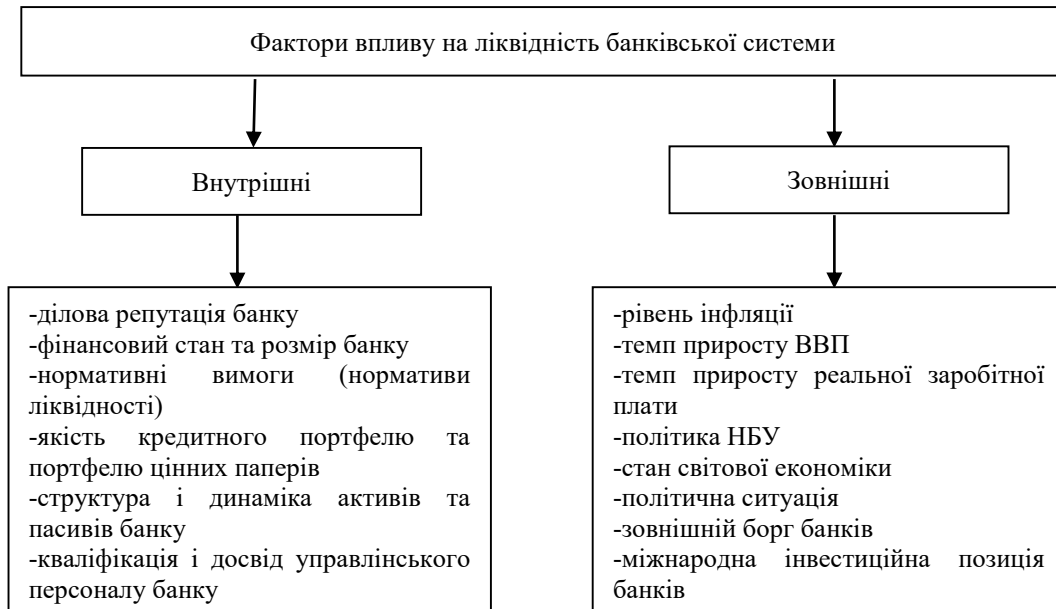

Рис. 2. Фактори впливу на ліквідність банківської системи (згруповано автором на основі матеріалів [3, 4])

Кожен з цих чинників взаємопов'язаний між собою та може мати як і позитивний, так і негативний вплив на ліквідність. Військовий конфлікт, інфляція, зниження довіри до банків знизить рівень ліквідності, тому що відбудеться відтік депозитів та зменшаться фінансові потоки. Проте політика НБУ, міжнародна підтримка можуть позитивно вплинути на ліквідність, забезпечуючи доступ до ресурсів.

Регулювання ліквідності банківської системи – це важливий аспект фінансової стабільності банків. Це досягається через низку заходів, що включають в себе монетарну політику, встановлення нормативів ліквідності, що відповідають міжнародним стандартам.

Національний банк з метою контролю за станом ліквідності банків установив такі нормативи ліквідності:

- коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{BV})
- коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземними валютами (LCR_{IB})
- коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR).

Усі ці три нормативи спрямовані для забезпечення та здатності витримувати фінансові потрясіння. Вони допомагають зміцнити стабільність банківської системи та знизити ризики неплатоспроможності.

Ліквідність банківської системи України є критично важливим фактором для забезпечення стабільності банківської сфери в умовах економічної нестабільності. Завдяки дієвим інструментам регулювання НБУ має змогу підтримувати стабільність банківської системи. Проте, під час економічної нестабільності важливо зберегти довіру людей до банківської системи та покращити механізми управління ліквідністю.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Національного Банку України від 28.08.2001. № 368 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z084101>
2. Дем'яненко А. Л., Меченко В. Ю. Підвищення ефективності управління ризиком ліквідності банків в умовах фінансової нестабільності [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2012_1/part1/54.pdf
3. Дзюблюк О., Рудан В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія. Тернопіль «Вектор», 2016. 290 с.
4. Новікова Т., Антоненко О., Бауліна О. Управління ліквідністю банківської системи України: сучасний стан та проблеми. 25.11.2016. С. 32–44.

ТЕХНОЛОГІЇ НАГЛЯДУ ТА РЕГУЛЮВАННЯ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ: ПОТОЧНИЙ
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ

Швидкий розвиток інформаційних технологій, поява нових фінансових послуг та їх надавачів, а також прискорена трансформація фінансових ринків вимагають від регуляторів оперативної адаптації для забезпечення ефективної системи нагляду. Це реалізується через впровадження фінансових (FinTech), регуляторних (RegTech) та наглядових (SupTech) технологій, які є взаємозалежними та взаємодоповнюючими.

Використання SupTech дозволяє регуляторним органам підвищити ефективність їх діяльності шляхом автоматизації існуючих процесів, упорядкування адміністративних та операційних процедур, оцифрування даних та застосування нових інструментів нагляду.

Таблиця 1

Основні сфери застосування SupTech [2]

Сфера застосування	Функціонал рішень	Країни, що вже впровадили
Подання звітності	Автоматизація звітності за допомогою хмарних рішень дозволяє фінансовим установам скоротити витрати на обробку даних, формування та візуалізацію звітів.	США, Австрія
Комплаєнс-контроль	Моніторинг регуляторних змін, виявлення комплаєнс-ризиків, аналіз відповідності вимогам і інформування менеджменту про порушення з пропозиціями щодо їх усунення та автоматизації розкриття інформації.	Великобританія, Ірландія
Моніторинг транзакцій	Швидке виявлення й аналіз аномалій у транзакціях із використанням моделей пошуку прихованих зв'язків, з можливістю розслідування та глибокого аналізу даних експертом.	Ізраїль, США, Швейцарія, Сінгапур
Ідентифікація клієнтів	Перевірка контрагентів (CDD) і дотримання принципу KYC для первинної та подальшої ідентифікації клієнтів у межах фінансового моніторингу (боротьба з відмиванням коштів або AML) із використанням внутрішніх і зовнішніх даних.	США, Швейцарія, Канада, Сінгапур, Індія
Управління ризиками	Автоматизація управління операційними та ринковими ризиками, оцінки фінансових інструментів, контролю лімітів і звітності з можливістю диференційованого підходу до відстеження всіх видів ринкових ризиків.	Австрія, Австралія, Великобританія

В Україні НБУ визначає SupTech та RegTech технології як ключовий елемент модернізації фінансової системи. Проте, фактичний рівень впровадження RegTech у банках поки що обмежений, значна частина процесів залишається ручною, а ключовими перешкодами є вартість, бюрократія та брак структурованої інформації. Активізація процесів впровадження даних технологій через співпрацю НБУ, фінансових установ та постачальників технологій планується у післявоєнний період.

Необхідно окремо виділити, як штучний інтелект (ШІ) сприяє підвищенню ефективності банківського нагляду та регулювання. Сучасні технології ШІ мають вирішальне значення в контексті розвитку SupTech та RegTech. В умовах зростаючої складності фінансових операцій та систем, вони дозволяють значно прискорити та поліпшити якість процесів, зазначених у таблиці 1.

Різноманітні можливості обробки даних, автоматизація складних процесів, алгоритми машинного навчання, обробка природної мови (NLP), моніторинг транзакцій в реальному часі, прогнозування та аналітика, а також системи виявлення схем відмивання коштів (AML) вже активно застосовуються провідними банківськими установами. Початкові результати впровадження технологій ШІ вказують на значний економічний ефект, удосконалення та прискорення рутинних процесів моніторингу та регулювання діяльності фінансових установ. Основні приклади такого застосування наведено в таблиці 2.

Незважаючи на очевидні переваги технологій SupTech та RegTech, їх впровадження обмежене низкою перешкод:

- **конфіденційність даних:** балансування можливостей ШІ з вимогами захисту даних, наприклад GDPR (Регламент захисту персональних даних ЄС), є критичною проблемою. Недотримання цих вимог може призвести до штрафів і репутаційних втрат.

- **алгоритмічна упередженість:** моделі ШІ можуть успадковувати упередження, що призводить до несправедливих результатів, зокрема у кредитному ризику.
- **високі витрати на впровадження:** розробка та інтеграція систем ШІ вимагають значних інвестицій, що є бар'єром для малих фінансових установ.
- **проблеми інтеграції:** застарілі системи у фінансових організаціях можуть не інтегруватися з новими технологіями, що вимагає масштабних змін.
- **регуляторна невизначеність:** Технологічний прогрес часто випереджає регуляторні рамки, що створює невизначеність.

Таблиця 2

Приклади застосування банками ШІ у SupTech за період 2020-2023р. [4]

Установа/Банк	Сфера застосування ШІ	Основні результати
Standard Chartered Bank	ШІ-система AML: виявлення та фільтрація підозрілих транзакцій з метою протидії відмиванню грошей	- Зниження хибнопозитивних результатів на 98% та + 70% до ефективності розслідувань - Економія 8 млн дол.США/рік
HSBC	AML з алгоритмами виявлення аномалій: використання ШІ для підвищення точності виявлення нетипових або ризикованих транзакцій	- Виявлено 1,2 млн підозрілих транзакцій - Точність 95% - Економія 3 млн дол.США - +50% до точності виявлення
Citibank	AML з обробкою даних у реальному часі: вбудовані ШІ-алгоритми для оперативного аналізу транзакцій і зниження навантаження на аналітиків	- Зменшено ручні перевірки на 60% - Покращення швидкості виявлення на 45% - Економія 5 млн дол.США
JPMorgan Chase	Аналіз юридичних документів (платформа COiN): автоматичне читання та аналіз контрактів для виявлення ризиків і зменшення людських помилок	- Точність 99% у виявленні ризиків - Економія 360 000 годин ручної роботи щорічно
UK Financial Conduct Authority (FCA)	ШІ-моніторинг транзакцій у реальному часі: постійний контроль ринку за допомогою ШІ для виявлення маніпуляцій або порушень	- Моніторинг 5+ млн транзакцій/день - Виявлено 10 000 потенційних зловживань - +35% до ефективності регулювання
Monetary Authority of Singapore (MAS)	Прогнозна аналітика для оцінки платоспроможності: оцінка фінансової стійкості установ на основі даних і прогнозів, для запобігання системним ризикам	- Виявлено ризики у 3 установах - Попереджено 500 млн дол.США потенційних втрат

Отже, розвиток FinTech, RegTech та SupTech трансформує фінансовий нагляд, підвищуючи його ефективність через автоматизацію та використання ШІ. Проте, широке впровадження цих технологій стримується через високі витрати, проблеми інтеграції, ризики конфіденційності та регуляторні виклики. В Україні ці технології є пріоритетом для модернізації фінансового сектора та вимагають співпраці між НБУ, банками та розробниками.

Список використаних джерел:

1. НБУ, «Концепція розвитку інноваційних наглядових та регуляторних технологій» URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%A1oncept_development_Suptech_Regtech.pdf.
2. НБУ, «Зелена книга з розвитку регуляторних технологій на фінансовому ринку України» URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zelena-kniga-z-rozvitku-regulyatornih-tehnologiy-na-finansovomu-rinku-ukrayini>
3. Patience Farida Azuikpe, Jumai Adedola Fabuyi, Adebayo Y Balogun, Peter Adetola Adetunji, Kingsley Nana Peprah, Ebuka Mmaduekwe and Mayowa Christianah Ejidare, The necessity of artificial intelligence in fintech for SupTech and RegTech supervisory in banks and financial organizations. DOI: <https://doi.org/10.30574/ijrsra.2024.12.2.1614>.
4. ThankGod Steven Lawrence, Peter Oyirinnaya, Adeyemi Afolayan Adesola, Osarensa Dorothy Iguodala. (2025). The Crucial Role of Artificial Intelligence in Fintech for SupTech and RegTech Supervision in Banking and Financial Organizations. International Journal of Artificial Intelligence Research and Development (IJAIRD), https://iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJAIRD/VOLUME_3_ISSUE_1/IJAIRD_03_01_003.pdf.

Шатонська К.Г., магістрант I курсу групи ФБСМ-10
 Науковий керівник: Литвинчук І.В., к.е.н.,
 доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
 Державний університет «Житомирська політехніка»

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Банківська безпека – це комплекс заходів, спрямованих на захист банку, його активів, клієнтів та фінансової системи від загроз, ризиків та шахрайства. Вона включає фізичну, інформаційну, економічну та правову безпеку банківських установ. Головна мета банківської безпеки – забезпечення стабільного та безперебійного функціонування банківської системи, захисту фінансових ресурсів, даних та репутації банку від загроз. Новизна підходу впливає з сучасного розвитку цифрової сфери, що призводить до зростання ризиків кібератак, шахрайства, фінансових махінацій та економічної нестабільності.

Основні завдання банківської безпеки включають: захист фінансових активів банків; забезпечення кібернетичної безпеки та захисту інформації; дотримання міжнародних фінансових стандартів; фізичний захист банківських установ; управління операційними ризиками; репутаційна безпека банку.

Основні особливості банківської безпеки в сучасних умовах: активне впровадження штучного інтелекту для виявлення шахрайських схем у реальному часі; посилений контроль за транзакціями, щоб уникнути фінансових порушень; запровадження безконтактних банкоматів, що зменшує ризики шахрайства з картками; створення центрів підтримки з кібернетичної безпеки, де клієнти можуть отримати інформацію про потенційні загрози.

Основні банківські інновації для підвищення безпеки: штучний інтелект та машинне навчання; децентралізовані технології; біометрична ідентифікація та багатфакторна автентифікація; квантова криптографія; поведінковий аналіз; хмарні технології та кібернетична безпека.

Нормативно-правове забезпечення банківської безпеки передбачає комплексний підхід до захисту фінансових операцій, персональних даних клієнтів, управління ризиками та протидії фінансовим злочинам. Ефективне правове регулювання банківської діяльності є важливим фактором забезпечення стабільності банківської системи, захисту прав вкладників та попередження фінансових криз.

Нормативно-правове забезпечення банківської безпеки є ключовим елементом стабільності фінансової системи. Ефективне управління ризиками вимагає гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами.

В системі управління банківської безпеки можемо виділити організаційні та економічні механізми. Якщо комплекс організаційних механізмів включають стратегію управління ризиками, систему контролю, внутрішній аудит, кібернетичну безпеку та нормативне регулювання, то економічні механізми управління банківською безпекою – це система заходів, методів і стратегій, спрямованих на мінімізацію фінансових ризиків, забезпечення стабільності банку та підвищення його фінансової стійкості. Взаємозв'язок сучасного управління банківської безпеки зобразимо на рис.1.

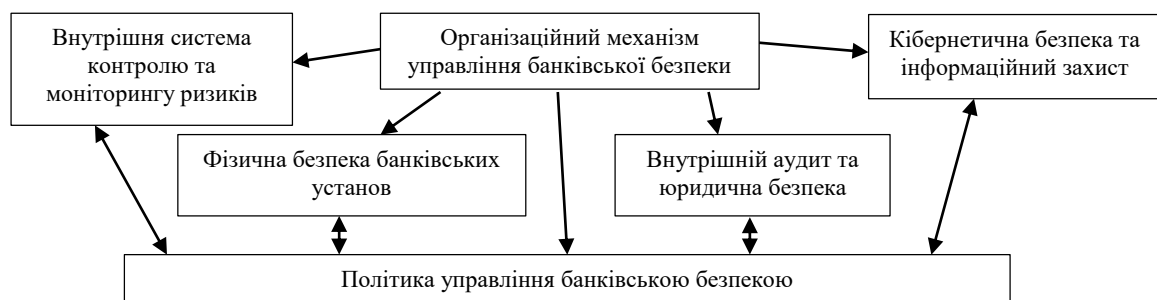

Рис. 1. Організаційний механізм управління банківською безпекою

В сучасних умовах, побудова ідеальної організаційної моделі банківської безпеки відіграє важливу роль, і головним чинником захищеності банку є взаємозв'язок між політикою управління банківською безпекою та іншими елементами захисту (внутрішня система контролю та моніторингу ризиків; фізична безпека банківських установ; внутрішній аудит та юридична безпека; кібернетична безпека та інформаційний захист).

Сучасні умови банківської діяльності характеризуються значними викликами, зокрема: зростанням кібернетичних загроз, фінансовими ризиками, посиленням регуляторних вимог, розвитком цифрових технологій. В умовах глобальної цифровізації банківська безпека зазнає трансформації – класичні методи фінансового моніторингу доповнюються новітніми технологіями.

Список використаних джерел:

1. Теслюк С.А. Фінансова безпека банківських установ в умовах цифровізації. Економіка та суспільство. №60, 2024. Електронний ресурс. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-117>
2. Корнієнко Ю. В. Фінансова безпека банків як об'єкт наукового дослідження. Фінанси, облік і аудит. Київ, №17. 2011. С. 108–114
3. Мордань Є.Ю. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка. Економіка. Фінанси, грошовий обіг і кредит. 2021. Електронний ресурс. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-1_0-pages-243_251.pdf
4. Попов О.Г. Банківська безпека: оцінка наукових підходів. Державний університет «Житомирська політехніка». Електронний ресурс. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/287.pdf>
5. Закон України «Про основні засади забезпечення кібернетичної безпеки України». Верховна Рада України. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
6. Постанова НБУ № 64 «Про організацію системи управління ризиками в банках» від 11.06.2018 року. Національний банк України. Електронний ресурс. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_11062018_64
7. Постанова НБУ № 65 «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» від 19.05.2020 року. Верховна Рада України. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>